

MØTEINNKALLING

Utvalg: **Studieutvalget ved Det juridiske fakultet**
Møtested: Styrerommet, Det juridiske fakultet
Møtedato: 06.06.2018
Tidspunkt: 12:15

Eventuelt forfall må meldes snarest til Maren Charlotte Bø (maren.charlotte.bo@uit.no).
Vararepresentanter møter etter nærmere beskjed.

Det blir servert lunsj.

Saksliste

<i>Saksnr</i>	<i>Tittel/beskrivelse</i>	<i>U.off.</i>	<i>Arkivref.</i>
SU 28/18	Referatsaker til møtet i Studieutvalget 06.06.2018		2018/690
SU 29/18	Orientering om at det opprettes engelske versjoner av karakterbeskrivelser for juridiske fag, retningslinjer for veiledning og instruks for sensurering av masteroppgaver		2016/5719
SU 30/18	Opprettelse av Joint Nordic Master Programme in Environmental Law		2017/5194
SU 31/18	Tilleggsoppnevning til sensorkorpset 1.-5. avdeling og LLM 2017/2019		2016/8889
SU 32/18	Endring av Regulations for the Master of Laws in Law of the Sea program, Reglement for JUR-3005 obligatorisk utplassering i praksis og Retningslinjer for lydbåndopptak		2016/5719
SU 33/18	Forslag til nytt pensum i statsrett - 1. avdeling		2018/533
SU 34/18	Forslag til endring i pensum i barnerett - 1. avdeling		2018/533
SU 35/18	Endring i fagbeskrivelsen 2. avdeling - erstatningsrett - retting av feil		2018/1482
SU 36/18	Endring av pensum 2. avdeling - forvaltningsrett		2018/1482
SU 37/18	Endring av fagbeskrivelse med pensum 2. avdeling - Spesiell forvaltningsrett – Velferdsrett		2018/1482
SU 38/18	Endring av pensum og fagbeskrivelse i juridisk metode og etikk - 3. avdeling		2018/533
SU 39/18	Endring av pensum i JUR-3611 Diskrimineringsrett		2016/4457
SU 40/18	Endring av pensum i JUR-3622 International Environmental Law and Climate Change in the Arctic		2016/4457
SU 41/18	Endring av pensum i JUR-3618 Havressursrett		2016/4457
SU 42/18	Søknad om dispensasjon fra tregangersregelen	X	2017/788

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
28/18

Referatsaker til møtet i Studieutvalget 06.06.2018

Innstilling til vedtak:

Studieutvalget tar referatsakene til etterretning.

Begrunnelse:

Vedlegg

- 1 Ad. gjentakspørsmålene ved de juridiske eksamener
- 2 Felles uttalelse fra studiedekanene ved UiO, UiB og UiT
- 3 De nominerte til UiT sine priser 2018
- 4 Orientering til SU om nytt tidspunkt for endring av emnebeskrivelse og tittel JUR-3619
- 5 Orientering om nye studieplaner for graden Master i rettsvitenskap ved UiT og Master of Laws (L.LM) in Law of the Sea
- 6 Møtereferat opptakskomiteen mai 2018

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Deres ref.:
Vår ref.: 2018/2239
Dato: 26.04.2018

Dekan Karl Harald Søvig, UiB
Dekan Dag Michalsen, UiO
Dekan Lena L. R. Bendiksen, UiT

Ad. gjentakspromblematikken ved de juridiske eksamener

Rektorene ved Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø Norges Arktiske universitet ser med bekymring på gjentakspromblematikken ved de juridiske eksamener. Bekymringen er begrunnet i ressursbruken ved de involverte fakultetene, men også i et større samfunns-økonomisk bilde. Vi ønsker derfor at de tre fakultetene i fellesskap vurderer hva fakultetene kan gjøre med eksamensordningene, i første rekke for å adressere gjentakspromblematikken. Situasjonen ved de tre fakultetene er noe ulike, og dette må det selvfølgelig tas hensyn til i arbeidet.

Med vennlig hilsen

Dag Rune Olsen

Rektor UiB

Svein Stølen

Rektor UiO

Anne Husebekk

Rektor UiT

Saksbehandler: Geir Gotaas
Seniorrådgiver

geir.gotaas@uit.no
7764 5241

Brev fra rektorene ved UiB, UiO og UiT til de tre juridiske fakultetene - felles uttalelse fra studiedekanene ved de tre lærestedene

De tre juridiske fakultetene har mottatt et felles brev fra rektorene ved UiO, UiB og UiT knyttet til gjentak av allerede beståtte eksamener ved de juridiske studiene. I brevet uttrykkes det bekymring for omfanget av gjentakene, både ut fra intern ressursbruk men også i et samfunnsøkonomisk perspektiv. De tre fakultetene bes om å gjennomgå eksamensordningene for å adressere gjentakproblematikken.

De tre fakultetene deler rektorenes bekymring. Det er på det rene at de juridiske profesjonsstudiene ligger høyt mht. antall gjentak. Dette er en uheldig situasjon både for studentene som bruker lengre tid på studiene, og for samfunnet fordi studentene kommer senere ut i arbeidslivet. Det kan i tillegg påvirke sensuren om mange av de som tar den enkelte eksamen er viderekomne studenter, og dette kan slå uheldig ut for de som tar eksamen i henhold til oppsatt studieplan. Det er heller ikke grunn til å legge skjul på at det er høye kostnader knyttet til eksamensavviklingen. Det må derfor være en felles ambisjon at antall gjentak av eksamener på jusstudiet reduseres og at studentene i størst mulig grad gjennomfører på normert tid.

Det er liten tvil om at arbeidsgiversidens vektlegging av karakterer ved ansettelse fører til et karakterpress for studentene. Dette er vi oppmerksomme på, og vi er interesserte i alle tiltak som kan dempe problemet. Arbeidsgivernes vektlegging av karakterene er nok hovedårsaken til gjentakene, men vi opplever også utfordringer knyttet til systemet med blind klagesensur.

De tre fakultetene vil nå gå i dialog med hverandre for å kartlegge hvilke muligheter som finnes. Dette kan dreie seg om alt fra et større mangfold av prøvingsformer (f.eks. kombinasjoner av semesteroppgave/mappeevaluering og skoleeksamen), innføring av emnesperrer der dette ikke allerede finnes, endring fra karakterer til bestått/ikke bestått i sammenhenger der dette er faglig forsvarlig og kanskje også ytterligere begrensninger på antallet gjentak for den enkelte student. I tillegg må også samarbeidet mellom fakultetene og studentorganisasjonene om å få ned karakterpresset videreføres og videreutvikles.

Vi er oppmerksomme på at eksamenssituasjonen er krevende og at studenter av ulike grunner kan ha behov for å ta opp en konkret eksamen. Vi kan derfor berolige bekymrede studenter med at vi ikke ser for oss endringer som helt vil avskaffe muligheten for gjentak av beståtte eksamener. Målet må være at det skal være mulig for studentene å rette opp et rent «feilskjær», samtidig som vi ivaretar en mest mulig rettferdig eksamensordning hvor studentene stiller med like forutsetninger og forkunnskaper.

Som juridiske læresteder er vi opptatt av høy studiekvalitet. Vi vurderer fortløpende tiltak for å øke studiekvaliteten og tror at dette, om enn mer indirekte, kan påvirke gjennomstrømning og gjentak. Økt fokus på ferdigheter og arbeidslivsrelevans som kan dokumenteres på andre måter enn gjennom karakterer kan være en vei å gå, men her må det først gjøres et grundig arbeid. Et annet tiltak som er satt i verk ved flere læresteder er mer aktiv oppfølging av studenter som blir hengende etter.

Karakterpresset på jusstudiet kan ikke avskaffes ved et pennestrøk, og karakterer basert på anonyme eksamensbesvarelser har en viktig funksjon ved at nyutdannede jurister stilles likt mht. jobb- og karrieremuligheter.

Alt dette er forhold de tre juridiske fakultetene i tiden fremover vil vurdere nærmere. Vi tar problemet på alvor, og ser at det ligger mange felles utfordringer her, som best løses i samarbeid mellom de tre lærestedene, studentene og arbeidsgiverne.

Bergen, Oslo, Tromsø 3. mai 2018

Halvard Haukeland Fredriksen, UiB

Erling Hjelmeng, UiO

Magne Frostad, UiT

Dette er de nominerte til UiTs priser

Totalt er det 29 nominasjoner til formidlingsprisen, forsknings- og utviklingsprisen, utdanningsprisen, likestillingsprisen, innovasjonsprisen og pris til yngre forsker.

Styret ved UiT Norges arktiske universitet deler årlig ut priser i ulike kategorier. Formidlingsprisen, Utdanningsprisen, Forsknings- og utviklingsprisen, Likestillingsprisen, Innovasjonsprisen og Pris til yngre forsker deles ut på rektors sommerfest 20. juni. Hver av prisene er på 50 000 kroner, samt et diplom.

Dette er årets nominerte:

Formidlingsprisen

- Professor **Robert T. Barret**, Tromsø museum – Universitetsmuseet (TMU)
- Professor **Liv Helene Willumsen**, Institutt for arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi, og førsteamanuensis **Randi Hege Skjelmo**, Institutt for lærerutdanning og pedagogikk, ved Fakultet for humaniora, samfunnsfag og lærerutdanning
- Professor **Catharina Elisabeth Arfwedsson Wang**, Institutt for psykologi, Det helsevitenskapelige fakultet
- Stipendiat **Bjørn Fjukstad**, Institutt for informatikk (IFI), Fakultet for naturvitenskap og teknologi
- Professor **Øyvind Ravna**, Det juridiske fakultet

- Førsteamanuensis **Gabriela Wagner**, Institutt for arktisk og marin biologi, Fakultet for biovitenskap, fiskeri og økonomi
- Førsteamanuensis **Espen Sirnes**, Handelshøgskolen i Tromsø, Fakultet for biovitenskap, fiskeri og økonomi
- Førsteamanuensis **Tor Oskar Thomassen**, Idrettshøgskolen, Det helsevitenskapelige fakultet

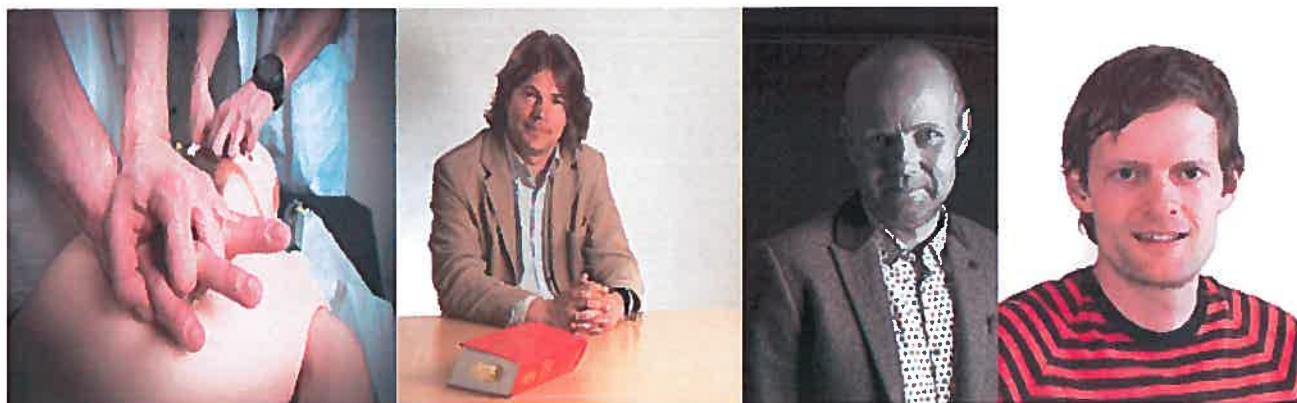
Forsknings- og utviklingsprisen

- Professor **Jens Edvin A. Skoghøi**, Det juridiske fakultet
- Professor **Liv Helene Willumsen**, Institutt for arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi, og førsteamanuensis **Randi Hege Skjelmo**, Institutt for lærerutdanning og pedagogikk, ved Fakultet for humaniora, samfunnsfag og lærerutdanning
- Professor **Anders Ågmo**, Institutt for psykologi, Det helsevitenskapelige fakultet
- Professor **Bjørnar Olsen**, Institutt for arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi, Fakultet for humaniora, samfunnsfag og lærerutdanning
- Prosjektgruppen **"Utfall og opplevelser av fosterhjemstiltak"** (Holtan, Thørnblad og Skoglund), RKB, Det helsevitenskapelige fakultet
- Professor **David Hazlerigg**, Institutt for arktisk og marin biologi, Fakultet for biovitenskap, fiskeri og økonomi
- Førsteamanuensis **Annette Bayer**, Institutt for kjemi, Fakultet for naturvitenskap og teknologi
- Professor **Svein Jentoft**, Norges fiskerihøgskole, Fakultet for biovitenskap, fiskeri og økonomi

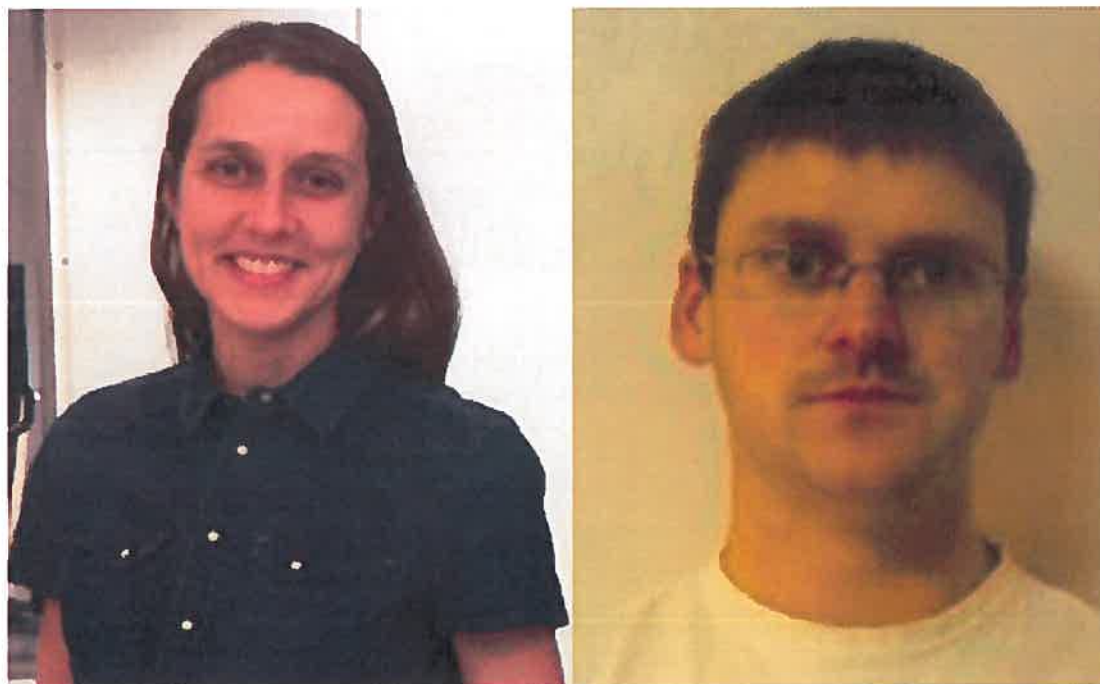
- Forskningsgruppen "Experiental Marketing, Management and Innovation" (EMMI), Handelshøgskolen i Tromsø, Fakultet for biovitenskap, fiskeri og økonomi
- Professor Per-Arne Amundsen, Institutt for arktisk og marin biologi, Fakultet for biovitenskap, fiskeri og økonomi
- Professor Balpreet Singh Ahluwalia, Institutt for fysikk og teknologi, Fakultet for naturvitenskap og teknologi

Utdanningsprisen

- Førstehjelpsuka (Fredriksen, Gilbert og TAMS), Det helsevitenskapelige fakultet
- Professor Gunnar Ketil Eriksen, Det juridiske fakultet
- Førsteamanuensis Svein Arild Vis, RKBU, Det helsevitenskapelige fakultet
- Førsteamanuensis Stian Normann Anfinssen, Institutt for fysikk og teknologi, Fakultet for naturvitenskap og teknologi

Innovasjonsprisen

- Forsker Yvonne Piotrowski og forsker Atle Larsen, Institutt for kjemi, Fakultet for naturvitenskap og teknologi

Likestillingsprisen

Forskningsgruppe i feministisk filosofi

Forskning i feministisk filosofi omfatter alle filosofiens disipliner. Gruppen har valgt å fokusere særlig på to områder:

(1) Mekanismer og forhold som fremmer menns kjærlighet og hindrer kvinners, herunder epistemisk urett og motstand, tordommet ("bias"), m.å.

(2) Filosofihistorie: Rekonstruksjon av kanonkritikk, det vil si studiet av filosofihistoriens kvinner

Filosoffaget har særskilte utfordringer med underrepresentasjon av kvinner. Internasjonalt foregår det mye forskning på å identifisere årsakene til dette og praktiske tiltak som kan bidra til endring. Gruppen har derfor som praktisk mål å bidra til å forstå, kritisere og finne løsninger tilpasset situasjonen ved Institutt for Filosofi og Førstesemesterstudier (IFF). Forskningsinteressene overveier også dette praktiske målet.

- Forskningsgruppe i feministisk filosofi, Institutt for filosofi og førstesemesterstudier, Fakultet for humaniora, samfunnsfag og lærerutdanning
- Forsker Kathrin Hopmann, Institutt for kjemi, Fakultet for naturvitenskap og teknologi

Pris til yngre forsker 2018

- Stipendiat Roald A. Øien, Institutt for psykologi, Det helsevitenskapelige fakultet
- Førsteamanuensis Gabor Sziebig, Institutt for industriell teknologi, Fakultet for ingeniørvitenskap og teknologi

UiTs siste sentrale pris, Arbeidsmiljøprisen, deles ut i høstsemesteret under Arbeidsmiljødagen.

[Om UiTs priser og statutter](#)

[Tidligere prisvinnere ved UiT](#)

Sist oppdatert 30.04.2018 av sideansvarlig [Randi Merete Solhaug](#)

Fra: [Line Merete Skarvik](#)
Til: [Maren Charlotte Bø](#)
Kopi: [Kjersti Dahle](#)
Emne: SU-sak 18/18 ; orientering til SU om nytt tidspunkt for endring av emnebeskrivelse og tittel JUR-3619
Dato: 28. mai 2018 12:43:41

I SU-sak 18/18 vedtok Studieutvalget ny tittel og emnebeskrivelse for emnet JUR-3619 Energy Law (ny tittel: Energy and Climate Change Law).

Endringene skulle etter planen tre i kraft fra og med våren 2019.

Etter ønske fra fagansvarlig Nigel Bankes og underviser Maria das Neves, er tidspunktet for endring av emnebeskrivelse og tittel forskjøvet til høsten 2019.

Det vil si at spesialfaget JUR-3619 kjøres etter gjeldende tittel og emnebeskrivelse våren 2019, mens endringene vedtatt av SU i sak 18/18 trer i kraft fra og med høsten 2019.

Mvh

Line Merete Skarvik

førstekonsulent

Det juridiske fakultet

UiT - Norges arktiske universitet

Tlf. 77 64 69 22

Orientering om nye studieplaner for graden Master i rettsvitenskap ved UiT og Master of Laws (L.LM) in Law of the Sea

Det juridiske fakultet mottok et bestillingsbrev med prosessbeskrivelse, tidsplan og ansvarsfordeling fra Universitetsledelsen 26.02.2018 i forbindelse med gjennomgang og kontroll av UiTs bachelor- og masterstudier innen utgangen av 2018 i henhold til gjeldende akkrediteringskrav. 09.05.2018 mottok vi en utfyllende kravliste fra Avdeling for utdanning.

Arbeidet med de nye studieplanene er godt i gang, men det er fortsatt noen detaljer som gjenstår. Planen fremover er å jobbe videre over sommeren slik at vi kan behandle studieplanene på første møte i Studieutvalget og Fakultetsstyret til høsten (september/oktober 2018).

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Rydning Bø
rådgiver

MØTEREFERAT/-PROTOKOLL

Utvalg/Møte i: **Opptakskomiteen ved Det juridiske fakultet**
Møteleder/referent: Magne Frostad
Møtedato: 24.05.2018 kl. 14.00 – 15.00
Til stede: Magne Frostad
Kjersti Dahle
Maren Charlotte Bø
Harald Hofgaard (JSU)

Sekretær: Sunniva Solheim Alvestad

Til innkallingen, dagsorden og spørsmål om habilitet

Ingen merknader til innkalling, dagsorden og spørsmål om habilitet

Referatsaker

1. Vedtak om stenging av suppleringsopptak for høsten 2018
2. Delegasjon av fullmakt til opptakskomiteens leder
3. Særskilt opptak til LL.M i Law of the Sea

OK 2-18 **Vurdering av søknader om opptak til masterstudiet i rettsvitenskap på bakgrunn av realkompetanse (Arkivref.:2018/1913-4)**

Innstilling til vedtak:

Ingen av søkerne anses som realkompetente for opptak til masterstudiet i rettsvitenskap

Vedtak:

Innstillingen ble enstemmig vedtatt

OK 3-18 **Opptak til masterstudiet i rettsvitenskap 2018 – overbooking (Arkivref.:2018/1913-5)**

Innstilling til vedtak:

- Totalt gis det tilbud til 290 studenter. 193 tilbud gis til gruppen for nordnorske søkere. 97 tilbud gis til gruppen søkere fra hele landet. Søkere som etter individuell vurdering

(realkompetansesøknader), og søkere som har utsatt studieplass fra 2017 kommer i tillegg. Kvoten på tre samiske søkere kommer i tillegg.

- Det blir ikke opprettet venteliste.

Vedtak:

Innstillingen ble enstemmig vedtatt

Eventuelt

Ingen merknader

Tromsø, 24.05.2018

Magne Frostad
Prodekan for undervisning

—

Kjersti Dahle
Studiesjef

—

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
29/18

Orientering om at det opprettes engelske versjoner av karakterbeskrivelser for juridiske fag, retningslinjer for veiledning og instruks for sensurering av masteroppgaver

Innstilling til vedtak:

Studieutvalget tar orienteringen til etterretning.

Begrunnelse:

Ansvarlig for L.LM, førsteamanuensis Maria Madalena das Neves, har bedt om at det opprettes engelske versjoner av relevante dokumenter som brukes i masterprogrammet. Det er viktig at våre engelske sensorer og veiledere kan finne frem til, og sette seg inn i denne informasjonen.

Karakterbeskrivelser for juridiske fag, retningslinjer for veiledning og instruks for sensurering av masteroppgaver vil derfor bli oversatt til engelske versjoner. Målet er at dette skal ordnes innen starten av høstsemesteret. Dette betyr at hver gang Studieutvalget vedtar endringer så må de engelske versjonene oppdateres tilsvarende. Det sørges samtidig for at linkene til versjonene legges under de norske linkene slik at både studentene og sensorene kan finne frem til disse på våre nettsider.

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Saksbehandler: Maren Charlotte Bø, rådgiver

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
30/18

Oppretting av to årig Joint Nordic Master Programme in Environmental Law

Innstilling til vedtak:

Studieutvalget foreslår at vedlagt studieplan vedtas og at det to-årige masterprogrammet «Joint Nordic Master Programme in Environmental Law» (fellesgrad) opprettes fra og med høsten 2019.

Begrunnelse:

Utgangspunkter:

Leder for K.G. Jebsen-senter for havrett og professor ved Det juridiske fakultet, UiT Norges Arktiske Universitet Tore Henriksen, har i samarbeid med professor i Miljørett ved Det juridiske fakultet, Uppsala Universitet, Gabriel Michanek, og Senior Lecturer on International Environmental Law ved Law School, University of Eastern Finland, Seita Romppanen, tatt initiativ til å søke om finansiering fra Nordisk Ministerråd for å opprette en to-årig felles nordisk mastergrad i Miljørett, se **vedlegg 1**. Søknaden om finansiering er innvilget i vedtak av 19.12.2017, se **vedlegg 2**.

Det følger av Forskrift for kvalitetssikring i høyere utdanning og fagskoleutdanning (studie kvalitetsforskriften)¹ kapittel 4 om fellesgrader § 4-1 (1) at universiteter kan gi grader «i samarbeid med andre norske eller utenlandske institusjoner (fellesgrader)».

Fagmiljøet i Miljørett ved UiT Norges Arktiske Universitet (UiT), Uppsala Universitet (UU) og University of Eastern Finland (UEF) fremmer herved forslag om å opprette det to-årige felles mastergradsprogrammet «Joint Nordic Master Programme in Environmental Law», heretter kalt NOMPEL.

Om studieprogrammet – formelt grunnlag:

NOMPEL er utarbeidet på grunnlag av de sentrale regelverk ved hver av institusjonene. Programmet følger de sentrale krav gitt i studie kvalitetsforskriften² og NOKUTs Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften)³.

¹ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-02-01-96>

² <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-02-01-96>

³ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-02-07-137>

Studietilsynsforskriften § 2-5 (2) stiller krav til at delene fellesgraden består av, skal utgjøre «en samlet helhet i samsvar med læringsutbyttet for fellesgraden». I dette ligger at når fellesgrad gis i samarbeid med utenlandske institusjoner, skal det angis hvilket lands kvalifikasjonsrammeverk graden er utarbeidet i tråd med.⁴ NOMPEL er utformet i tråd med «The Swedish Higher Education Ordinance (1993:100), annex 2, se **vedlegg 3**, hvilket bygger på det felles europeiske kvalifikasjonsrammeverket «European Qualification Framework» (EQF)⁵.

I samarbeid med studieadministrasjonen ved hver av institusjonene, har fagmiljøene utarbeidet forslag til samarbeidsavtale som er ment å regulere ansvarsforholdet mellom partene hva angår oppstart og drift av studieprogrammet, samt. gradstildeling og vitnemålsutforming, se **vedlegg 4**. Uppsala Universitet er koordinerende institusjon for studieprogrammet. Det er også utarbeidet forslag til felles studieplan for programmet, se **vedlegg 5**.

Om studieprogrammet - struktur:

NOMPEL er inndelt i fire semestre, hvor studentene studerer ved hver av institusjonene i løpet av de tre første semestrene. Hvert av disse semestrene består av fag innenfor institusjonenes forskningsfelt, tilsvarende 30 studiepoeng per semester. Fjerde semester skriver studentene masteroppgave tilsvarende 30 studiepoeng, hvor alle institusjoner samarbeider om seminarer, veiledning og sensur. Programstrukturen er som følger;

Første semester (Uppsala Universitet):

- *Introduction - The Role of Law in Environmental Policies* (15 ECTS)
- *Law on Management of Natural Resources and Protection of Biodiversity* (15 ECTS)

Andre semester (University of Eastern Finland):

- *Climate Change Law and Policy* (5 ECTS)
- *WTO: Environment, Clean Energy and Natural Resources, Trade and Resources* (5 ECTS)
- *International Environmental Law II* (5 ECTS)
- *International Law and Forests* (5 ECTS)
- *Environmental and Social Impact Assessment* (5 ECTS)
- *International Water Law* (5 ECTS).

Tredje semester (UiT Norges Arktiske Universitet):

- *Energy and Climate Change Law* (15 ECTS)
- *Protection of the Marine Environment with Focus on Marine Living Resources Law* (15 ECTS).

Fjerde semester:

- *Master thesis in Environmental Law* (30 ECTS).

Om studieprogrammet – fagmiljø, innhold og relevans:

Som det fremgår av forslag til studieplan på side 1, vil NOMPEL;

“ internationalise higher education in the Nordic region, inter alia, by including in the education important links between national, EU and international law; by comparing legal approaches used in different states; by providing students from different countries the opportunity to work together and cooperate; by engaging lecturers from different countries and through student mobility.

⁴ Se NOKUTs veiledning om akkreditering av studietilbud 2-5 (2) på side 31:

https://www.nokut.no/siteassets/akkreditering-hu/17-04127-2_sokerveiledning_akkreditering_studietilbud.pdf

⁵ European Qualification Framework (EQF): <https://ec.europa.eu/ploteus/>

NOMPEL is based on excellence and high quality through the engaging of professors and other lecturers who hold a PhD exam, and through positions at three law institutions with long experience in environmental law research and education. The courses are research oriented and based on problem solving. NOMPEL also includes cooperation with the industry and the labour markets, in particular, by engaging practitioners as lecturers”.

Som det fremgår av forslag til studieplan side 2, er formålet med opprettelse av NOMPEL å;

“provide advanced knowledge in environmental law methodology and insight in how crucial environmental issues are managed legally internationally, within EU and in the Nordic states. The programme should attract and prepare students for future PhD studies, and thereby, promote sustainability in academic environmental law research at Nordic and other universities. The programme should also meet the increasing demand for environmental law expertise in non-academic work, particularly in the sustainable energy sector”.

Det vises for øvrig til forslaget til studieplan for utfyllende info om studieprogrammets innhold, se **vedlegg 5**, og søknad om finansiering av programmet punkt 5.1 på side 3, hva angår programmets relevans, se **vedlegg 1**.

Begrunnelse for forslaget til opprettelse av studieprogrammet:

I henhold til Strategiplan for Det juridiske fakultet, UiT Norges Arktiske Universitet 2014-2020, vedtatt av fakultetsstyret 16. juni 2014 i sak JF 32-14, er Hav- og miljørett et av satsningsområdene for denne perioden. Videre er det blant annet fremhevet som gjennomgående strategi å «ha internasjonalt orienterte utdanninger». Fakultetets strategiplan bygger på «Drivkraft i nord: Strategi for UiT mot 2020».

I Meld. St. 16 (2016-2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning (utdanningsmeldingen) kapittel 3 om utdanning som gir god læring, se **vedlegg 6**, er det uttalt at «Internasjonalt samarbeid er en forutsetning for den globale kunnskapsutviklingen og for å sikre kvalitet i norsk høyere utdanning».⁶ Kunnskapsdepartementet mener at alle studieprogram skal tilbys av fagmiljøer som deltar aktivt i internasjonale samarbeid og relevante nettverk, og det bemerkes at det i samarbeid med de sterkeste fagmiljøene internasjonalt er et klart mål å utvikle flere fremragende utdanningstilbud i årene fremover.⁷

Videre påpekes det av Kunnskapsdepartementet i utdanningsmeldingen at studieprogram skal ha internasjonaliseringstiltak, hvor disse må tilpasses studiets egenart og hvor utviklet det internasjonale samarbeidet i fagmiljøet er.⁸ Samarbeid om hele gradsstudier trekkes frem som en av de viktige hovedformene for internasjonalisering, og som det tiltaket med størst grad av kompleksitet.⁹

En opprettelse av NOMPEL vil altså for det første være et viktig ledd i arbeidet med oppfølging av fakultetets strategiplan, i hovedsak som følge av at Miljørett er fremhevet som satsningsområde. Det vil dessuten løfte fakultetets arbeid med internasjonalisering på utdanningsfeltet, som i tillegg til å være en gjennomgående strategi for fakultet og UiT som sådan, er et område Kunnskapsdepartementet og Regjeringen forventer at vi prioriterer og følger opp¹⁰.

⁶ Se kapittel 3 punkt 3.7 første avsnitt på side 63.

⁷ Se kapittel 3 punkt 3.7 «ambisjoner og mål for internasjonalisering» andre avsnitt på side 63.

⁸ Se kapittel 3 punkt 3.7 «ambisjoner og mål for internasjonalisering» andre avsnitt på side 63.

⁹ Se kapittel 3 punkt 3.7 «ambisjoner og mål for internasjonalisering» andre avsnitt på side 63.

¹⁰ I tillegg til hva som er nevnt, se også kapittel 3 punkt 3.9 avsnitt ni på side 69.

Det foreslås derfor at forslaget til studieplan vedtas og at det to-årige masterprogrammet «Joint Nordic Master Programme in Environmental Law» opprettes fra og med høsten 2019.

Kjersti Dahle
studiesjef

—

Maren Charlotte Bø
rådgiver

—

Saksbehandler: Lene Emilie Øye, rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg

- 1 Søknad om finansiering av 28.09.2017
- 2 Vedtak om finansiering av 19.12.2017
- 3 The Swedish Higher Education Ordinance (1993:100), Annex 2, Qualifications Ordinance, Qualification descriptors
- 4 Forslag til samarbeidsavtale NOMPEL per 11.04.2018
- 5 Forslag til studieplan NOMPEL per 17.04.2018
- 6 Meld. St. 16 (2016-2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning, punkt 3.7 - 3.9

Vedtatt på sirkulasjon av SU 20. april 2018

1. Start - Important information on the application

1.1. Reference number and joint programme name

Reference number NMP-2017/10004

The official title of the joint programme

Nordic Master in Environmental Law

Acronym (if applicable)

NOMPEL

1.2. Joint programme editor access

1.3. Joint programme read access

2. Consortium - Joint programme consortium and partners

2.1. Coordinating institution Coordinating institution's contact information

2.1.1. Coordinating institution

Uppsala University (SE)

Note

2.1.2. Consortium coordinator

Name: Michanek, Gabriel
Title: Professor
E-mail: gabriel.michanek@jur.uu.se
Address: Juridiska institutionen, box 512, 751 20 Uppsala
Phone number (including country and area code): +46 18 4712051
Institution: SE-Uppsala University
Department: Department of Law

2.1.3. Administrative contact person

Name: Mårsäter, Olle
Title: Director of Studies
E-mail: olle.marsater@jur.uu.se
Address: Juridiska institutionen
Box 512
751 20 Uppsala
Sweden
Phone number (including country and area code): +46 18 4717993
Institution: SE-Uppsala University
Department: Department of Law

2.1.4. Legal representative (Rector or equivalent)

Name: Åkesson, Eva
Title: Rector
E-mail: Anna.Olofsson@uadm.uu.se
Address: Uppsala universitet, Ledningskansliet
Box 256
75105 Uppsala

Phone number (including country and area code): +46 18 4713311
Institution: SE-Uppsala University
Department: University of Uppsala

2.2. Partner institutions Partner institutions' contact information

2.2.1. Partner institutions

Institution: FI-UEF University of Eastern Finland (FI)
:
Unit: Faculty of Social Sciences and Business Studies
2.2.2. Partner institution's contact person: Romppanen, Seita
Title: Senior Lecturer
E-mail address: seita.romppanen@uef.fi
Address: University of Eastern Finland
Law School
Yliopistokatu 2
80100 Joensuu
Finland
Phone (including country and area code): +358 50 4423430

Institution: NO-UiT The Arctic University of Norway (NO-UiT)
Campus: NO-Campus Tromsø (NO)
Unit: Faculty of Law
2.2.2. Partner institution's contact person: Henriksen, Tore
Title: Professor
E-mail address: tore.henriksen@uit.no
Address: Faculty of Law
Breivika
N-9037 TROMSØ
Norway
Phone (including country and area code): +47 77 645237

2.2.3 Degree awarding partners

3. Basic information - Basic information on the joint programme

3.1. Basic information on the joint programme

Main discipline(s) / subject area(s)

1: Law (213)

Definition on disciplines / subject areas

Official names of the awarded degree(s) in national language and in English

Master i Rättsvetenskap (120 hp), Master of Laws (120 credits)

Type of degree Joint degree

Webpage

Accreditation status

3.2. Start of the programme

The programme begins in:

Academic year 2019/2020

4. Summary - Summary of the joint programme

4. Summary of the joint programme

Uppsala University (coordinator), University of Eastern Finland in Joensuu and UiT The Arctic University of Norway in Tromsø (partners) intend to start a Nordic Master Programme in Environmental Law (NOMPEL) for 25 students. One objective is to attract and prepare students for future PhD studies and thereby promote sustainability in academic environmental law research at Nordic and other universities. Another objective is to meet the increasing demand for environmental law expertise in non-academic work, not least in the sustainable energy sector.

NOMPEL includes three main phases in accordance with a progression in learning outcomes. The first phase entails a broad introduction to the topic, indicating the role of law and the functions of particular environmental legal instruments in environmental policies. The student will also learn how international and EU environmental law interact with national law. In the second phase, students specialise in basically two environmental legal areas: (i) the law on effective management of natural resources, including the protection of biodiversity and (ii) climate change and energy law. During the third phase, the student shall produce a thesis in either of the two legal specialisation fields, covering the Nordic perspective.

NOMPEL will internationalise higher education in the Nordic region, inter alia, by including in the education important links between national, EU and international law; by providing students from different countries to work together and cooperate, by engaging lecturers from different countries and through student mobility. NOMPEL is based on excellence and high quality by engaging professors and other lecturers with a PhD exam, with positions at three law institutions with long experience in environmental law research and education. The courses are research oriented and based upon problem solving. NOMPEL includes also cooperation with the industry and the labour market, not least by engaging practitioners as lecturers.

5. Contents - Contents of the joint programme

5.1. Relevance Relevance

1. Introduction

As a basis for prohibitions and restrictions, and mostly for economic incentives, law plays an essential role in the implementation of environmental policy objectives, such as counteracting and adapting to climate change, converting to sustainable energy systems, halting the loss of biodiversity, ensuring good air and water quality and achieving sustainable management of forests, fish, minerals and other natural resources. These issues are all part of "environmental law", which we define very broadly; not only specific protection legislation is included, but also e.g. legislation on physical planning, recycling of materials, sustainable energies and exploitation of water, minerals and other natural resources.

The legal implementation is part of environmental law in a multilevel governance framework – nationally, within the EU and internationally. Within each state, environmental issues are regulated on central, regional and local level. It is overall an extensive complex of rules with complicated relations within and between regulatory levels, regulating conflicts between different public and private interests. Environmental law is therefore a growing field for advanced legal research, and not least in the Nordic countries. There is also an increasing demand for educated specialists in the day to day application of environmental legislation, in e.g. courts, central and local authorities, industries, law firms and other consultancies, interest groups and organisations on national level, but also within EU and internationally.

The Nordic countries have long traditions in cooperating in the field of law. They are collaborating in developing legislation (the 1974 Nordic Environmental Protection Convention is one example). Academic cooperation has also been frequent, e.g. within different environmental law networks (see further below, part 3). The Uppsala, Tromsø and Joensuu universities intend to continue and expand the Nordic academic cooperation by developing a Nordic Master Programme in Environmental Law (NOMPEL).

The two main objectives of NOMPEL are to attract and prepare students for future PhD studies and to meet the increasing demand for environmental law expertise in non-academic work. There is a need for Nordic co-operation on a joint Master Programme since the capacity – as regards number of students and research-based teaching – in each country is limited and it would be even more difficult to establish comprehensive and full environmental law programmes on a more permanent basis at single universities. Despite the fact that there are differences in regulatory and governance traditions between Nordic countries, they are fairly close to each other in comparison to traditions in other countries. Future regulatory and governance challenges are to large extent common in a globalized world for all Nordic countries. This provides a fruitful basis for shared educational efforts. Through NOMPEL the students may also benefit from a wider range of international expertise and contacts, see section below on internationalisation.

2. Internationalisation

NOMPEL will internationalise higher education in the Nordic region. The courses include analyses of the close links between national, EU and international law. The programme also includes comparisons of how different Nordic countries and other countries have implemented international environmental conventions and EU environmental law. Furthermore, internationalisation is accomplished as students from different countries participate, by engaging lecturers from different countries and through student mobility; each student will study at the three universities in Uppsala, Tromsø and Joensuu. During the courses, students from different countries will be organised in work preparation groups, providing a platform for educational and intercultural exchange.

Cultural exchange with the general student body at the university in question will be encouraged. First of all, law students from the existing and ongoing master law programmes at the three universities will be invited to take part in the courses offered under NOMPEL. Group work, joint student presentations and peer feedback as well as company visits will provide the basis for academic, social and cultural interaction between the student groups. The language of instruction for NOMPEL is English. Students will also have the possibility to take basic language courses in Swedish, Finnish and Norwegian while studying in Uppsala, Joensuu and Tromsø. These courses are offered free of charge, the courses can be taken along the Master studies and the credits gained will be included in the students' study records.

3. Cooperation between higher education institutions in the Nordic region

Nordic research training co-operation within the field of environmental law goes back to the beginning of 1990's, within the network Cesam. From 2003–2011, the cooperation continued under the auspices of first the Nordic Environmental Law Network (NELN) and subsequently the Nordic Environmental Law, Governance and Science Network (NELN+) funded by NordForsk. Another important cooperation was established in the Nordic Research Network for Sámi Law and Environmental Law (NORSEL, 2002 – 2007). These networks have facilitated the establishment of a unique research cooperation among environmental academics in the Nordic countries through a long series of joint activities (i.e. conferences, workshops and research visits), with a special objective to encourage PhD students in environmental law. Although funding of those networks has ceased, the Nordic cooperation in research remains very active, now in a more informal way. Nordic scholars meet continuously at conferences (e.g. those arranged by the European Environmental Law Forum) and PhD dissertations etc. and work together in research publications. There is e.g. a specific academic Nordic Environmental Law Journal, with at least two issues each year: www.nordiskmiljoratt.se. The journal publishes peer reviewed papers from both senior researchers and PhD students.

Consequently, NOMPEL should be regarded an expansion of an already existing cooperation between higher education institutions (HEIs) in the Nordic Region. The Nordic community will be consolidated

by NOMPEL, attracting new PhD students. The programme will also establish a closer educational cooperation between Nordic law institutions, entailing exchange of experiences in teaching methodology.

4. A programme based on excellence and high quality

All partners are leading centres in the field of environmental law, specialising in, inter alia, climate change and energy law, law on management of water and other natural resources and conservation of biodiversity. All three institutions have made substantial contributions to research and development, both nationally and internationally. They represent a team with substantial experience and expertise in the different areas of environmental law and in different national and international contexts.

Most lecturers in the programme courses will be professors or other academics with a PhD degree in law and with profound knowledge in environmental law research and education. In addition, non-academic experts with important experience from application of environmental law in practice will occasionally be engaged. The courses will foremost include seminars based on problem solving; involving environmental legal theory and methodology on advanced level (see further Joint Curriculum Design). The programme is thus essentially research-based and offers good opportunities for graduates to careers in PhD research. The advanced level of education will also promote careers in non-academic working life.

5. Relation to other master programmes in environmental law – added value and innovation

Nordic universities have since long provided environmental law courses and programmes on graduate and postgraduate levels. Some courses have a pure legal perspective whereas others include law in a multi-disciplinary approach. The consortium has identified a number of existing master programmes where Nordic states are involved and compared those with NOMPEL:

- The University of Eastern Finland Law School offers a two-year Master Degree Program in Environmental Policy and Law that started in 2012. This multidisciplinary full-time program's main focus is on natural resources governance, environmental and climate change law, but compared to NOMPEL that has a clear environmental law focus, UEF Law School's MDP programme is organized between two disciplines; environmental law and environmental policy.
- A MSc in Renewable Energy, operating on a semester-based rotation between Paris, Stockholm, Barcelona and Lisbon, has a broad interdisciplinary angle that remains strongly rooted in a deeper technological and business-understanding of renewable energy, not the legal perspective.
- The Faculty of Law at Stockholm University has at several occasions, last time 2013, provided a one year Master programme, with focus on environmental law issues in a transboundary context. It is not decided if and when this course will be offered again. NOMPEL focuses less on international law and more on Nordic and comparative law and specialises in climate and resource management law.
- The University of Iceland (Reykjavik) provides a one year LL.M. in Natural Resources and International Environmental Law, focusing on legal rules relating to natural resources and issues of environment or resource management in an international and European perspective.
- The University of Tromsø provides a one and a half year LL.M. in the Law of the Sea, focusing on the international legal framework on jurisdiction over maritime areas, rights and obligations in regard of access to the areas and their resources as well as protection of the marine environment.
- The North Sea Energy Law Program is organized by the University of Aberdeen in collaboration with the Universities of Oslo, Groningen and Copenhagen. The programme is mainly rooted in the oil and gas industry and the fossil fuels sectors. It is also mainly taught as a distance learning program, with two weeks residential periods at each partner university.
- Oslo University provides a 1 ½ year master in public international law. Students specialize in Climate and Energy law, but only during one semester and in environmental law, also one semester. The perspective in both courses is merely international law.

All in all, there are several master programs in the fields of environment and energy. These postgraduate programmes are here and there overlapping NOMPEL. However, the combined focus on climate change law and energy, and on natural resources management and biodiversity, is specific for NOMPEL (the programme's three phases are described in the Joint Curriculum Design). Furthermore, the NOMPEL has a unique Nordic perspective. It focuses on legal systems and mechanisms that in many cases are seen as frontrunners in a global context.

An additional added value of NOMPEL is the long-standing experience of its partners in offering research and full programs or multiple courses within the scope of environmental law, which facilitates the creation of a comprehensive and well-coordinated joint degree programme.

NOMPEL gives the students the opportunity to complete their studies through mobility, research, training, intellectual and intercultural interaction amongst researchers, practitioners and specialists in three different Nordic contexts. For this reason, NOMPEL represents enhanced knowledge, deepening knowhow and a broadening scope compared to other existing postgraduate programme, in spite of their excellence and relevance.

NOMPEL is a working-life oriented programme that is built to reflect the recruitment needs of the public, private and academic sector. NOMPEL will contribute to facilitating and strengthening the connections between research, businesses and lawmakers. Well-connected with the relevant public authorities, the green industry and the legal sector, the programme serves as a platform for the professional orientation of the students and ultimately, their recruitment. The consortium's natural and long-standing connection between academics and practice will greatly facilitate the students' future transition into the labour market. The teaching methodologies and language and the mandatory mobility will meet the increased need for staff with international skills and international insights and language competencies as well as staff that are willing and able to work across countries and cultures.

6. Relation to academic research and non-academic working life

Academic research

The need for future academic research is obvious, both for deeper, theoretical analyses of applicable environmental law and for developing new legal tools and approaches to promote a sustainable development. Several universities in the Nordic countries include research departments or groups in environmental law that need additional educated experts for both research and research-based teaching. An important objective of the programme is to attract new PhD students in environmental law. As the programme is based on problem solving and active student participation and will encourage the ability to reflect and to ask critical questions in combination with training in academic writing and appreciation of high academic standards, the students will be well prepared for future academic research in environmental law. Furthermore, the knowledge acquired during the master programme will form an important basis for the future environmental law PhD students both in their research and in their teaching in environmental law, before and after their PhD exam.

Non-academic working life

Today, the Nordic countries are facing profound structural transformations, in particular the transition towards a green, low carbon and resource efficient economy. Transforming the economy along this path will provide important sources of jobs. This is not least relevant in connection with mitigating climate change and promoting renewable energy and also in a sustainable management of natural resources and conservation of biodiversity. NOMPEL focuses on these areas (see Joint Curriculum Design). Vinnova, the Swedish Governmental Agency for Innovation Systems has in the report "Measuring Green Jobs?: An Evaluation of Definitions and Statistics for Green" (TemaNord 2012:534, p. 89) pointed to the fact that "environmental knowledge is becoming increasingly important in areas and fields where it previously has not been necessary, like in pharmaceuticals, health, financial, and law". It is assumed that the transition will benefit mainly high-skilled workers, thus emphasizing the need for education however not only in engineering and natural science, but also in law.

Available evidence shows that in particular the renewable energy sector is experiencing very strong employment dynamics, with wind, solar and biomass technologies progressing most rapidly. On the international level, the International Renewable Energy Agency (IRENA) has estimated that globally, 6.5 million people are working directly or indirectly in the renewable energy sector (Renewable Energy and Jobs: Annual Review 2014). In the EU, it is estimated that the renewable energy sectors support employment for 1.2 million workers in the EU²⁸. Looking ahead, the European Renewable Energy Council predicts that by 2020 renewable energy could provide employment for two million citizens in Europe (EU Skills Panorama 2014).

Consequently, the sustainable energy sector plays a major role in the global economy as an important and growing source of employment and human welfare. The transformation experienced as climate change, security concerns and scarcity of resources are forcing countries to move towards a more sustainable consumption model will undoubtedly lead to further job creation in the new energy-related sectors, an increased security of supply, and hopefully also tools to combat climate change and environmental degradation. However, the transformation has impacted a wide variety of legal frameworks and economic and policy instruments nationally, in the EU and around the globe, the design and effectiveness of which is equally diverse. Herein lays a challenge: it is increasingly difficult for professionals to get a full understanding of the environmental and energy sectors and the legal mechanisms and forces that shape it.

NOMPEL thus aims at fulfilling a major gap in higher education in the ever-growing field of energy, climate, natural resources management, biodiversity and other environmental related issues.

7. Collaboration between HEIs, industry and labour market in the Nordic Region

In order to link NOMPEL to the industry and the labour market, the programme will engage experienced practitioners as guest lecturers in the courses. The courses will also include study visits to companies, authorities, courts and other organisations where environmental law is applied in practice. During the visits, the students will have an opportunity to learn more about how environmental and energy law form part of the activities carried out by the company in question, or they may experience how a court or administrative appeal board work in practice. Company visits, such as visits to private consultancies offering legal services in the field of environmental law will inform students of employment possibilities within the private sector. Places to visit may be e.g. the European Forest Institute (EFI, <http://www.efi.int/portal/>) in Joensuu, The Land and Environmental Court of Appeal in Stockholm (<http://www.markochmiljoooverdomstolen.se/>) and the secretariat of the Arctic Council and the regional office of the Fisheries Directorate in Tromsø.

8. Student learning outcomes

NOMPEL is designed to reach good and measurable results in students' learning outcomes (knowledge, competences, and skills). The programme shall give the students a comprehensive understanding of the legal framework which determines the development of environmental regulations at an international level, within the EU, and at a national and industry level. Based on the specialized focus and the high expertise of the lecturers, the students will learn how to apply and give advice on the legal challenges associated with a green, low carbon and resource efficient economy. The objective of NOMPEL is to produce postgraduate candidates with competencies in three complementary domains: Knowledge and understanding, intellectual competencies and practical competencies (these are specified in Joint Curriculum Design).

5.2. Joint curriculum design

5.2. Joint curriculum design

1. Student learning outcomes

The objective of NOMPEL is to educate and examine master students with competencies in three complementary domains:

(i) Knowledge and understanding: Candidates who can:

- identify and comprehend complex environmental legal issues concerning, inter alia, the role of law in connection with (a) implementation of climate policies and in particular the transformation to sustainable energy systems, and (b) effective management of natural resources including halting the loss of biodiversity;
- raise fundamental questions about the concepts of sustainable development, natural resources management, biodiversity conservation, climate change and sustainable energy systems;
- identify and understand international, EU and Nordic environmental and energy specificities and interests and the interaction with national policies and interests in the Nordic countries;

- identify and understand the economic and policy concerns in solving the legal problems and issues arising in this field;
- communicate and draw up legal solutions both orally and in writing;

(ii) Intellectual competences: Candidates who have the:

- ability to reflect on various environment law topics and to ask critical questions from a legal perspective;
- ability to synthesize concisely the complexity of intricate energy and environmental regulation topics and to create an overview of these topics;
- ability to work independently and to carry out an integrated and comprehensive legal analyses of national and transnational environmental and energy law issues;
- ability to seek out and select relevant legislative documents and cases;
- ability to comprehend national and transnational environmental and energy law problems and to set up a solution;
- ability to successfully undertake written assignments, deliver oral presentations and conduct small-scale research in an area of sustainable environmental and energy law, that will be of value in developing policy and professional practice and applying regulatory frameworks and implementing instruments related to climate change, sustainable energy systems, effective management of natural resources and conservation of biodiversity.

(iii) Practical competencies: Candidates who can:

- correctly and comprehensively advice and guide clients within the issues of environmental law, in particular in relation to climate change, sustainable energy, resource management and biodiversity;
- contribute to the design and development policies and regulations with the aim of managing climate change, sustainable energy systems, effective resource management and conservation of biodiversity;
- develop the competencies required to professionally advise businesses, organizations and public authorities on the adoption, implementation, supervision, development and control of sustainable energy and environmental regulation mechanisms;
- manage and develop the area of national and transnational environmental and energy regulation, including identifying new solutions to support the transition to a sustainable, low carbon and resource efficient economy;
- independently initiate and implement collaborations that embrace different legal disciplines; and
- take part in the new developments and transitions taking place in the Nordic countries, in Europe and globally, in accordance with internationally agreed aims on climate change, sustainable energy systems, effective resource management and conservation of biodiversity.

2. The programme

The three partners

NOMPEL is jointly developed by the universities in Uppsala (coordinator), Tromsø and Joensuu (partners).

The Faculty of Law at Uppsala University has a long tradition in environmental law research and education. According to a Nordic research evaluation of law faculties in 2011, the environmental law unit in Uppsala was regarded as particularly strong within the Faculty and among Nordic universities (KoF11, p. 246). Today, the group entails six researchers with a PhD exam (including three professors) and four PhD students. The competence is very broad including basically all fields of environmental law, inter alia, biodiversity law, forest management and water management law, access to justice, energy law and different legal aspects on pollution issues. This broad competence is useful when students are introduced to environmental law in the first phase of the programme. The students will profit from the specific competence in forest management, water management and biodiversity law during the specialisation in phase two. The environmental group in Uppsala is engaged in international cooperation with scholars and organisations in Europe, US (Law Faculty at Pace Univ., NYC, and Minnesota Law School) and China (e.g. Law Department at Sun Yat-sen University, Guangzhou).

At UiT the Arctic University of Norway, the academic resources of the K.G. Jebsen Centre for the Law of the Sea (JCLOS) at the Faculty of Law will be utilized. It is one of the leading research centres on the international law of the sea. Its studies on sustainable and equitable utilization of the marine resources will profit the students. JCLOS includes seven researchers with PhD exam, in addition to

four adjunct professors. It has nine PhD students and three postdoctoral fellows. The Fridtjof Nansen Institute is a partner in JCLOS, specialising on legal and political science regarding the polar areas. The competence of JCLOS includes a broad spectre of law of the sea issues, including different aspects of marine environmental/biodiversity law and energy law. Tromsø is a centre for knowledge and governance on the Arctic marine environment, and provides venue for interdisciplinary approaches. Several research institutes are co-located at the Fram Centre (High North Research Centre for Climate and the Environment). The NOMPEL students will be given lectures from natural scientists of this Centre on particular challenges in the North Atlantic and the Arctic. Further, the Arctic Council secretariat is located at the Fram Centre in Tromsø. The course includes visit with lecture at the Arctic Council.

UEF Law School is the leading Finnish research institution in the area of natural resources, climate change, energy and environmental law. The Law School offers the widest selection of environmental law courses in all relevant fields of environmental law in Bachelor's, Master's and Doctoral level. UEF Law School's international staff on environmental law consists of five full time Professors, three Senior Lecturers, four Senior Researchers (all holding a PhD), two university teachers and all together 40 PhD candidates. UEF Law School also operates the Master's Degree Programme in Environmental Policy and Law. The programme consists of advanced study of law and policy in relation to the environment, climate change and natural resources. The programme is part of the Centre for Climate Change, Energy and Environmental Law (CCEEL) that brings together a range of activities from UEF Law School and provides a common platform for discussion, research and education. Students at the UEF Law School also benefit from the research and education network of the Institute for Natural Resources, Environment and Society (LYY) operating at the UEF, representing several disciplines including geography, forest economics and policy, environmental law, history, aesthetics and policy, sociology, education, and tourism studies. The UEF Law School's environmental law team is well connected with other academics and professionals within the academia, authorities and beyond – both nationally and internationally. For example, the Law School cooperates with the UN Environment to organise a two-week high profile course on environmental law and diplomacy (the course has run since 2004).

A program with three phases

NOMPEL includes three main phases in accordance with a progression in learning outcomes. The first phase entails a broad introductory course, basically a discussion on the role of law in environmental policies (Uppsala). The student will learn the functions and potentials of different environmental legal instruments and principles, but also how legislation and legal principles can counteract implementation of environmental objectives and green growth. The student will also learn how international and EU environmental law interact with national law and the basic structures and challenges in environmental law in all Nordic states. In addition, the students will be early introduced to the coming NOMPEL courses during phase two and to the challenges connected with the authoring of a master thesis during phase three.

Building upon the general understanding of environmental law, of the influence from the international and EU law and of basic legal similarities and differences between the Nordic states, the second phase (end of first and the entire second and third semester) provides the student with a specialisation into basically two environmental legal areas, both of fundamental importance from international, EU and Nordic perspective. One is the law on effective management of natural resources, including the protection of biodiversity. A first course on management of natural resources and biodiversity will especially focus on water management and forestry, and highlight possible conflicts with biodiversity protection (Uppsala). In Joensuu, the students continue with the natural resources theme and take courses on international law and forests, international water law as well as on environmental impact assessment and WTO law in the context of natural resources. The course held in Tromsø, on international law and sustainable use of living marine natural resources, includes studies on protection of biodiversity in marine harvest in areas within and beyond national jurisdiction and offers case studies on national implementation. The second specialisation area is climate change and energy law, including, inter alia, an advanced course on climate change law and policy in Joensuu. In Tromsø, the students will acquire advanced knowledge of the interdependence between climate and energy, including on the implications of climate change law for the energy sector, renewable energy, emissions trading and carbon capture and storage. The course will offer case studies from the Arctic.

During the second phase, NOMPEL has made use of the specific competences of respective law institution. Still, in order to include the Nordic perspective, material and lecturers from other Nordic states are involved in the courses in order for the students to understand how environmental objectives, established in international and EU law, are implemented in different Nordic states. We have already contacted Danish and Icelandic environmental law professors and they are willing to give input to the courses.

With the specific competences in biodiversity law and climate and energy law, the student shall, during the third phase, produce a thesis in either of the two legal fields, but with a specific thesis topic demanding own empirical research and analyses, covering, inter alia, the Nordic perspective. The student is continuously supported by a supervisor from any of the three universities. Seminars during the course advises the student in legal methodology, structuring and writing skills (as a follow-up to the introductory course). Students receive feed-back on draft papers, presented in seminars in the middle of the semester. The final thesis is subject to opposition during seminars in the end of the course and evaluated and graded by a professor other than the supervisor. The final seminars include also a summing up of the entire master programme.

The program in short

Application and acceptance of students to the programme is carried out in spring 2019. After that, NOMPEL is in short structured as follows:

- (i) Fall 2019: Introduction - The role of law in environmental policies (15 ECTS) and Law on management of natural resources and protection of biodiversity (15 ECTS), Faculty of Law, Uppsala University. Students stay in Uppsala during the entire semester.
- (ii) Spring 2020: Climate Change Law (10 ECTS) and Natural Resources Law (20 ECTS). Students stay in Joensuu during the entire semester.
- (iii) Fall 2020: Energy and Climate Change Law (15 ECTS) and Protection of the Marine Environment with focus on Marine Living Resources Law (15 ECTS). Students stay in Tromsø during the entire semester.
- (iv) Spring 2021: Master thesis in Environmental Law (30 ECTS). Seminars in the start, middle and end of the semester. Supervisors are engaged from Tromsø, Joensuu and Uppsala. No obligation for students to stay in Uppsala, Tromsø or Joensuu. Participation in the seminars is mandatory, but most of them may be attended on video links.

3. Student mobility

All three universities have established organisations to assist foreign students in finding accommodation and other practical matters related to the studies.

The mandatory mobility element, which implies living in three Nordic countries, is instrumental to NOMPEL objectives in at least two ways. Firstly, it allows students to study environmental topics in diverse academic environments that have developed different areas of expertise. This is in particular relevant for forestry, water management and biodiversity law (Uppsala) climate change law and natural resources governance (Joensuu) and energy and climate change law and living marine resources law (Tromsø). Secondly, it provides the students with knowledge about diverse strategies and systems in the countries of stay and in other countries and regions that are the object of deep investigations at each participating university. NOMPEL is concentrated around the North Sea and the Baltic Sea, and Tromsø has profound knowledge of the legal situation in the Arctic. This mobility contributes to the students' flexibility, resourcefulness and overall ability of working with different cultures and languages; qualities that reinforce their employability.

4. Pedagogics

Problem solving and active student participation are the essential components in NOMPEL education. Seminars include, inter alia, analyses of court cases and constructed hypothetical cases, discussions related to student presentations of legal solutions in Nordic states and made-up court cases with students acting in role playing.

In each taught semester, the teaching staff across the consortium encourages critical thinking and independent study. Students are offered a wide range of teaching and learning activities as appropriate to the aims of the individual courses. These include (a) lectures followed by plenary discussion - sessions supported by written texts and PowerPoint presentations; (b) seminars organised as participative lectures or with student presentations; and (c) workshops and smaller seminar groups exploring the themes of the preceding presentations or addressing pre-given tasks, texts and questions. The writing of individual assignments represents an integrated part of the learning approach. Students are encouraged to use study groups as a resource for learning and debate. The use of learning approaches vary within individual modules and university traditions, but all participants are encouraged to develop a common course identity through the creation of reading/interest groups to consolidate shared interests and to pursue a more in-depth study of an issue.

Continuity and progression are assured by means of the design of the curriculum. The first phase lays the fundamentals and provides the basis for understanding approaches, perspectives and tools in national and transnational environmental and energy regulation. The second phase allows for specialisation in the context of (i) natural resources management and biodiversity law and (ii) climate change and energy law. The third phase allows students to unify and extend their understanding of the subject as developed in the taught part of the programme, by pursuing an independent research project on one of the two legal areas under phase two.

The NOMPEL partners will use their established contacts with industry, businesses, decision makers, authorities, interest groups, NGOs, etc., in order to integrate them into the programme, especially during phase two. The plan is to involve practitioners as teachers and arrange study visits at business entities, public institutions etc. Where possible, practitioners will be involved as advisers during the master thesis (phase three).

5. Integration in the Degree catalogue of each University

At Uppsala University, information on the University's courses and programmes are published in a web based catalogue and continuously updated. The catalogue includes all necessary information in order to apply to the programmes and courses. Students self-register on programmes at the national web site studera.nu and on courses at Uppsala Student Portal (studentportalen.uu.se), which also is used for online course management. There is also a separate e-learning system at the University. In addition, the University holds a Student Service to provide general information on courses and programmes. More specific questions related to a certain course or programme are answered by the course manager, the Faculty Director of Study and connected administrative staff at the Faculty Student Service. Both the University and the Faculty markets courses and programmes in fairs etc.

At the University of Eastern Finland (Joensuu) information on the courses within the NOMPEL programme is available online via WebOodi (<https://weboodi.uef.fi/weboodi/etusivu.html?Kieli=6>). WebOodi contains all relevant information on the courses (content, objectives, required study materials and timing). Students register for the courses also in Weboodi, and WebOodi is also continuously updated. Actual course material, extra material and additional readings for each course will be downloaded to Moodle, which is an online learning platform used on all courses. Moodle is also used, i.e., in electronical exams, as a platform for discussion and group work as well as to collect course feedback.

At the University of Tromsø, all courses which are part of a study programme can be found in the web based course catalogue (link: <https://en.uit.no/education>). The course catalogue contains all course descriptions. These are continuously updated. For the autumn semester the updated course descriptions are released in early March, while the updated course descriptions for the spring semester are released in beginning of September. Students register for their courses via the self-service facility (<http://studweb.uit.no/>). Each course is set up in Fronter, which is the Learning Management System at the University. It is used for online course management and e-learning.

5.3. Joint management Joint management

5.3. Joint management

1. Management bodies

The NOMPEL consortium is made up of three degree-awarding institutions: Uppsala University (UU), University of Eastern Finland in Joensuu (UEF) and UiT the Arctic University of Norway (UiT) working under a Consortium Agreement which sets out the responsibilities of each partner institution in matters on, inter alia, promotion and marketing, admission, services available to students, financial management, confidentiality, and data protection etc. (a first draft of the agreement is attached to this application, the text is very preliminary). The partners will be in dialogue and in meetings to finalize to mutual satisfaction the final draft of the Consortium Agreement that will be signed in concert with the timescales of the first student intake in 2019 (a first draft of the agreement is attached to this application). Overall management of the Consortium is the responsibility of the coordinator (UU), the programme manager and a Steering Committee. The programme manager, who is appointed by the coordinator, acts as chair of the Steering Committee. The Steering Committee is the responsible executive body of the Consortium and is made up of three members appointed by the three consortium partners: Professor Gabriel Michanek (UU), Professor Tore Henriksen (UiT) and Senior Lecturer Seita Romppanen (UEF).

The Steering Committee meets on a regularly basis, at least twice a year in order to clarify administrative and organizational matters; inter alia, to address financial aspects and agree upon marketing and promotion; to manage the admission and selection of applicants; to evaluate the standards of the curriculum and examinations; to discuss student progress and assess the need for adapting the teaching content to recent developments in the field; to discuss arrangements related to student mobility; to make plans for the forthcoming semester. The future planning of the programme will further develop how programme students and technical and administrative staff shall be represented at the Steering Committee meetings.

In order to ensure the necessary organizational support, the coordinating institution (UU) will establish a Consortium Office, consisting of the programme manager (Professor Michanek) and technical and administrative support staff. The Consortium will establish a web-based virtual community, which will act as the daily medium for information and dialogue between the members of the Steering Committee, between the Steering Committee and the designated academic and administrative staff – and between the staff members involved in implementation of the programme.

2. Internal monitoring and quality assurance

The programme monitoring and internal evaluation mechanisms are the responsibility of the Steering Committee in close collaboration with the local Study Boards at each participating university. This includes student participation and publications of results of course and programme evaluations as an integrated part of consortium practices. All courses in the programme are evaluated annually using a common questionnaire developed by the consortium in close cooperation with student representatives participating in the Steering Committee meetings. Upon submission of their thesis all students are asked to make an overall evaluation which reflects on their learning experience and provide recommendations to the programme in general and the completed mobility-track. Moreover, the Steering Committee will establish a reference group with the task to review the programme yearly. This group will consist of practitioners from relevant work sectors. The reference group shall take part of other internally reviewed material and make additional interviews and investigations where appropriate. To ensure transparency, the results of the internal evaluation are made available for the public.

Along with this integrated evaluation and ongoing monitoring strategy undertaken by the Steering Committee, each institution operates its own internal quality assurance and evaluation process. The internal quality assurance mechanisms are in all three universities in alignment with the requirements laid down in the European standards and guidelines for the quality assurance of higher education (ESG).

The results of all internal evaluations shall be discussed by the Steering Committee with the intention to continuously improve the programme. The evaluation shall also be taken into account when the three universities assist individual programme students in educational, career and social matters.

4. External quality assurance

UU and other Swedish universities have full degree awarding powers for all study programmes, except for professional ones. In consequence, approval by the Swedish Higher Education Authority (Universitetskanslersämbetet, UKÄ) is not required for NOMPEL. UU does however have internal procedures for programme accreditation. New education programmes are instituted by the Rector in accordance with certain adopted criteria related to, inter alia, connections to research, lecturers' competence, future job opportunities, internationalization and quality assurance methods. The University institutions are to review their study programmes themselves while the UKÄ audits the institutions to make sure that their quality assurance procedures are effective. That includes reviewing whether these procedures are in line with the requirements laid down in the Higher Education Act and the qualification descriptors in the ordinances associated with it, as well as with ESG. UU has an internal system for systematic reviews of study programmes every sixth year consisting of an external review by colleagues of other institutions of higher education.

The UiT may establish new study programmes without prior approval by the Norwegian Agency for Quality Assurance in Education (NOKUT). UiT is responsible for ensuring the quality on the study programme offered. It is required to have an internal system for quality assurance. Every sixth year NOKUT conducts an evaluation of UiT's system for quality assurance. Further, NOKUT may initiate inspection of all existing programmes, including those established by the universities themselves.

The UEF may establish new study programmes without prior approval by the Ministry of Education and Culture that has confirmed the fields of education on which each Finnish university can offer education. For UEF, law is included in the field where UEF can provide education. UEF holds a quality assurance label (audited in 2016) and it is responsible for upholding and ensuring the quality on the study programme offered. In addition, an internal system for quality assurance is required. Quality audits are conducted every sixth year. In addition, UEF may initiate an inspection of all existing programmes at any time, including those established by the universities themselves.

Tuition fees

The issue of tuition fees for non-EU/EEA students have been initially discussed by the Consortium, including administrative staff from each university. The only Consortium measure so far is to clarify the situation (in Norway and in Sweden/Finland) when marketing the programme.

5.4. Students

5.4. Students

1. Type of students

The programme is open for 25 students of any nationality, provided the following threshold criteria are met:

- A first degree in law (LL.M. or bachelor of Law including at least 180 ECTS of which the majority of ECTS concern law topics). The NOMPEL Consortium may after an individual assessment accept students with equivalent university degree, corresponding to at least three years of full-time study with a qualification relevant to NOMPEL.
- High level of spoken and written English: IELTS 7.0/TOEFL 650.

The selection of students is made according to the following criteria: Academic excellence (priority), relevant education, work and other experiences and evidence of motivation.

An annex to this application includes further preliminary information on, inter alia, application requirements, selection of applicants, examination and diplomas.

2. Promotion measures

The programme promotion measures taken by the consortium to increase the visibility and attractiveness of NOMPEL are as follows:

(i) Websites and online communications.

- www.NOMPEL.org (not yet established) will serve as the main web portal providing precise and regularly updated information on the programme and courses, including application procedures, study guide book, course outlines and full contact details.
- Programme information and course descriptions will regularly be spotlighted at the websites of the partner institutions.
- Programme information will be listed in popular search engines and student-friendly websites, such as the three universities online course catalogues and Google AdWords. A NOMPEL group on Facebook will maintain online communication with potential students.

(ii) Participation in education fairs.

(iii) Presentation of NOMPEL to national students at open doors events in partner institutions.

(iv) A web banner and adverts will be placed in popular newspapers in specially targeted countries, and in selected academic journals, such as European Energy and Environmental Law Review, International Energy Law Review, Journal of Energy and Natural Resources Law, RELP (Renewable Energy Law and Policy Review) CCLR (Carbon and Climate Law Review), Review of European, Comparative & International Environmental Law (RECIEL) and Nordic Environmental Law Journal.

(v) Information will be disseminated in existing networks and conferences, through the three Law institutions own alumni associations and in existing environmental law courses and programmes (e.g. Master in Environmental and Energy Law at AU).

(vi) Distribution of course brochure:

- The NOMPEL programme brochure will be distributed at educational conferences and seminars organised or participated by the partner universities.
- The NOMPEL programme brochure is included in the standard visitor information pack at the partner universities.
- The NOMPEL programme brochure will be sent annually to contacts at the three universities and to ministries in all relevant countries.

3. Student assistance (see also Joint Curriculum Design, part 5)

(i) At Uppsala, administrative staff in the Student Affairs and Academic Registry Division answer questions related to applications, tuition fees etc. The University International Office supports the applicants with information as regards, inter alia, housing, visa and social activities. Much information is also provided through www.uu.se/master. Students paying tuition fees are offered housing through the University's Housing office.

The International Office arranges, in connection with Uppsala Student Union, many welcome events for new students. There is e.g. a Welcome desk at Arlanda airport and a shuffle service to Uppsala. There are guided tours around Uppsala and a big welcome ceremony in the University Hall. Moreover, Uppsala is an old student town with an extraordinary cultural supply all year round. Worth mentioning is e.g. the 13 so called "student nations" (located in big houses) offering, inter alia, different cultural events, sports activities, dinners and cafés. They also provide student scholarships and housing. The Law students' Association in Uppsala, related to the Law Faculty, also offers different social arrangements.

The University Student Affairs and Academic Registry Division coordinate assistance for students with different kinds of physical or mental disabilities. Advice and support are free of charge, e.g. note support, sign language interpretation and mentors. The Law Faculty offers adjusted examination and other practical support.

(ii) At Tromsø, administrative assistance for the NOMPEL students is provided by administrative officers of the International Office at the University Studies Administration, with further assistance from the Faculty of Law. An administrative resource person at the Faculty will be specifically assigned to the NOMPEL study administration.

The administrative assistance provided includes support with residence permit and visa application procedures. The International Office offers a housing service which guarantees NOMPEL students from outside the EEA/EU area at least one offer for housing. All NOMPEL students will be assisted seeking alternative accommodation. The International Offices facilitates social integration of the students through a variety of activities including: an induction programme, mentor programmes which pair NOMPEL students with local students helping with arrival, study and social matters.

At Tromsø, the Student Counselling Centre offers individual counselling for NOMPEL students experiencing study-related difficulties caused by dyslexia, physical, mental or behavioural disabilities. This centre offers free counselling and full professional secrecy.

(iii) At Joensuu, the administrative services to Master's degree students are offered by Student and Learning Services (<http://www.uef.fi/en/web/opintopalvelut/>) that helps students with questions relating, for example, to registration, study rights, certifications of student status, transcripts of academic records, study guides and student register matters. All international students are also encouraged to participate the International Orientation programme that familiarises the students with essential information on studying and university life at UEF, provides the students with tips on different practical matters, gives information on Finland and on the Finnish culture as well as enables the students to meet other students & network.

A comprehensive Practical Guide for International Students is also published by UEF.

The Student Union of the University of Eastern Finland (ISYY) is an active student union that offers various services and activities to international students. In addition, the International Mobility Services will try to provide each incoming student with a student tutor.

The UEF Law School's staff helps students with questions relating to the academic content of the programme. Also, students can turn to the Finnish Student Health Service (FSHS) for issues related to health. FSHS provides general, mental and oral health care services.

All partners offer NOMPEL students support with residence permit and visa application procedures. The International Offices at Uppsala and Tromsø will assist students in relation to housing services and student housing. The same service is provided in Joensuu, by the City. The International Offices at all partner institutions encourage social integration with a variety of initiatives including: an induction programme, mentor programmes which pair NOMPEL students with local students helping with arrival, study and social matters.

5.5. Sustainability Sustainability

5.5. Sustainability

The intention of the three universities is to develop a long term master program in environmental law. All Nordic Countries as well as the majority of EU countries are committed to sustainable development, creating an increasing need for qualified professionals able to bring under close and critical scrutiny legal environmental issues at municipal, county, national and international levels.

Therefore, the NOMPEL consortium plans to broaden its institutional scope, and engage in close cooperation with universities from the two other Nordic countries. Such an enlargement of NOMPEL is facilitated by the established, well-functioning cooperation between the Nordic researchers in environmental law.

There are also other options. There is an increasing need in Asia for enhanced sustainability in response to their present industrial development, causing both global and regional environmental degradation. Both a political and an economic analysis demonstrate ample need in the future for environmental law graduates. It is in this context relevant that the Law Faculty in Uppsala has close cooperation with several prominent environmental law professors in China, at universities in Beijing, Wuhan, Guangzhou and Kunming, in the fields of research (conferences etc.) and education. UEF Law School cooperates with the Fudan University, as well as with the Nordic Centre in Shanghai in the field of environmental law. For example, in 2015 the UEF Law School organised a two-week seminar on international environmental

law and diplomacy at the Fudan University in cooperation with Fudan Law School and the Nordic Centre. UiT/JCLOS is developing cooperation with universities in Asia on law of the sea. In 2015, JCLOS organised an international conference on shipping in the Arctic in collaboration with Centre for International Law at the National University of Singapore. The conference involved researchers from Japan, Korea, China, USA and Canada.

The NOMPEL application (Relevance) indicates three institutions (Uppsala, Tromsø and Joensuu) with strong capacity in research and education within different fields of environmental law. This high level of competence is expected to last, and develop stronger in the near future. NOMPEL would clearly contribute to strengthen the level of competence in all three institutions.

At institutional level all participating universities have systems of financing that is centrally based on student output. Hence, successful marketing of the programme is vital to attract sufficient number of good students. This will guarantee the continuity of the programme, as well as financing of the planned curriculum.

Since all students will be registered at Nordic universities, they will all be eligible for grants from NordPlus and from EU programmes such as ERASMUS. Possibly, other loan schemes or scholarship programmes are available in Sweden, Finland or Norway, but this needs to be further investigated. If NOMPEL in the future will provide education of environmental law for developing states, foreign aid funds may be available, e.g. in the Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA) and the Norwegian Agency for Development Cooperation (Norad).

6. Attachments - Attachments

6. Attachments

Attachements

- * [Draft Agreement.pdf](#)
- * [Students Annex.pdf](#)
- * [Letter of intent UiT.pdf](#)
- * [Letter of intent UEF.pdf](#)
- * [Letter of intent UU.pdf](#)

Uppsala University
Gabriel Michanek

gabriel.michanek@jur.uu.se

Notice of decision

Ref. Nordic Master Call 2017

ID: NMP-2017/10004

Title: Nordic Master in Environmental Law, NOMPEL

Dear applicant,

Thank you for submitting a proposal in the Nordic Master Call for proposals 2017. Based on the evaluation of all formally eligible applications your proposal was successful and you have been granted funding for your joint programme *Nordic Master in Environmental Law, NOMPEL* with an ID number: NMP-2017/10004. Please, use your programme's ID number as a reference, whenever you contact us.

Please find attached **the contract** (attachment 1) for your programme (NMP-2017/10004), which is to be **duly completed in two (2) identical copies, signed and returned to Finnish National Agency for Education (EDUFI)** as soon as possible.

Before returning the two (2) copies of the contract, please, make sure to fill in the following information:

- 2 Contract parties
- 10 Bank account details
- 11 Signatures

The signed contracts should be returned to EDUFI to the following address:

Finnish National Agency for Education /
Nordic Master
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Finland

At this time, please, bear in mind that the first instalment of the funds is for your programme's development and preparation. The following instalments are allocated according to the rules in the Nordic Master – Programme Guide 2017.

We would like to take this opportunity to wish you best of success to your programme. In any questions you are welcome to contact us at: nordicmaster@oph.fi.

Yours sincerely,

Kenneth Lundin
Programme Manager
Finnish National Agency for Education (EDUFI)

Attachment: Contract for your Nordic Master programme

The Swedish Higher Education Ordinance (1993:100), Annex 2, Qualifications Ordinance, Qualification descriptors

Degree of Master (120 credits) [Masterexamen]

Scope

A Degree of Master (120 credits) is awarded after the student has completed the courses required to gain 120 credits with a defined specialisation determined by each higher education institution itself, of which at least 60 credits are for specialised study in the principal field (main field of study) of the study programme. In addition the prior award of a Degree of Bachelor, a Degree of Bachelorine Arts, a professional or vocational qualification of at least 180 credits or a corresponding qualification from abroad is required.

The requirement of the prior award of a qualification may be waived for a student admitted to the programme without the basic entry requirement in the form of a qualification. This does not, however, apply if a waiver was granted during admission pursuant to the second paragraph of Section 28 of Chapter 7 on the grounds that the qualification had not yet been issued.

Outcomes

Knowledge and understanding

For a Degree of Master (120 credits) the student shall

- demonstrate knowledge and understanding in the main field of study, including both broad knowledge of the field and a considerable degree of specialised knowledge in certain areas of the field as well as insight into current research and development work, and
- demonstrate specialised methodological knowledge in the main field of study.

Competence and skills

For a Degree of Master (120 credits) the student shall

- demonstrate the ability to critically and systematically integrate knowledge and analyse, assess and deal with complex phenomena, issues and situations even with limited information
- demonstrate the ability to identify and formulate issues critically, autonomously and creatively as well as to plan and, using appropriate methods, undertake advanced tasks within predetermined time frames and so contribute to the formation of knowledge as well as the ability to evaluate this work

- demonstrate the ability in speech and writing both nationally and internationally to clearly report and discuss his or her conclusions and the knowledge and arguments on which they are based in dialogue with different audiences, and
- demonstrate the skills required for participation in research and development work or autonomous employment in some other qualified capacity.

Judgement and approach

For a Degree of Master (120 credits) the student shall

- demonstrate the ability to make assessments in the main field of study informed by relevant disciplinary, social and ethical issues and also to demonstrate awareness of ethical aspects of research and development work
- demonstrate insight into the possibilities and limitations of research, its role in society and the responsibility of the individual for how it is used, and
- demonstrate the ability to identify the personal need for further knowledge and take responsibility for his or her ongoing learning.

Independent project (degree project)

A requirement for the award of a Degree of Master (120 credits) is completion by the student of an independent project (degree project) for at least 30 credits in the main field of study. The degree project may comprise less than 30 credits, however no less than 15 credits, if the student has already completed an independent project in the second cycle for at least 15 credits in the main field of study or the equivalent from a programme of study outside Sweden.

Miscellaneous

Specific requirements determined by the each higher education institution itself within the parameters of the requirements laid down in this qualification descriptor shall also apply for a Degree of Master (120 credits) with a defined specialisation.

11 April 2018

Cooperation Agreement
Between
Uppsala University,
University of Eastern Finland and
UiT The Arctic University of Norway
Concerning the
Joint Nordic Master Programme in Environmental Law

I. Purpose and Scope of the Agreement

The purpose of this Agreement is to record the decisions and involvement of the Parties for running of the research based, jointly developed Nordic Master Programme in Environmental Law, hereinafter referred to as the Programme, and to outline the principles and terms of their cooperation.

All Parties are accredited to offer master's programmes, according to their respective national legislation.

This Agreement will be implemented within the legal requirements of each cooperating institution.

The Programme applies the European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) that is based on learning outcomes and student workload.

The Programme consists of a number of educational components, see V.2 of this agreement (courses).

II. Parties

This Agreement is made between

Uppsala University, Box 256, 751 05 Uppsala, Sweden
University of Eastern Finland, P.O. Box 1627, 70211 Kuopio, Finland
UiT The Arctic University of Norway, P.O. Box 6050, Langnes, 9037 Tromsø, Norway

(Hereinafter referred to individually as a Party and collectively as the Parties.)

Within these institutions, the involved and responsible units are:

Faculty of Law, Uppsala University
Law School, University of Eastern Finland
Faculty of Law, UiT The Arctic University of Norway

III. Approval, Accreditation and Recognition

The Programme is subject to accreditation/approval according to the regulations in the three Nordic countries and within the requirements of each cooperating institution. This Agreement is not valid until such accreditation/approval is done by all cooperating institutions.

The completed Programme leads to a second cycle degree within the national qualifications framework, **SEQF (Sveriges referensram för kvalifikationer)**. The qualification is recognised in all three Nordic countries.

Commented [LEØ1]: We must include the full title of the framework in english.

IV. Structure and Organisation of the Cooperation

1. Steering Committee

The Steering Committee consists of two members from each Party and **one student**. The Committee elects its own chair. The Committee steers the Programme and decides upon the academic and administrative issues. The Steering Committee cannot, however, decide upon matters involving the exercise of public authority.

The Steering Committee shall meet at least once every year to discuss the Programme content and other issues related to the Programme. Major changes in the Programme are subject to final approval by the Parties.

The obligations of the Steering Committee, in connection with quality assurance, are described in Part X of the Agreement.

2. Coordinating Institution

The Coordinating Institution is Uppsala University. The Coordinating Institution acts as the Secretariat of the Steering Committee, prepares issues for meetings of the Steering Committee and has the final responsibility for the oversight and implementation of all administrative matters, in accordance with that agreed upon in this Agreement and the Programme Educational Plan. The Coordinating Institution names an Academic Programme Coordinator and an Administrative Programme Coordinator to fulfil these tasks.

3. Admission Committee

Commented [AT2]: One at all or one from each party? If one at all how is she/he elected?

Commented [LEØ3R3]: I think one student from each institution? We can specify that. I dont think it is necessary to include in the agreement how these students (as for the other members of the committee) are selected.

An Admission Committee shall be engaged in the admission process in accordance with VII.3 of this Agreement. The Admission Committee consists of one person from each Party.

4. Administrative Capacity

All Parties will ensure that the academic and administrative capacity necessary to execute this Agreement exists within their own institutions, both for establishment and running of the Programme.

Commented [LE04]: Just a suggestion. To make it clear that we need resources for both the establishment and the running phase.

5. Budget and Financial Distribution

The Steering Committee will, in accordance with the Agreement with the Funder and after consultation with the Parties, decide upon the distribution of external funding of the Programme.

Commented [AT5]: Please, define "Funder".

The funding from the Nordic Council that relates to the administrative Programme costs and is xxxxxx euros, for the first two-year Programme, will be distributed as follows: Uppsala University (coordinator) 50%, University of Eastern Finland (25%), UiT The Arctic University of Norway (25%).

Commented [LE06R6]: Is the point here to be flexible in who/what is the Funder? In case we receive other external funding than from Nordic Council? If so I think it is sufficient to not define this further here.

Commented [AT7]: Please, provide the total sum of the agreement and preferably also the sums to be paid to the parties.

Each Party is responsible for its own costs, which arise from the execution of activities, for the purposes of running the Programme.

How is this funding paid to parties? Do we have to invoice Uppsala? Please, provide in any case the schedule for the money transfers.

Commented [LE08R8]: We can include the total amount of euros we receive from the Nordic Council.

I don't think we need to include in the agreement how we actually get the money.

V. Programme Structure and Responsibilities

1. Title of Programme

The name of the Master's Programme is *Joint Nordic Master Programme in Environmental Law*.

2. Programme Structure

The Programme is a full-time study programme of 120 ECTS credits, with a nominal study length of two years. The Programme includes the following courses:

Commented [LE09]: Just a quick question – we all have the same structure in semesters? Fall: aug-dec, Spring: Jan-june? I can't remember if we have talked about it.

- First semester: *Introduction – The Role of Law in Environmental Policies* (15 ECTS) and *Law on Management of Natural Resources and Protection of Biodiversity* (15 ECTS). Uppsala University is responsible for the course administration.
- Second semester: *Climate Change Law and Policy* (5 ECTS), *WTO: Environment, Clean Energy and Natural Resources, Trade and Resources* (5 ECTS), *International Environmental Law II* (5 ECTS), *International Law and Forests* (5 ECTS), *Environmental and Social Impact Assessment* (5 ECTS) and *International Water Law* (5 ECTS). The University of Eastern Finland is responsible for the course administration.
- Third semester: *Energy and Climate Change Law* (15 ECTS) and *Protection of the Marine Environment with Focus on Marine Living Resources Law* (15 ECTS). UiT The Arctic University of Norway is responsible for the course administration.

- Fourth semester: *Master Thesis in Environmental Law* (30 ECTS). UiT The Arctic University of Norway is responsible for the course administration, including the formal examination. All three universities are equally responsible for the performance of the course, including supervision and approval of theses and arrangement of seminars. All three universities are equally responsible for the course costs.
3. International Dimension
The Programme is an international master's degree programme that requires studies in the three Nordic countries. International and environmental law are important components of the courses. The language of the Programme is English. Instruction and examinations are conducted in English. The master's thesis must be submitted in English.
 4. Student Mobility
Students must physically study at each of the three participating institutions, as stipulated in the Appendix 1 (Programme Educational Plan).
 5. Assessment
The courses and thesis passed at one Party will be fully recognised by the other Parties, without any further assessment. The master's thesis is assessed by two examiners, from two different institutions.

Commented [AT10]: How are students elected?

Commented [LEØ11R11]: This is described in Educational Plan, which I think is sufficient.

VI. Degree and Diploma

1. Title of Degree
The Programme *Joint Nordic Master Programme in Environmental Law* will lead to the following qualification(s):

Faculty of Law, Uppsala University: *Juris magister/Master of Legal Science*

Law School, University of Eastern Finland: *Kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisteri/Master of International and Comparative Law (MIDL)*

Faculty of Law, UiT The Arctic University of Norway: *Master of Laws in Environmental Law*
2. Joint Diploma
The successful completion of the Programme leads to the awarding of a joint degree, documented in one Joint Diploma. In addition, following requirements arising from national legislation, University of Eastern Finland will issue a separate degree certificate to all students graduating from the Programme.
3. Included in the Joint Diploma:
 - Name of the awarding institutions.
 - Name of the Programme.
 - Name of the qualification(s).

- Name and identification of the holder of the diploma.
- Date when the degree is obtained.
- Signature and title of the persons authorized to sign the diploma.
- The candidate's Transcript of Records, from each institution where the candidate has studied, as well as a description of the credit system and grading used.
- References to the acts on higher education applying to the Parties.

4. Diploma Supplement

The Joint Diploma will be accompanied by a Diploma Supplement.

5. Included in the Diploma Supplement:

- Name of the cooperating institutions (Parties).
- A short explanation of the Nordic Master.
- General information about the programme of study.
- Objectives and content of the programme of study.
- Supervision (if there has been joint supervision).
- Learning outcomes.
- Quality assurance.

6. Processing Time

The Joint Diploma with the Diploma Supplement must be sent to the graduate within three months of the announcement of the final exam. The month of July is not included when calculating the three-month **deadline**.

Commented [AT12]: Who is responsible for sending the diploma?

Commented [LEØ13R13]: As far as I understand it is not necessary to include further practical details in this agreement document. For now we think that Uppsala as coordinating institution sends out the diplomas, and that Joensuu and Tromsø make sure to provide them with students transcripts etc. All institutions will also need to sign the Diplomas. Exactly how we solve this in practice we will figure out later in the process.

Commented [AT14]: Should there be a limit?

Commented [LEØ15R15]: We might add the limit of 25 students here?

VII. Student Admission, Enrolment and Registration

1. Number of Students

In accordance with local capacity and regulations, the number of students to be admitted to the Programme must be decided annually by the Parties, after consultation with the Steering **Committee**.

2. Marketing of the Programme and Student Recruitment

The Steering Committee will develop a marketing and student recruitment plan for the Programme and each Party will develop appropriate and adequate information material for the incoming students.

3. Admission to the Programme

Students will be admitted to the Programme at Uppsala University, which administers the admissions, in accordance with Swedish legislation and procedures adopted by Uppsala University and the qualification requirements specified in the Programme Educational Plan. The Programme Admission Committee shall be consulted in matters regarding selection of students in competition situations.

Students admitted to the Programme by Uppsala University are also registered at the University of Eastern Finland **and at UiT The Arctic University of Norway**, to gain study rights as a degree student and be able to access student services.

Commented [G16]: Tore/Lene: Is it possible to include Tromsø as well?

Commented [LEØ17R17]: Yep!

4. Course Registration
Each Party manages the registration of students to the courses that the Party is responsible for, in accordance with V.1 of this Agreement.
5. Regulations
Students will be subject to the regulations and procedures of the Party at which they attend courses and sit for examinations, in a given semester. They will be provided with the same academic resources and support services that are available to all students at that Party.

VIII. Teaching and Assessment

1. The Parties agree on the teaching and assessment responsibilities. These are specified in the Programme Educational Plan.
2. When a student has successfully completed a course, the responsible Party will send the result to the Coordinating Institution.

Commented [AT18]: Is it clear enough when the course is completed successfully?

Commented [LEØ19R19]: We might write “successfully passed the course”. Students must have completed the examination in all courses.

IX. Tuition Fees, Student’s Financial Responsibility and Grants

1. Students from outside of EU and EEA countries and Switzerland will be subject to tuition fees, when studying at Uppsala University and the University of Eastern Finland, but not at UiT The Arctic University of Norway.
2. Uppsala University and the University of Eastern Finland determine the level of fees, in accordance with national and institutional regulations and procedures. The fees shall be collected by the Party in question, during the semester the student is studying at that University.
3. Students will be financially responsible for:
 - Travel to and from the institutions they are attending during the length of the Programme.
 - Books, stationery, etc.
 - Travel documentation, visas, etc.
 - Accommodation and living expenses.
 - Student association/general service charges (if applicable).
 - International insurance coverage relevant to their stay in a given country.
4. The Parties shall strive to generate funding for student costs for travelling and lodging.

Commented [LEØ20]: International office advise us to use a not so strong saying in this regard, for example use “should” instead of “shall”.

X. Quality Assurance

1. The Steering Committee is responsible for the annual systematic follow-ups of the programme components. The Coordinating Institution is responsible for educational evaluations, at least once every six years, according to the Guidelines in Uppsala University's Model for Review of Study Programmes (UFV 2015/475). The first review will take place in the year 2024. The Coordinating Institution shall involve the other Parties in all quality assurance.
2. All quality assurance shall include student evaluation and participation.

XI. LIABILITY

The Parties shall be liable towards each other for damage caused by a breach of contract. The liability of either Party arising in any way out of the subject matter of this agreement shall not extend to any indirect or consequential loss or damage. The liability of a Party shall in all cases be limited to the share of financing of the Party in breach in accordance with this agreement. The limitations of liability set out herein shall not apply if the damage is caused by a wilful act or gross negligence.

XII. Disputes, Renewals, Termination and Amendment

1. This Agreement will enter into force after having been signed by the legally authorized representatives of the Parties and it shall be in force until the termination of the first two-year Programme, provided that the Programme Educational Plan has been duly approved by the respective institutions. The Agreement may be prolonged by mutual consent of the Parties.
2. Changes and amendments to this Agreement, at the time of renewal or while the Agreement is in effect, must be in writing and approved by all Parties.
3. Any dispute that cannot be solved amicably among the Parties will be resolved within the national legal framework of the Coordinating Institution. This Agreement is governed by, and is to be construed in accordance with Swedish law. All disputes, controversies or claims arising out of or in connection with this agreement shall be settled by the ...
4. A Party may withdraw from this Agreement, upon giving six months' written notice to the other Parties.
5. In the case of a Party leaving the cooperation or if the Parties decide to terminate the Agreement, it is the responsibility of the respective home institution to ensure a reasonable arrangement for the completion of the Programme by students already accepted to the Programme.

The Parties shall have the right to terminate this agreement with immediate effect, if a Party commits a fundamental breach of contract and does not correct the breach within thirty (30) days after having received a written notice thereof.

APPENDICES

Commented [AT21]: Please, add her the general clause of the applicable law and dispute resolution.

Commented [AT22]: What happens to the students doing their studies at this time? What happens to the courses that should have been given by this withdrawing party?

Commented [LE023R23]: We specify in number 5 that if a party withdraws it is required to make sure that students admitted to the program will get to complete it. We cannot add further details.

Commented [AT24]: What is "respective home institution" if all the students are Uppsala students?

Commented [LE025R25]: We might write Party also here. So it is clear that it is this Party's responsibility.

Appendix 1: Programme Educational Plan

XII. Signatures

This agreement is made and signed in two similar copies, one for each Party. The Parties warrant that the persons undersigning this agreement are authorised to sign for the organisation they represent.

Date

Legal representative

Name of institution

Date

Legal representative

Name of institution

Date

Legal representative

Name of institution

Education plan with regulations for the

Joint Nordic Master Programme in Environmental Law
Nordiskt masterprogram i miljö rätt
120 University Points, 120 ECTS Credits

*Determined on **Day Month Year**, by the Board of the Faculty of Law, Uppsala University. The education plan enters into force in the autumn semester of 2019.*

In General

The Nordic Master Programme in Environmental Law (NOMPEL) is an advanced full-time study programme of 120 ECTS credits, with a nominal study length of two years. The operation of the NOMPEL programme is based on a cooperation between the Faculty of Law at Uppsala University (Coordinating Institution), the Law School at the University of Eastern Finland and the Faculty of Law at UiT The Arctic University of Norway. The three universities have entered into a Cooperation Agreement to which this Education Plan is appendix.

Students are admitted to the NOMPEL programme at Uppsala University. All three universities provide courses for the NOMPEL programme. Teaching and examinations are held in English.

The students are also registered at the University of Eastern Finland and UiT The Arctic University of Norway in order to gain study rights as a degree student and to gain access to student services.

NOMPEL includes three main phases, in accordance with a progression in learning outcomes. The first phase entails a broad introduction to the topic, indicating the role of law and the functions of particular environmental legal instruments in environmental policies. The student will also learn how international and EU environmental law interact with national law. In the second phase, students basically specialise in two environmental legal areas: (i) the law on effective management of natural resources, including the protection of biodiversity and (ii) climate change and energy law. During the third phase, the student shall produce a thesis in either of the two legal specialisation fields, covering the Nordic perspective.

NOMPEL will internationalise higher education in the Nordic region, inter alia, by including in the education important links between national, EU and international law; by comparing legal approaches used in different states; by providing students from different countries the opportunity to work together and cooperate; by engaging lecturers from different countries and through student mobility. NOMPEL is based on excellence and high quality through the engaging of professors and other lecturers who hold a PhD exam, and through positions at three law institutions with long experience in environmental law research and education. The courses

are research oriented and based on problem solving. NOMPEL also includes cooperation with the industry and the labour markets, in particular, by engaging practitioners as lecturers.

Objectives of the Programme

The objective of the master programme is to provide advanced knowledge in environmental law methodology and insight in how crucial environmental issues are managed legally internationally, within EU and in the Nordic states. The programme should attract and prepare students for future PhD studies, and thereby, promote sustainability in academic environmental law research at Nordic and other universities. The programme should also meet the increasing demand for environmental law expertise in non-academic work, particularly in the sustainable energy sector.

Acceptance Requirements

Academic Requirements

The Programme is open to 25 students of any nationality, provided the following threshold criteria are met:

- Bachelor of Law, including at least 180 ECTS or an equivalent university degree, corresponding to at least three years of full-time study, with a qualification relevant to NOMPEL. The Bachelor of Law or equivalent university degree must include a minimum total of 90 ECTS courses in legal science.

Language Requirements

IELTS 6.5 (min. 5.5 in writing)/TOEFL pBT 580 (min. 4.5 in writing)/ TOEFL iBT: 90 (min. 20 in writing).

Selection

The selection of students is made according to the following criteria:

- Academic excellence (priority),
- Relevant education,
- Work and other experience,
- Letter of motivation.

The admittance procedure is stipulated in the Cooperation Agreement.

Content of the Master Programme

A. Programme with Three Phases

NOMPEL includes three main phases in accordance with a progression in learning outcomes.

First Phase

The first phase entails a broad introductory course, basically a discussion on the *Role of Law in Environmental Policies* (Uppsala). The student will learn the functions and potentials of different environmental legal instruments and principles, as well as how legislation and legal principles can counteract implementation of environmental objectives and green growth. The student will also learn how international and EU environmental law interact with national law and the basic structures and challenges in environmental law, in all Nordic states. In addition, the students will be introduced, early on, to the coming NOMPEL courses in Phase Two and to the challenges connected with the authoring of a master thesis, during Phase Three.

Second Phase

Building upon a general understanding of environmental law (i.e. the influence of international and EU law and the basic legal similarities and differences between the Nordic states), the second phase (end of the first and the entire second and third semesters) provides the student with a specialisation in two environmental legal areas, with both being of fundamental importance from an international, EU and Nordic perspective. One is the law on *Effective Management of Natural Resources, Including the Protection of Biodiversity*. In a first introductory course in Uppsala, the objective is to analyse the relation between the management of natural resources (forest, water, wind etc.) and the interest of conserving biodiversity, as stipulated in international law, EU law and the law of the Nordic states. In Joensuu, the students continue with the natural resource theme and take courses on international law and forests, international water law as well as on environmental impact assessment and World Trade Organization (WTO) law, in the context of natural resources. The course held in Tromsø, on international law and sustainable use of living marine natural resources, includes studies on the protection of biodiversity in marine harvesting, in areas within and beyond national jurisdiction, and offers case studies on national implementation.

The second specialisation area is climate change and energy law. The first course in this specialisation takes place in Joensuu and provides students with a basic understanding of the climate change challenge and key legal mechanisms and policies related to climate change mitigation and adaptation. In Joensuu, students will also take a course on international trade regimes under the WTO, which introduces the key WTO rules relating to climate change. Aspects of trade in renewable energy technologies and the relationship between the WTO and emissions trading systems are also included. In Tromsø, the students continue with a course that provides them with advanced knowledge of the interdependence between climate and energy, including the implications of climate change law for the energy sector, renewable energy, emissions trading and carbon capture and storage. The course will also offer case studies from the Arctic.

During the second phase, NOMPEL has made use of the specific competencies of the respective law institutions. Still, in order to include the Nordic perspective, materials and lecturers from other Nordic states will also be involved in the courses, in order for the students to understand how environmental objectives, established in international and EU law, are implemented in different Nordic states. We have already contacted Danish and Icelandic environmental law professors and they are willing to give input into the courses.

Third Phase

With specific competencies in biodiversity law and climate and energy law, the student shall, during the third phase, produce a thesis in either of the two legal fields; but, with a specific thesis topic demanding their own empirical research and analysis, covering, inter alia, the Nordic perspective. The student is continuously supported by a supervisor from any of the three universities. Seminars, during the course, advise the student in legal methodology, structuring and writing skills (as a follow-up to the introductory course). Students receive feed-back on draft papers, presented in seminars, in the middle of the semester. The final thesis is subject to opposition, during seminars, at the end of the course and is evaluated and graded by a professor other than the student's supervisor. The final seminars also include a summing up of the entire Master's Programme.

B. The Programme in Four Semesters

Application and acceptance of students to the Programme is to be carried out in Spring 2019. After that, NOMPEL is, in brief, structured as follows:

- Fall 2019: *Introduction - The Role of Law in Environmental Policies* (15 ECTS) and *Law on Management of Natural Resources and Protection of Biodiversity* (15 ECTS), Faculty of Law, Uppsala University. Students stay in Uppsala during the entire semester.
- Spring 2020: *Climate Change Law and Policy* (5 ECTS), *WTO: Environment, Clean Energy and Natural Resources, Trade and Resources* (5 ECTS), *International Environmental Law II* (5 ECTS), *International Law and Forests* (5 ECTS), *Environmental and Social Impact Assessment* (5 ECTS) and *International Water Law* (5 ECTS). Students stay in Joensuu during the entire semester.
- Fall 2020: *Energy and Climate Change Law* (15 ECTS) and *Protection of the Marine Environment with Focus on Marine Living Resources Law* (15 ECTS). Students stay in Tromsø during the entire semester.
- Spring 2021: *Master thesis in Environmental Law* (30 ECTS). Seminars at the start, middle and end of the semester. Supervisors are engaged from Tromsø, Joensuu and Uppsala. No obligation for students to stay in Uppsala, Tromsø or Joensuu. Participation in the seminars is mandatory; but, most of them may be attended on video links.

Learning Outcomes

The objective of NOMPEL is to educate and examine master students with competencies in three complementary domains, as stipulated in the Swedish Higher Education Ordinance (1993:100), annex 2:

(i) *Knowledge and Understanding*: Candidates who can:

- Identify and comprehend complex environmental legal issues concerning, inter alia, the role of law in connection with (a) implementation of climate policies and in particular the transformation to sustainable energy systems and (b) effective management of natural resources including halting the loss of biodiversity;
- Raise fundamental questions about the concepts of sustainable development, natural resources management, biodiversity conservation, climate change and sustainable energy systems;
- Identify and understand international, EU and Nordic environmental and energy specificities and interests and the interaction with national policies and interests in the Nordic countries;
- Identify and understand the economic and policy concerns in solving the legal problems and issues arising in this field;

(ii) *Intellectual Competences/Competence and Skills*: Candidates who have the:

- Ability to reflect on various environment law topics and to ask critical questions from a legal perspective;
- Ability to synthesize concisely the complexity of intricate energy and environmental regulation topics and to create an overview of these topics;
- Ability to work independently and to carry out an integrated and comprehensive legal analysis of national and transnational environmental and energy law issues;
- Ability to seek out and select relevant legislative documents and cases;
- Ability to comprehend national and transnational environmental and energy law problems and to set up a solution;
- Ability to successfully undertake written assignments, deliver oral presentations and conduct small-scale research in an area of sustainable environmental and energy law that will be of value in developing policy and professional practice, and applying regulatory frameworks and implementing instruments related to climate change, sustainable energy systems, effective management of natural resources and conservation of biodiversity.

(iii) *Practical Competencies/Competence and Skills*: Candidates who can:

- Correctly and comprehensively advise and guide clients within the issues of environmental law, in particular, in relation to climate change, sustainable energy, resource management and biodiversity;
- Contribute to the design and development policies and regulations with the aim of managing climate change, sustainable energy systems, effective resource management and conservation of biodiversity;
- Develop the competencies required to professionally advise businesses, organizations and public authorities on the adoption, implementation, supervision, development and control of sustainable energy and environmental regulation mechanisms;
- Manage and develop the area of national and transnational environmental and energy regulation, including the identification of new solutions to support the transition to a sustainable, low carbon and resource efficient economy;
- Independently initiate and implement collaborations that embrace different legal disciplines; and
- Take part in the new developments and transitions taking place in the Nordic countries, Europe and globally, in accordance with internationally agreed upon aims on climate change, sustainable energy systems, effective resource management and conservation of biodiversity.
- Communicate and draw up legal solutions both orally and in writing.

(iv) *Judgement and Approach*: Candidates who can:

- Demonstrate the ability to make assessments in environmental law with regard to disciplinary, social and ethical aspects and also to demonstrate awareness of ethical aspects of research and development work;
- Demonstrate insight into the possibilities and limitations of research, its role in society and the responsibility of the individual for how it is used, and
- Demonstrate the ability to identify the personal need for further knowledge and take responsibility for his or her ongoing learning.

Teaching and Examination

Problem solving and active student participation are the essential components in the NOMPEL education. Seminars include, inter alia, analyses of court cases and constructed hypothetical cases, discussions related to student presentations of legal solutions in Nordic states and made-up court cases with students actively role playing.

In each taught semester, the teaching staff, across the consortium, encourages critical thinking and independent study. Students are offered a wide range of teaching and learning activities as appropriate to the aims of the individual courses. These include (a) lectures followed by plenary discussion - sessions supported by written texts and PowerPoint presentations; (b) seminars organised as participative lectures or with student presentations and (c) workshops and smaller seminar groups exploring the themes of the preceding presentations or addressing pre-given tasks, texts and questions. The writing of individual assignments represents an integrated part of the learning approach. Students are encouraged to use study groups as a resource for learning and debate. The use of learning approaches varies within individual modules and university traditions, but all participants are encouraged to develop a common course identity, through the creation of reading/interest groups, to consolidate shared interests and to pursue a more in-depth study of an issue.

Continuity and progression are assured by means of the design of the curriculum. The first phase lays the fundamentals and provides the basis for understanding approaches, perspectives and tools in national and transnational environmental and energy regulation. The second phase allows for specialisation in the context of (i) natural resources management and biodiversity law and (ii) climate change and energy law. The third phase allows students to unify and extend their understanding of the subject as developed in the taught part of the Programme, by pursuing an independent research project in one of the two legal areas in Phase Two.

The NOMPEL partners will use their established contacts with industry, businesses, decision makers, authorities, interest groups, NGOs, etc., in order to integrate them into the Programme, especially during Phase Two. The plan is to involve practitioners as teachers and arrange study visits to business entities, public institutions etc. Where possible, practitioners will be involved as advisers during the master thesis (Phase Three).

The grades for each course are determined by the institution responsible for the course.

Degree

The Programme leads to a joint degree (120 credits), named:

Master of Legal Science (Uppsala University),

Master of Comparative and International Law (University of Eastern Finland),

Master of Laws (UiT The Arctic University of Norway).

The Programme degree requires the completion of all Programme courses.

Evaluation

The Programme will be externally evaluated in 2024 and after that, at least once each sixth year, in accordance with the consortium Agreement and the Coordinating Institution's national legal requirements. The evaluation will be performed by two educational experts from universities other than the Parties. The Programme Steering Committee is responsible for initiating an external evaluation.

kunne ivareta sitt ansvar må mer av praksisstudiene foregå i den kommunale helse- og omsorgstjenesten.⁵⁷

Som ledd i oppfølgingen av Meld. St. 13 (2011–2012) *Utdanning for velferd: samspill i praksis* har Universitets- og høyskolerådet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet gjennomført et nasjonalt prosjekt innenfor kvalitet i praksisstudiene. Prosjektet skal bidra til å heve kvaliteten og sikre relevansen i de eksterne praksisstudiene i alle de 19 helse- og sosialfagutdanningene. Prosjektets sluttrapport *Kvalitet i praksisstudiene i helse- og sosialfaglig høyere utdanning: praksisprosjektet* viser at det er stor variasjon i praksisdelen i de helse- og sosialfaglige utdanningene.⁵⁸

De involverte departementer vil vurdere oppfølging av rapporten eksempelvis med hensyn til en eventuell styrket lovfesting og finansiering av praksisstudiene. De involverte departementer følger opp et nytt styringssystem for disse utdanningene og nasjonal samordning på programnivå. Universitetene og høyskolene, samt helse- og velferdstjenestene, kan sette i verk flere av tiltakene foreslått i rapporten innenfor eksisterende rammer og handlingsrom. Det gjelder tiltak som vil bidra til tettere samarbeid mellom utdanning og praksisfeltet, som bruk av kombinerte stillinger, økt status for arbeid med praksisstudier og veiledning av studenter i praksis, økt satsing på praksisnær forskning og utdanningsforskning, samt implementering og evaluering av foreslåtte kvalitetsindikatorer for kvalitetssikring av praksisstudier. Noen av forslagene er nytenkning når det gjelder undervisningsformer og bruk av pedagogiske virkemidler.

3.7 Internasjonalisering er en forutsetning for kvalitet

Internasjonalt samarbeid er en forutsetning for den globale kunnskapsutviklingen og for å sikre kvalitet i norsk høyere utdanning. *Internasjonalitet* kan videre betraktes som en definerende egenkap ved høyere utdanning. Norske universiteter og høyskoler skal utdanne kandidater som er aktive, attraktive og ansvarlige deltakere i det internasjonale samfunnet.

Internasjonalt samarbeid og internasjonale perspektiver er også en forutsetning for å hånd-

tere de globale samfunnsutfordringene. I tillegg har internasjonalt forsknings- og utdanningssamarbeid en rolle i å støtte opp under bredere utenrikspolitiske, utviklingspolitiske og næringspolitiske interesser. Internasjonalt samarbeid øker kvaliteten i norsk utdanning og gir kompetanse og ferdigheter som er avgjørende for nødvendig omstilling av norsk næringsliv.

Ambisjoner og mål for internasjonalisering

For å kunne nå et høyt internasjonalt faglig nivå er det avgjørende at studentene føres inn i, og blir en del av, fagets internasjonale diskurs. Studenter på ulikt nivå i studiene vil erfare denne internasjonale dimensjonen forskjellig, og internasjonalisering må også utformes ulikt innenfor ulike fagtradisjoner.

Alle studieprogrammer i norsk høyere utdanning skal tilbys av fagmiljøer som deltar aktivt i internasjonale samarbeid og relevante nettverk. Det faglige utdanningssamarbeidet beriker studentens utdanning på flere måter, enten det gjelder studentutveksling, samarbeid om selve undervisningen, felles pensumutvikling eller samarbeid om studietilbud i form av felles emner eller studieprogram. Gjennom slike tiltak heves kvaliteten på utdanningen i Norge, og studentene får viktige internasjonale perspektiver. Internasjonalisering er nødvendig også for å gjøre de beste enda bedre. I samarbeid med de sterkeste fagmiljøene internasjonalt er det et klart mål å utvikle flere fremragende utdanningstilbud i Norge i årene fremover.

Alle studieprogram skal ha internasjonaliseringstiltak. De må tilpasses studiets egenart og hvor utviklet det internasjonale samarbeidet i fagmiljøet er. Viktige hovedformer for internasjonalisering, etter stigende grad av kompleksitet, er:

- utveksling av studenter og ansatte
- samarbeid om undervisningstilbud (gjesteforelesere, veiledning)
- samarbeid om utvikling av studietilbud (kurs, emner)
- samarbeid om hele gradsstudier

Det varierer i hvilken grad fagmiljøene har en internasjonal kontaktflate, representert ved internasjonale fellesgrader, deltakelse i internasjonale samarbeidsprogrammer, student- og ansattmobilitet og ansattes internasjonale samforfatterskap.⁵⁹ I mange tilfeller handler det å styrke internasjonaliseringen i utdanningen om å utvikle den internasjonale orienteringen i fagmiljøet.

⁵⁶ St.meld. nr. 47 (2008–2009)

⁵⁷ Meld. St. 26 (2014–2015)

⁵⁸ http://www.uhr.no/documents/praksisprosjektet_sluttrapport.pdf

⁵⁹ Kunnskapsdepartementet 2016a

Boks 3.20 UTFORSK og INTPART – internasjonalt samarbeid som kobler høyere utdanning og forskning

UTFORSK er et program for institusjonsbasert samarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika. Det gir støtte til høyere utdanningssamarbeid knyttet til allerede etablert forskningssamarbeid og til aktiviteter som bygger opp under etablering av langsiktig institusjonssamarbeid med hovedvekt på høyere utdanning. Programmet søker også å styrke samarbeid mellom høyere utdanning og arbeids- og næringsliv

INTPART-programmet retter seg mot samarbeid med de seks landene over, samt USA og Canada, og inngår i regjeringens satsing på utvikling av flere verdensledende fagmiljøer i Norge. Programmet gir støtte til å etablere eller videreutvikle institusjonelt høyere utdannings- og forskningssamarbeid, nettverksaktiviteter og kunnskapsutveksling. Programmet har særlig vekt på kobling mellom utdanning og forskning, og med næringsliv hvis relevant.

UTFORSK og INTPART forvaltes av Senter for internasjonalisering av utdanning og Norges forskningsråd.

Norske høyere utdanningsinstitusjoner kan ta i bruk ulike virkemidler for å øke internasjonaliseringen. Erasmus+ gir muligheter for samarbeid i Europa og dels også i andre land. For å styrke koblingen mellom utdannings-, forsknings- og innovasjonssamarbeidet bør deltakelsen i Erasmus+ og Horisont 2020 knyttes bedre sammen.

Virkemidler som UTFORSK, INTPART og Nord-Amerikaprogrammet er utformet for å stimulere koblingen mellom utdanning og forskning og styrke samarbeidet mellom norske fagmiljøer og partnere i sentrale kunnskapsnasjoner utenfor Europa. Noen institusjoner satser målrettet på internasjonalt samarbeid ved å etablere tilstedeværelse i utlandet. NTNU og Universitetet i Bergen har åpnet kontor i Brussel for å få bedre innpass i EUs store forskningsprogrammer. I tillegg har de to universitetene i felleskap ansatt en rådgiver ved Innovasjon Norges Tokyokontor som skal bistå universitetene i å videreutvikle samarbeidet med japanske fagmiljøer og institusjoner.

Siden Kvalitetsreformen har Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) blitt bygget

opp som et rådgivnings- og kompetansesenter, og institusjonene samarbeider stadig oftere med SIU om å utvikle effektive tiltak for økt internasjonalisering. SIU kan også bidra til å knytte relevante miljøer og erfaringer sammen. NOKUT og SIU samarbeider for å samordne ulike nasjonale tiltak på internasjonaliseringsområdet. De kan sammen stimulere til at en større andel av studentene benytter kvalitativt gode utvekslingsavtaler, og de kan analysere hvilken innvirkning internasjonalisering og utveksling har på studieprogrammer og studentenes læringsutbytte. God rådgivning og virkemidler skal bidra til økt internasjonalisering i utdanningene.

Mer ambisiøse mål for utveksling

De siste årene har andelen studenter som drar ut på utveksling, gått svakt tilbake, men det er store forskjeller mellom studieprogrammer, fagområder og institusjoner. Enkelte studieprogrammer har allerede en mobilitetsandel på mer enn 50 prosent, og noen institusjoner har selv satt høye mål for studentutveksling. Gjennom Bolognaprosessen har Norge forpliktet seg til at 20 prosent av studentene som fullfører en grad, skal ha hatt et studieopphold i utlandet. Av alle som fullførte en bachelor- eller mastergrad i Norge i 2015, hadde 15 prosent vært på utvekslingsopphold. Når vi legger til de norske studentene som tar en full grad i utlandet, kommer vi opp på omkring 21 prosent. Regjeringen mener at dette ikke er tilfredsstillende og vil at 20 prosent av dem som avlegger graden i Norge, skal ha vært på utveksling innen 2020. Dette nås ved at fagmiljøene ved studieprogrammer som allerede har betydelig utveksling, fortsetter å strekke seg mot ambisiøse mål, mens det ved studieprogrammer med lite utveksling blir satt i verk tiltak for å innarbeide studentutveksling bedre. På lengre sikt er ambisjonen at halvparten av dem som avlegger en grad i norsk høyere utdanning, skal ha et studieopphold i utlandet. Samtidig må den faglige kvaliteten på utvekslingsoppholdet sikres.

NOKUT foreslår i ny studietilsynsforskrift at gradsstudier skal ha avtaler for internasjonal studentutveksling, og eventuelt nasjonal studentutveksling, som er faglig relevante og forankret i fagmiljøet. Gjennom dette tydeliggjøres det at det er *studiet*, og ikke kun institusjonen, som skal ha ordninger for utveksling, og at utvekslingsavtalene skal inngås med gode fagmiljøer.

Regjeringen forventer at studieprogrammene legger til rette for internasjonal studentmobilitet ved gode partnerinstitusjoner, og at studentene

Boks 3.21 Satsing på studentutveksling har effekt

De seneste årene har juridisk fakultet ved Universitetet i Bergen satset på å styrke studentutveksling og internasjonalisering av studiene. Studentene blir møtt med forventninger og signaler om at utveksling er en naturlig del av studiet. Satsingen har resultert i at fakultetet har sendt ut mer enn halvparten av alle studentene sine over flere år, mens studentutvekslingen ved de øvrige juridiske fakultetene er mye lavere. De store forskjellene i andelen utvekslingsstudenter mellom institusjonene som tilbyr jus-studier, viser at målrettet tilrettelegging og satsing er av betydning for studentutvekslingen.

møter en forventning om å ha et utenlandsopphold i løpet av studietiden.

Internasjonale studenter i Norge

Det er et mål at studentene i norsk høyere utdanning er i et læringsmiljø som også omfatter utenlandske studenter. Antallet innreisende utvekslingsstudenter har økt med mer enn 80 prosent mellom 2006 og 2015, og antallet er mer enn 25 prosent høyere enn antallet utreisende utvekslingsstudenter. I Erasmus+-programmet er ubalansen enda større, med knapt 1 700 utreisende studenter mot vel 5 100 innreisende i 2015. Mens bare vel seks prosent av studentene i norsk høyere utdanning hadde utenlandsk statsborgerskap i 2006, var andelen nær ti prosent i 2015.⁶⁰

Mange utenlandske studenter kommer også til Norge for å ta en hel grad. Sammenlignet med andre land har norske universiteter og høyskoler stor pågang fra utenlandske søkere, særlig til mastergradsutdanninger som undervises på engelsk. Norge er ett av få land som ikke krever studieavgifter av studenter fra utenfor EØS.

De internasjonale studentene ved norske institusjoner er i hovedsak svært fornøyde med utdanningen og studiemiljøet.⁶¹ Imidlertid har mange internasjonale studenter lite kontakt med norske studenter. International Students' Union of Norway (ISU) peker i sitt innspill til meldingen også

på viktigheten av å inkludere internasjonale studenter i studentfellesskapet.

Flere studieprogrammer ved ulike institusjoner har all undervisning på engelsk i et utvalgt emne eller semester for å legge til rette for innreisende studenter. Et slikt internasjonalt semester eller emne kan være et godt virkemiddel for å få norske og utenlandske studenter til å omgås faglig og sosialt, forutsatt altså at også norske studenter deltar. På det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen er det obligatorisk for studenter som ikke reiser ut, å ta et engelskspråklig emne på campus, og medisinstudiet ved Universitetet i Oslo har et eget semester der all undervisning gis på engelsk.

Prioriterte samarbeidsland

Det europeiske samarbeidet har høy prioritet, og regjeringen forventer at norske universiteter og høyskoler benytter seg av mulighetene i Erasmus+. ⁶² I finansieringssystemet blir incentivet for utveksling videreført og styrket gjennom økt uttel-

Boks 3.22 Erasmus+

Erasmus+ er EUs program for utdanning, ungdom og idrett for perioden 2014–20. Programaktivitetene er organisert under tre hovedtiltak: mobilitet, samarbeid og politikkutvikling. Programmet bygger på prioriteringene i EUs strategi for vekst og sysselsetting frem til 2020, Europa 2020, med kvalitet i undervisning og opplæring, innovasjon og kobling mellom utdanning og arbeidsliv som sentrale satsingsområder.

Studentene kan også få støtte til praksis i utlandet som del av studieprogrammet.

Erasmus+ er verdens største internasjonale utdanningsprogram. Det omfatter alle nivåer og former for utdanning, samt samarbeid på tvers av nivåene og mellom utdanning og arbeids- og næringsliv. Fra oppstarten av det første Erasmus-programmet i 1987/88 til studieåret 2013/14 var 3,3 millioner studenter i Europa på Erasmus-utveksling.

En studie fra 2016 om virkningene av Erasmus-programmet viser at kandidater med Erasmus-erfaring generelt er mer attraktive på arbeidsmarkedet enn dem uten utenlands-erfaring.¹

¹ European Commission – Education and Culture 2016

⁶⁰ NSD, DBH

⁶¹ Senter for internasjonalisering av utdanning 2016

ling per utvekslingsstudent. I budsjettet for 2017 vedtok regjeringen en høyere sats for utreisende Erasmus+-studenter enn for andre utvekslinger. Bakgrunnen er nedgangen i andelen studenter som har et utvekslingsopphold i utlandet som del av sin norske utdanning, samt ubalansen i innkommende og utreisende Erasmus+-mobilitet. Likeledes blir incentivet for EU-inntekter styrket slik at det også omfatter de konkurranseutsatte prosjektene i Erasmus+, det vil si prosjekt som finansieres direkte fra Europakommisjonen.⁶² Regjeringen vil også øke det nordiske og baltiske samarbeidet gjennom Nordplus.

Etter andre verdenskrig har kunnskapssamarbeidet med USA og Canada vært svært viktig for utviklingen av norsk høyere utdanning og forskning. Institusjonene i denne regionen har lenge vært dominerende når det gjelder innovasjonskraft og kunnskapsutvikling. Det er derfor etablert et eget program for å støtte opp under dette samarbeidet. Partnerskapsprogrammet for Nord-Amerika støtter samarbeid mellom Norge, USA og Canada, for å utvikle institusjonelt forankrede partnerskap av høy kvalitet.

Flere folkerike land utenfor EU og Nord-Amerika satser systematisk på utdanning og forskning som ledd i nasjonale vekststrategier og står for en økende andel av verdens kunnskapsproduksjon. Det er derfor inngått samarbeidsavtaler med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika, og regjeringen la høsten 2015 frem en strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med disse landene (2016–2020), kalt Panorama-strategien. En av de overordnede prioriteringene i Panorama-strategien er å tilrettelegge for bedre koblinger mellom høyere utdanning, forskning og arbeidsliv. Regjeringen ønsker at SIU, Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal vurdere erfaringsoverføringer også til andre land, med særlig vekt på prioriterte samarbeidsland i Europa og Nord-Amerika. De to hovedtiltakene under Panorama-strategien, partnerskapsprogrammene UTFORSK og INTPART er utformet for å stimulere til etablering av langsiktige strategiske partnerskap på institusjonsnivå. De utgjør viktige virkemidler for langsiktig kvalitetsutvikling i norsk utdanning.

Kvalitet i partnerskap med utviklingsland

Norske universiteter og høyskoler har også en rolle å spille i et samarbeid med institusjoner i

Boks 3.23 Universitetene i Oslo og Kobe

Gjennom et prosjekt i UTFORSK-programmet har Universitetet i Oslo etablert et samarbeid med Universitetet i Kobe som involverer mastergrads- og ph.d.-studenter. Med utgangspunkt i et sterkt internasjonalt fagmiljø og etablert forskningssamarbeid har de to universitetene trukket studenter inn i den fysikkfaglige forskningen. Studentene lærer hvordan de kan bruke og lage storskala, numeriske modeller, kjøre disse på superdatamaskin og relatere resultatene til pågående romferder.

Studenter fra Norge og Japan kobles sammen med hverandre og med norske og japanske forskere gjennom workshops. Målet var å involvere 20 studenter, men interessen for å delta var så stor at 33 studenter fra Norge og Japan ble inkludert.

Prosjektet illustrerer at det i land med så ulike utdanningsstrukturer som Norge og Japan kan la seg gjøre å etablere utdannings-samarbeid når det gjøres i relasjon til et eksisterende forskningssamarbeid. Partnerne har som mål å videreutvikle samarbeidet til mer langvarig studentmobilitet. For at dette skal lykkes, er det nødvendig med et mer omfattende administrativt samarbeid. De to universitetene inngikk en *Memorandum of Understanding* i juni 2016.

utviklingsland for å bidra til kvalitetsutvikling og kapasitetsbygging. For å stimulere til at slikt samarbeid kan foregå i tråd med prinsippene for høyere utdannings- og forskningssamarbeid: kvalitet, gjensidighet og relevans, har midlene som tidligere ble brukt til kvoteordningen, blitt vridd mot programsamarbeid. Kvoteordningen innebar at studenter fra utviklingsland og Øst-Europa kunne få støtte av Lånekassen for å ta en grad ved norske læresteder. En evaluering av kvoteordningen viste at den ikke sikret at kompetansen hos studentene kom tilbake til utviklingslandene på tilfredsstillende måte. Det nye NORPART-programmet støtter også studentmobilitet av kortere eller lengre varighet. Imidlertid er det overordnede målet i programmene å styrke kvaliteten i høyere utdanning i Norge og i utviklingslandene. Samarbeidet skal være basert på felles akademiske interesser og strategiske prioriteringer hos institusjonene.

NORPART hadde første utlysning på omkring 97 millioner kroner i 2016. Til den første søknads-

⁶² Strategiske mål for utdanningssamarbeidet i Erasmus+ (KD 2016)

⁶³ Prop. 1 S (2016–2017)

Boks 3.24 NORPART-prosjekter

Høgskolen i Sørøst-Norge og Ho Chi Minh City University of Technology i Vietnam har fått NORPART-støtte for utvikle og forbedre sine elektronikk- og ingeniørstudier.

Institusjonene vil utvikle et felles studieprogram, ha felles veiledning av studenter og bruke gjesteforelesere i undervisningen.

Vietnamesiske studenter på ph.d.- og masternivå vil få muligheten til å dra på utvekslingsopphold i Norge i løpet av prosjektperioden. Også norske studenter vil få muligheten til å dra på utveksling til Vietnam som en del av graden.

NMBU og University of Zambia (UoZ) har fått støtte til samarbeid om utdanning i klimændringer og matsikkerhet i Afrika sør for Sahara. Et hovedmål med prosjektet er å innarbeide kunnskap om innovasjon og nye metoder for klimasmart landbruk og matproduksjon i pensumet i fire mastergrader ved UoZ og NMBU. Prosjektet inkluderer blant annet studentutveksling, praksisopphold, sommerskoler og utvikling av et kurs i *Conservation Agriculture* ved UoZ.

runden kom det inn 114 søknader, og 21 fikk støtte til femårige partnerskap.

Samarbeidsprosjektene omfatter blant annet felles undervisning, utvikling og forbedring av pensum, felles sommerskoler og utvikling av nye emner og studieprogrammer. Prosjektene dekker et utall fagområder, alt fra lingvistikk til arkeologi og medisin er representert.

Programmet legger til rette for at antallet studenter fra utviklingsland som kommer til Norge, fortsatt vil være høyt i årene fremover. Det er ventet at rundt 600 studenter fra utviklingsland vil ta deler av master- eller ph.d.-graden i Norge gjennom prosjektene som støttes fra 2017.

3.8 Tilbud til de mest talentfulle og motiverte studentene

Lik rett og like muligheter til å ta høyere utdanning har vært viktige prinsipper for utviklingen av den høyere utdanningspolitikken.

I grunnskolen og videregående opplæring har det de senere årene blitt utviklet egne tilbud for de mest talentfulle elevene. Ungdomsskoleelever

Boks 3.25 Sirius-programmet i Nederland

Nederlandske institusjoner har siden 2002 hatt mulighet til å tilby «honours programmes» til sine beste studenter på bachelornivå og top (research) masters. Fra 2008 har regjeringen i Nederland gjennom et eget program, Sirius-programmet, invitert institusjonene til å søke om støtte til å utvikle ulike tiltak rettet mot de flinkeste og mest motiverte studentene. Programmet er avviklet, men erfaringene videreføres. I *The value of knowledge. Strategic Agenda for Higher Education and Research 2015–2025*, lansert av KDs nederlandske søsterdepartement i juli 2015, står følgende:

«Research universities and universities of applied sciences have used the Sirius programme to achieve a fundamental cultural shift. Attention has increasingly focused on individual talents and capacities, manifested in the form of excellence programmes. This development needs to be pursued vigorously. All research universities now have honours programmes at bachelor's level. A critical mass is needed to continue the existing honours programmes, provide assurances for quality and to continue to innovate. 7 % of students following a bachelor's degree programme at research universities participate in honours programmes. 5.3 % of students following a bachelor's degree programme at universities of applied sciences and 3.4 % of students following a master's degree programme participate in honours programmes.»

har nå mulighet til å ta fag på videregående nivå, og videregående elever kan ta fag på universitets- og høyskolenivå. Prinsippet om tilpasset undervisning skal gjelde for dem som har behov for ekstra hjelp til å mestre grunnleggende ferdigheter, og for dem som har behov for ekstra utfordringer. Innenfor høyere utdanning er det i Norge foreløpig ikke utviklet spesielle tilbud for de mest talentfulle og motiverte studentene, med unntak av forskerlinjen i medisin og veterinærutdanningen. Det er imidlertid flere eksempler på studenter som lager seg slike løp selv, ved at de enten avleg-

ger flere grader eller gjennomfører studiene på kortere enn normert tid.

Mange land har etter hvert utviklet egne tilbud og programmer, eksempelvis honours-programmer, for de flinkeste studentene.⁶⁴

Profesjonsutdanninger, som medisin, veterinærmedisin, sivilingeniørutdanning, har etter Kunnskapsdepartementets forskrift krav om et selvstendig arbeid på minimum 20 studiepoeng som del av mastergraden. Institusjonene kan selv legge inn mer hvis det passer med studieopplegget for øvrig. I de tradisjonelle disiplinutdanningene stilles det som regel krav om en mastergradsoppgave på 60 studiepoeng (tilsvarer ett års studium). Dette betyr at det ofte er langt mindre forskeropplæring i de lange profesjonsutdanningene enn i de tradisjonelle disiplinutdanningene.

I dag finnes det forskerlinjer på medisin- og veterinærstudiene. Regjeringen vil åpne for forskerlinjer i flere fag, hvor institusjonene selv finner dette hensiktsmessig. Gjennom forskerlinjer får studentene mer erfaring med forskning og vitenskapelig metodeforskning, slik studenter i andre fagretninger får gjennom den ordinære mastergradsoppgaven. Det kan inspirere flere i profesjonsutdanningene til å satse på en doktorgradsutdanning og en mulig forskerkarriere. Forskerlinjer anses som spesielt aktuelt for profesjonsfag med rekrutteringsutfordringer til doktorgradsutdanning, men avgrenses ikke til dette. Forskerlinjer skal være av et omfang som ikke svekker konkurransen om doktorgradsstipend eller stimulerer til intern rekruttering.

Forskningsrådet har satt i gang et prosjekt sammen med de fem universitetene som har forskerlinjer i dag, for å se på mulighetene for å lage forskerlinjer eller forskerlinjelignende ordninger i andre fag. Departementet er positiv til dette. Forskningsrådet har sagt seg villig til å fasilitere arbeidet, blant annet ved å koordinere et nasjonalt forum som skal diskutere erfaringer og hindringer.

Det er et mål i seg selv at alle de flinkeste studentene får anledning til å ta ut mer av sitt potensial, ikke bare de som ønsker seg videre til en forskerkarriere. Differensierte studieløp kan sikre at studentene får utfordringer som ligger nærmere kapasiteten til den enkelte student. Det er ulike måter å organisere tilbudet til de mest motiverte og talentfulle studentene på. En måte kan være å gi dem mer tid og rom til fordypning, for eksempel i forbindelse med bachelor- eller mastergrads-

oppgaven, eller å gi dem tilgang til mer veiledning og oppfølging. Det kan også være en mulighet å gi noen studenter anledning til å starte på en doktorgrad i løpet av mastergraden, ved at deler av mastergraden kan inngå som første del av doktorgraden. Et annet alternativ er å utvikle honours-programmer hvor de flinkeste studentene søker opp-tak. I andre land eksisterer det mange ulike modeller av honours-programmer.

I likhet med andre kvalitetsfremmende virkemidler, som senter for fremragende utdanning (SFU), kan egne talentprogrammer eller lignende også bidra til en generell kvalitetsheving for de øvrige studentene. Det vil sannsynligvis være attraktivt å undervise ved disse programmene. Dette kan tiltrekke fremragende fagfolk og gjesteforelesere til fagmiljøene, noe som også vil komme andre studenter til gode. Videre vil det å jobbe for å kvalifisere seg til en plass på talentprogrammene kunne ha svært positive effekter også for dem som ikke kommer gjennom nåløyet.

Metodene som er tatt i bruk i resten av utdanningssystemet må også gjelde i høyere utdanning. Regjeringen vil stimulere til utvikling av tilbud rettet mot de mest talentfulle og motiverte studentene, herunder en bredere bruk av forskerlinjer hvor institusjonene selv finner det hensiktsmessig.

3.9 Forventninger og tiltak

Regjeringen forventer

- at styrene ved universitetene og høyskolene legger vekt på å utvikle utdanninger først og fremst der de har en tilstrekkelig forskningsbase
- at fagmiljøene lager velfungerende og forpliktende beskrivelser av hvilke kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse studentene skal oppnå etter fullført utdanning
- at alle studieprogrammer på bachelor- eller mastergradsnivå gir studentene innsikt i hvordan ny kunnskap utvikles og valideres i de ulike fagene som inngår i studieprogrammet, og hva som kjennetegner anerkjent akademisk og vitenskapelig praksis i de relevante fagdisiplinene
- at universitetene og høyskolene har god samhandling med samfunns- og arbeidsliv både på studieprogram- og institusjonsnivå, og at studieprogrammene og læringsutbyttebeskrivelsene utformes i samarbeid med arbeidslivet
- at lærings- og vurderingsformene som benyttes, understøtter dybdelæring og er egnet for at

⁶⁴ Ministry of Education and Culture and Science, The Netherlands 2015

studentene skal oppnå det fastsatte læringsutbyttet

- vesentlig mer forskning på egen utdanning og mer samarbeid og deling av læringsressurser på tvers av universiteter og høyskoler
- at institusjonene løfter utvikling av digitale løsninger til et strategisk nivå og definerer mål og tiltak for digitalisering av læringsprosesser
- forventer tettere dialog mellom arbeidsliv og utdanningsinstitusjonene om utvikling av etter- og videreutdanning, og vil støtte utprøving av nye samarbeidsformer
- at institusjonene har ambisiøse mål for studentutveksling i studieprogrammene og følger opp disse ambisjonene i praksis

Regjeringen vil

- at institusjonene gjennomgår studieprogrammene for å sikre god sammenheng mellom læringsutbyttebeskrivelser og undervisnings- og læringsaktiviteter, internasjonaliseringstilbud og vurderingsformer
- stille krav om sensorveiledning til alle eksamener
- stimulere til utvikling av tilbud for de mest talentfulle og motiverte studentene, herunder bruk av forskerlinjer i flere studier

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
31/18

Tilleggsoppnevning til sensorkorpset 1.-5. avdeling og LLM 2017/2019

Innstilling til vedtak:

Matias Apelsesteth oppnevnes som sensor på 1.-5. avdeling og Monica Solnes oppnevnes som sensor på 5. avdeling ved Det juridiske fakultet fra d.d. til og med 1.1. 2019.

Begrunnelse:

Vi ønsker at følgende blir oppnevnt som sensorer ved Det juridiske fakultet jf. lov om universiteter og høyskoler §3-9 andre ledd og eksamensforskriften §39:

Monica Solnes, Tromsø kommune (vedtatt på fullmakt av Prodekan for utdanning, Magne Frostad, 18.04.2018)

Matias Apelsesteth, Advokatfirmaet Klüge

Vilkår for å kunne være sensor fremkommer av Retningslinjer for utvelgelse av sensorer og sammensetning av sensorkorps (vedlegg 1). For 1.-4 avdeling er kravet: «Eksterne jurister må ha overvekt av karakteren A». For 5. avdeling er kravet: «Eksterne jurister må enten ha overvekt av karakteren A, eller overvekt av karakteren B og solid erfaring innen det aktuelle fagfeltet».

Karakterutskriften (vedlegg 2) viser at snittet til Solnes oppfyller kravene for å være sensor på 5. avdeling ved Det juridiske fakultet. Karakterutskriften (vedlegg 3) viser at Apelsesteth oppfyller kravene for å være sensor på 1.-5. avdeling ved Det juridiske fakultet.

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Saksbehandler: Maren Charlotte Bø, rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg

- 1 Retningslinjer for utvelgelse av sensorer og sammensetning av sensorkorps
- 2 Karakterutskrift Monica Solnes
- 3 Karakterutskrift Matias Apelseth

[Skriv ut](#) Lukk vindu

Retningslinjer for utvelgelse av sensorer og sammensetning av sensorkorps

Fastsatt av Studieutvalget 13.06.07 (SU 36-07) og 06.11.07 (SU 74-07). Sist endret 28.10.14 (SU 61-14)

Vilkår for sensorer ved 1. - 4. avdeling

Tilsatte eller engasjerte i vitenskapelige stillinger ved Det juridiske fakultet er alle kvalifiserte.

Eksterne jurister må ha overvekt av karakteren A.

Vilkår for sensorer ved 5. avdeling (valgfri del)

Tilsatte eller engasjerte i vitenskapelige stillinger ved Det juridiske fakultet er alle kvalifiserte.

Eksterne jurister må enten ha overvekt av karakteren A, eller overvekt av karakteren B og solid erfaring innen det aktuelle fagfeltet.

Vilkår for alle sensorer

Ingen kan være sensor før minimum 2 år etter fullført grad. Dersom særlige grunner tilsier det, kan 1 år godtas. Karantenetiden gjelder ikke for 1. og 2. avdeling.

Sammensetning av sensorkorpset

- Det skal så langt det er mulig være et fast sensorutvalg på hver avdeling
- Eksterne sensorer skal utgjøre halvparten av hvert sensorutvalg
- Sensorutvalgene skal være sammensatt med en overvekt av erfarne sensorer.
- Begge kjønn skal være tilnærmet likt representert

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
32/18

Endring av Regulations for the Master of Laws in Law of the Sea program, Reglement for JUR-3005 obligatorisk utplassering i praksis og Retningslinjer for lydbåndopptak

Innstilling til vedtak:

Regulations for the Master of Laws in Law of the Sea program Section 7 (4), Reglement for JUR-3005 obligatorisk utplassering i praksis § 5-5, og Retningslinjer for lydbåndopptak endres i tråd med endringsforslagene.

Begrunnelse:

I endringsforslagene er de delene som skal bort markert med **rødt**, og de delene som skal inn markert i **blått**.

Regulations for the Master of Laws in Law of the Sea program Section 7 (4) endres slik:

«4. The Program director is also Head of examinations for the LL.M-program. The Head of examinations approves the examination topics for all examinations, including postponed and re-sit examinations **together with one of the academic staff that has relations to the L.L.M-program.**»

Endringen er i tråd med nåværende praksis om at oppgaveutvalget består av ansvarlig for L.L.M-programmet og en faglig ansatt med relasjoner til programmet. Det er ikke et krav at den faglige ansatte er fast ansatt, derfor kan for eksempel stipendiater ved Havrettssenteret benyttes.

Reglement for JUR-3005, obligatorisk utplassering i praksis endres slik:

§ 5 - 5

Rapportens forside skal inneholde følgende:

- **Kontaktlærers navn**
- **Veileder**s Praksisveileder og praksisstedets navn
- **Studentens navn**
- Tildelt praksiskandidatnummer

Vi har hatt ett tilfelle hvor en kandidat har henvist til praksisrapporten vedkommende skrev på høsten i eksamensbesvarelsen sin, hvor problematikken rundt anonymitet oppsto siden kontaktlærer ofte også er en del av sensorkorpset på eksamen. Potensielt kan denne personen både ha tilgang til praksisrapporten og eksamensbesvarelsen i WISEflow, og dermed finne ut av studentens navn. Anonymisering vil derfor være hensiktsmessig for at slike problemer ikke skal oppstå i fremtiden.

Retningslinjer for lydbåndopptak endres slik:

«Retningslinjer for lydbåndopptak **på forelesninger** ved **Det** juridiske fakultet

Sist endret **** i sak SU *** av Studieutvalget ved Det juridiske fakultet.

Dersom man ønsker å benytte opptaksutstyr i forbindelse med **forelesning undervisningen**, må dette avtales med **foreleser underviser** i forkant av **forelesningen undervisningen**.

Opptak forutsetter samtykke fra **foreleser underviser**.

De øvrige studentene skal gjøres oppmerksom på eventuelle opptak.

Alt opptaksutstyr skal være plassert synlig.

Opptaket skal kun brukes til privat bruk i forbindelse med innlæring av stoffet.

Under seminarundervisning er det ikke tillatt å bruke opptaksutstyr i noen form (diktafon, **iPod**, **nettbrett**, mobiltelefon eller lign.)»

Endringen gjøres for å synliggjøre at retningslinjene omfatter alle former for undervisning ved Det juridiske fakultet. Forbud mot opptak av seminarundervisningen videreføres på bakgrunn av undervisningsformens art. Det er ikke ønskelig at eventuelle opptak skal gå ut over aktiviteten fra studentene som deltar på seminaret.

Kjersti Dahle
studiesjef

—

Maren Charlotte Bø
rådgiver

—

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg

- 1 Nåværende Regulations for the Master of Laws in Law of the Sea program
- 2 Nåværende Retningslinjer for lydbåndopptak
- 3 Nåværende Reglement for JUR-3005 obligatorisk utplassering i praksis

Regulations for the Master of Laws in Law of the Sea program

The Regulations for the Master of Laws in Law of the Sea was approved by the board of the Faculty of Law at the University of Tromsø in case JF 13-13 on 1.3.13. Last amended by Studieutvalget 23.03.2018 in the case SU 17/18.

CHAPTER 1: GENERAL REGULATIONS

Section 1: Admission

1. Students must hold, at minimum a bachelor degree or equivalent of at least three years duration in law or political science at university level. They must also document knowledge of the fundamentals of international law and international politics.
2. All courses will be held in English. Therefore, applicants must document adequate proficiency in English.
3. Applicants must enclose an essay of approximately two pages in English where they describe their background and motivation for taking this Master's degree.

Section 2: Leave of absence

Section 18 of the Regulations for university academic studies applies.

Section 3: Appeals

The appeal regulations for university examinations apply, cf. *Section 42-44 of the Regulations for examinations at the University of Tromsø*.

Section 4: Diploma

The title and grade of the Master's thesis will be shown on the diploma, alongside the grades for the four mandatory courses

Section 5 Authority

The Academic Affairs Committee makes decisions on behalf of the Faculty, unless otherwise determined.

CHAPTER 2: MANDATORY COURSES

Section 6: Prerequisites/Work requirements

1. A successful examination pass in first unit is a prerequisite for admission to the following part of the LL.M-program. Meaning that a successful examination pass in Semester 1 (JUR-3050 and JUR-3054) is a prerequisite for admission to the following part of the LL.M-program; semester 2 (JUR-3052 and JUR-3053). The same rule applies for JUR-3910, where Semester 1 and 2 must successfully be completed before admission to the last part (semester 3) of the program, cf. Section 4 in the Program description for Master of Laws in Law of the Sea.

2. Some courses may have work requirements which must be approved before the student may take the exam. Such work requirements will appear in the course description.

Section 7: Examination

1. The form of examination is determined by the course description for each course.
2. Examinations are held at the end of the semester. The Faculty may determine further rules for the implementation of these examinations.
3. All courses are taught in English, and must consequently have exams in English. The English terminology is part of the learning outcomes in these subjects.
4. The Program director is also Head of examinations for the LL.M-program. The Head of examinations approves the examination topics for all examinations, including postponed and re-sit examinations.

Section 7A: Home exam

1. Home exams have a duration of four working days. The exam is handed out at 9:00 on the first day of the exam, and the paper has to be handed in before 15:00 on the last day of the exam.
2. The paper cannot exceed a total of 15 pages, including spaces, footnotes and endnotes.
3. The limits set above do not include the preface, table of contents, index, literature list and any appendices. However, footnotes and conclusion notes are included.
4. The home exam must be handed in electronically through beforehand announced web-portal, using the font "Times New Roman" with font size 12 pt, line spacing of 1,5 and with a 2,5 margin.

5. If the home exam does not meet the requirements mentioned in this section it will not be delivered to censoring. The student will then be considered as having withdrawn himself/herself from examinations or not delivered the exam cf. Regulations for examinations at UiT, Section 16.

Section 8: Assessment methods

1. Assessment is handled by two examiners, one of which must be external.
2. A course where the assessment method consists of a written and an oral exam, candidates with a passed grade on the written exam will be required to take the oral exam.
3. If the censors do not reach an agreement on the awarding of a grade, the Faculty will appoint a third external examiner. The grade is determined through joint agreement or by two of the examiners' viewpoints being decisive.

Section 9: Re-sit and postponed examinations

1. In case a candidate is awarded a grade F (fail) during the examination in a course on the LL.M-programme, he/she has the right to a re-sit examination, cf. Section 22 of the Regulations for examinations at the University of Tromsø.
2. It is not possible for a student to re-sit an exam that he/she has already passed.
3. Candidates who fulfil the criteria in *Regulations for examinations at UiT* Section 21 are eligible for a postponed examination.

Section 10: Permitted auxiliary materials during examinations

1. During examination the following books are allowed as auxiliary material: "The Legal Order of the Oceans" edited by A.V. Lowe and S.A.G. Talmon and "Global and Regional Treaties" edited by Ole Kristian Fauchald and Bård Sverre Tuseth.
2. Students may also be granted permission to use dictionaries during the examination. Only basic dictionaries from mother tongue to English may be used, such as Spanish-English, Russian-English, Polish-English, Chinese-English, Norwegian-English etc. Wide-ranging dictionaries (e.g. Oxford Advanced Learner's Dictionary) or legal dictionaries will not be allowed.
3. The auxiliary materials must be handed in and approved by the Faculty before the Exam.

CHAPTER 3: MASTER'S THESIS

Section 11: Introduction

1. During the program, the students must submit an independent written work (Master's thesis).
2. The Master's thesis yields 30 credits.

Section 12: Objective of the Master's thesis

The objective of the Master's thesis is for students to gain training in preparation and production of a larger juridical or partially juridical paper, through an independent analysis of the topic and source material. The Master's thesis shall also contribute to provide the students with specialization in a specific topic.

Section 13: Thesis topic

1. The theme of the thesis must be of a legal or semi-legal character, and may include perspectives such as legal theory and legal history. The thesis must consist of independent analyses of the topic and the legal sources available. The thesis shall provide the student with an in-depth study of a particular topic. The discussion within thesis must be transparent and as complete as possible. The references to the sources must be precise and verifiable.
2. The topic must be approved by the Faculty. The students must hand in a topic proposal by April 15th.

Section 14: Length of thesis

1. The Master's thesis must be of minimum 37 pages and maximum 55 pages. Dispensation from the minimum page requirement may be granted in special circumstances. Dispensation from the maximum page requirement will not be granted.
2. The limits set above do not include the preface, table of contents, index, literature list and any appendices. However, footnotes and conclusion notes are included.
3. If the thesis does not meet the requirements mentioned in this section and in Section 16 it will not be delivered to censoring. The student will then be considered as having withdrawn himself/herself from examinations or not delivered the exam cf. Regulations for examinations at UiT, Section 16.

Section 15: Academic supervision

1. The students will be provided with individual supervision of 15 hours.
2. Students may seek advice and help from others than their academic supervisor. However, such advice must not violate the requirement of the thesis being an individual piece of work based on independent research.
3. The academic supervision includes time for reading, preparation of notes and individual sessions.

Section 16: Submission

1. Only theses approved by the Faculty, and which satisfy the requirements set in Section 15, may be submitted for assessment.
2. The thesis must be handed in electronically through beforehand announced web-portal and uploaded to the university's database MUNIN, using the font "Times New Roman" with font size 12 pt, line spacing of 1,5 and with a 2,5 margin.
3. The thesis must be submitted for assessment no later than 1st September (or the first working day after, in case the 1st September is on a weekend). A thesis submitted for assessment may not be withdrawn.
4. A thesis which has been submitted for assessment at another educational institution may not be submitted for assessment at the Faculty of Law at the University of Tromsø.

Section 17: Extension of the hand-in date

The general regulations for postponed and extended time (*with reference to section 17 and 21-23 of the Regulations for examinations at the University of Tromsø*) apply. Under special circumstances a reasonable amount of extra exam days may be granted, if the student documents unforeseen problems of a medical nature, death in the immediate family or other unfortunate incidents, which have occurred during the examination period. An application must be documented by a medical certificate.

Section 18: Assessment

1. A submitted Master's thesis shall be assessed by two examiners to which at least one is external. The candidate's academic supervisor cannot be one of the examiners.
2. The Master's thesis will be evaluated with a grade (A-F), with reference to Section 35 of the Regulations for examinations at the University of Tromsø, as well as supplementary descriptions adopted by the Faculty Board on 11.06.03 (JF 41/03).
3. When assessing the Master's thesis, emphasis must be placed on the extent if the thesis fulfils the requirements specified. The student's ability to formulate precise problems or hypothesis, the student's general descriptive skills and the topic's degree of difficulty are also relevant. The same applies with respect to the thesis' length in relation to the chosen topic.
4. The assessment must be completed within six weeks after submission of the thesis, cf Section 16, no. 3. The examiners may confer with the student's academic supervisor before the examiners' meeting. The examiners may also, if required, request a written explanation of the supervision process from the student's academic supervisor. If the examiners do not reach an agreement on the awarding of a grade, the Faculty will appoint a third external examiner. The grade is determined through joint agreement or by two of the examiners' viewpoints being decisive.

5. The censors will prepare a brief written feedback/comment of the grade awarded. The feedback/comment will then be sent to the student. Students who have written their thesis without having received academic supervision shall have a meeting with one of the censors. The meeting can take place via telephone. At this meeting, the student will be given feedback and the examiner will verify that the student has written the thesis.

6. The examiners shall pay particular attention to references and whether these are complete or if any appear to be incomplete or missing. Any suspicions of cheating shall be reported to the Faculty.

Section 19: Revised grade

1. A Master's thesis which has been awarded a grade may not be resubmitted for a new assessment in a reworked form, unless the thesis is awarded a grade of F (fail).

2. When resubmitting a thesis, the university's regulation regarding attempting the same examination a maximum of three times applies, cf *Regulation for examinations at UiT* Section 25.

CHAPTER 4: DISPENSATION

Section 20: Dispensation

In the case of illness or severe unforeseen circumstances dispensation from the provisions in these regulations may be granted upon application.

Retningslinjer for lydbåndopptak på forelesninger ved juridisk fakultet

Dersom man ønsker å benytte opptaksutstyr i forbindelse med forelesning, må dette avtales med foreleser i forkant av forelesningen.

Opptak forutsetter samtykke fra foreleser.

De øvrige studentene skal gjøres oppmerksom på eventuelle opptak.

Alt opptaksutstyr skal være plassert synlig.

Opptaket skal kun brukes til privat bruk i forbindelse med innlæring av stoffet.

Under seminarundervisning er det ikke tillatt å bruke opptaksutstyr i noen form (diktafon, iPod, mobiltelefon eller lign.)

Reglement for JUR-3005, obligatorisk utplassering i praksis

Vedtatt 09.09.09 av Studieutvalget ved Det juridiske fakultet, med hjemmel i forskrift av 12.12.08 for studier ved Universitetet i Tromsø (SU 58-09). Endret ved sak SU 25-11, SU 53-11, SU 26-12, SU 41-12 og SU 14-14 og SU 7-16. Sist endret 17.10.2016.

Innhold

1. Generelle bestemmelser
2. Formål
3. Gjennomføring av obligatorisk praksis
4. Sær plass og dispensasjon
5. Praksisrapporten
6. Sensur

1. GENERELLE BESTEMMELSER

§ 1 - 1

I dette reglement forstås med

- a) Kontaktlærer: Faglig ansatt ved Det juridiske fakultet med særlig ansvar for studenten i praksisperioden.
- b) Praksisveileder: Jurist ansatt ved praksisstedet med særlig ansvar for studenten i praksisperioden.
- c) Praksisplan: Oversikt fra praksisstedet over de oppgaver studenten vil ha i løpet av praksisperioden.
- d) Sær plass: Plass forbeholdt studenter som oppfyller nærmere bestemte vilkår.

§ 1 - 2

JUR-3005 må være godkjent senest en uke før skoleeksamen på 4. avd. master, jf pkt 7.2.4, fjerde ledd i studieplanen for graden master i rettsvitenskap. Praksisperioden gjennomføres normalt over 4 uker på høstsemesteret på 4. avdeling. Det er ikke adgang til å ta spesialfag i høstsemesteret på 4. avdeling, unntatt for de som har godkjent praksis. Fagene JUR-3608 (Retts hjelp I) og JUR-3612 (Prosedyrekonkurranse) er unntatt fra dette.

2. FORMÅL

§ 2 – 1

Formålet med praksisordningen er å gi studentene en innføring i praktisk juridisk arbeid samt fremme forståelsen av hvilke krav ulike yrkesoppgaver stiller til juridisk kompetanse.

3. GJENNOMFØRING AV OBLIGATORISK PRAKSIS

§ 3 - 1 Godkjenning og tildeling av praksisplasser

Et minstekrav for godkjenning av praksisplass er at vedkommende kontor driver juridisk virksomhet under ledelse av minst en jurist. Aktuelle praksiskontor må gi et generelt tilsagn om praksisplass for den enkelte praksisperiode.

Det juridiske fakultet tildeler praksisplasser. Praksisplasser tildeles normalt i Nord-Norge. Praksisplass annetsteds kan tildeles når praksisplass i Nord-Norge ikke kan skaffes, når vilkårene for særplass er oppfylt eller i andre særlige tilfeller. I særlige tilfelle kan det opprettes praksisplasser i utlandet.

§ 3 - 2 Obligatorisk praksisforberedende undervisning

I forkant av praksisperioden skal studentene delta på obligatorisk praksisforberedende undervisning.

Den praksisforberedende undervisning inneholder følgende emner:

- formålet med praksisordningen
- rettspolitiske og retts sosiologiske problemstillinger i praksis
- yrkesetiske problemstillinger
- utforming av praksisrapport
- praktisk informasjon om praksisperioden

§ 3-3 Studentens plikter

Studenten plikter å kontakte praksisstedet så snart som mulig etter at plassvalget er foretatt. Studenten plikter å kontakte kontaktlærer ved fakultetet i forbindelse med rapportskriving, for å diskutere rapportens innhold.

§ 3 - 4 Arbeidet ved praksiskontoret

Studenten skal delta i praktisk juridisk arbeid for å få best mulig innblikk i hvordan jussen fungerer i det praktiske liv. I og med at studenten ikke er lønnet, skal hun/han ikke brukes som vanlig arbeidskraft.

Praksisperioden skal gi innsikt i kontorets arbeidsoppgaver, organisering og saksbehandling; herunder klienters og parter problemoppfatning, praktisk juridisk analyse og fremgangsmåter for å løse sakene.

Relevante arbeidsoppgaver bør være saksutredning, utforming av forslag til brev, prosesskrifter eller avgjørelser m.v. Studenten bør trekkes inn i faglige diskusjoner som har tilknytning til de daglige gjøremål ved kontoret. Studenten bør også få være til stede ved konferanser, befaringer, rettsmøter etc.

Studenten arbeider vanlig arbeidsdag ved praksiskontoret. Fravær av betydning rapporteres til fakultetet.

§ 3 - 5 Praksiskontorets plikter

Praksiskontoret skal utarbeide en plan for de aktiviteter som studenten skal være med på. Planen sendes fakultetet senest 2 uker før praksisstart. En jurist ved kontoret skal utpekes som studentens veileder.

§ 3 - 6 Praksisveileders plikter

Praksisveileder skal avsette tid til veiledning minimum tilsvarende 2 x 45 min. pr uke.

Studenten har krav på veiledning fra praksisveileder om arbeidet ved praksiskontoret, jf § 3-4, samt om emnevalg, emneavgrensning og om opplegget av rapporten for øvrig.

§ 3 - 7 Kontaktlærers plikter

Studenten skal ha en fast kontaktlærer ved fakultetet. Kontaktlærer og student bør avtale faste kontakttider.

Studenten har krav på veiledning fra kontaktlærer om emnevalg, emneavgrensning og om opplegget av rapporten for øvrig. Kontaktlærer skal, i samråd med studenten, fastsette frist for innlevering av utkast til praksisrapport.

§ 3 - 8 Praksisrapport og vurdering av praksis

Praksisperioden skal avsluttes med en rapport og en egen vurdering av praksisen, se kapittel 5 og 6.

4. SÆRPLASS OG DISPENSASJON

§ 4 - 1 Særplass

Særplass på et bestemt sted kan innvilges på grunnlag av tvingende sosiale, familiære eller helsemessige grunner som f. eks.

- enslig forsørger
- omsorgsansvar for barn under og i skolepliktig alder
- spesielle personlige/sosiale forhold (sykdom eller andre særlige grunner).

Ved søknad om særplass må relevant dokumentasjon vedlegges.

Søknad om særplass m v sendes fakultetet innen fastsatt frist.

§ 4 - 2 Dispensasjon fra vedtatt praksistidspunkt

Det kan gjøres unntak fra vedtatt praksistidspunkt dersom særlige grunner tilsier dette. Studenter som søker om dette må som utgangspunkt selv finne praksisplass og få denne godkjent av fakultetet innen en fastsatt frist.

§ 4 - 3 Fritak fra obligatorisk praksisforberedende undervisning

Fakultetet kan gi fritak fra plikten til deltagelse på praksisforberedende undervisning på grunnlag av sykdom eller andre særlige grunner. Legeattest eller annen relevant dokumentasjon må leveres fakultetet senest 48 timer etter avholdt undervisning.

§ 4 - 4 Jusshjelpa

Studenter som har gjennomført eller gjennomfører engasjement ved Jusshjelpa i Nord-Norge, kan søke om å få dette godkjent som obligatorisk praksis. Daglig leder ved Jusshjelpa i Nord-Norge sender samlet søknad om godkjenning til fakultetet innen fastsatt frist.

§ 4 - 5 Dispensasjon

Studieutvalget kan dispensere fra reglementet dersom sterke grunner tilsier det.

5. PRAKSISRAPPORTEN

§ 5 - 1

Praksisrapporten skal være et selvstendig arbeid. Dette er ikke til hinder for at studenten diskuterer så vel rapportens innhold som form med andre. For øvrig gjelder [“Retningslinjer til hjemmeoppgaver ved graden master i rettsvitenskap”](#).

§ 5 - 2

Rapporten skal innledningsvis gi en kort oversikt over de arbeidsoppgaver og saker studenten har hatt i praksisperioden.

Hoveddelen av rapporten skal være en grundig analyse av en eller flere aktuelle saker eller juridiske problemstillinger studenten har kommet i kontakt med på praksisplassen. Analysen skal omfatte det problem som ligger til grunn for saken, de faktiske forhold som er av betydning og de rettsreglene som kommer til anvendelse.

Studenten skal finne fram til og gjennomgå relevante rettskilder. Rapporten skal gi uttrykk for hvilke løsninger som kan være aktuelle etter gjeldende rett.

Dersom saken ligger til rette for det, bør studenten også gi en rettspolitisk vurdering av de løsninger han/hun er kommet frem til. Studenten kan videre gi retts sosiologiske synspunkter på saken(e) eller andre problemstillinger han/hun er kommet i kontakt med i praksisperioden.

Det er også anledning til å trekke inn yrkesetiske spørsmål.

§ 5 - 3

Rapportens lengde vil avhenge noe av de problemer/saker studenten har behandlet, men skal maksimalt ha en lengde på 10 sider. Rapporten skal følge de formelle kravene som er fastsatt i Eksamensreglement for graden master i rettsvitenskap §6 andre ledd. Rapporten blir ikke sendt til sensur dersom de formelle kravene ikke er overholdt.

§ 5 - 4

Fjerdeavdelingsansvarlig kan gi dispensasjon fra innleveringsfristen dersom særlige grunner foreligger.

§ 5 - 5

Rapportens forside skal inneholde følgende:

- Kontaktlærers navn
- Veileders og praksisstedets navn
- Studentens navn
- Tildelt praksiskandidatnummer

6. EVALUERING AV PRAKSISEN

§ 6-1

Studenten skal foreta en kort, skriftlig vurdering av praksisen som leveres fakultetet sammen med rapporten.

7. SENSUR

§ 7-1

Krav til godkjent JUR-3005 obligatorisk utplassering i praksis, er:

- a) Godkjent deltagelse på praksisforberedende undervisning
- b) Godkjent gjennomført praksisperiode
- c) Godkjent praksisrapport

Spørsmålet om godkjenning av praksisrapporten bedømmes av studentens kontaktlærer.

Vurderingsuttrykket er godkjent / ikke godkjent. For å få godkjent må rapporten minst ha et nivå som tilsvarer karakteren D. Bedømmelsen skal gjøres skriftlig og skal inneholde en begrunnelse for standpunktet. For å sikre samsvar mellom veiledningen studentene mottar underveis og bedømmelsen, skal både juss, metode og fremstilling kommenteres i begrunnelsen.

Bedømmelsen skal gjøres tilgjengelig for studentene i ettertid.

§ 7 - 2

Hvis gjennomføringen av praksisperioden ikke blir godkjent, må studenten ha ny praksisperiode.

§ 7 - 3

Hvis gjennomføringen av praksisperioden blir godkjent, men ikke praksisrapporten, settes en frist på 2 uker for innlevering av ny rapport. Studenten kan i slike tilfeller få tildelt ny kontaktlærer.

Hvor særlige grunner foreligger, kan fjerdeavdelingsansvarlige innvilge forlenget frist.

§ 7 - 4

Er det satt frist for innlevering av ny praksisrapport må studenten ha ny praksisperiode dersom ny rapport ikke blir levert innen den fastsatte frist.

Det samme gjelder om det blir levert ny rapport som ikke blir godkjent.

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
33/18

Forslag til nytt pensum i statsrett - 1. avdeling

Innstilling til vedtak:

Endre fra dagens pensum:

Johs. Andenæs og Arne Fliflet, Statsforfatningen i Norge, 11. utgave, med unntak av følgende: kap. 1.2; kap. 12; 13; 14; 18; 20;38; 44; 48; 49; 54; kap. 55.16; 56; 57; 58; 61; 66; 68 og 69.

Til nytt pensum:

Eivind Smith «Konstitusjonelt demokrati», 4. utg. 2017,
Andenæs/Fliflet «Statsforfatningen i Norge». 11. utg., kap. 5-8.

Begrunnelse:

Saken er en forlengelse av pensumendringen i statsrett som ble behandlet av SU høsten 2017. Da ble det vedtatt å gå tilbake til Andenæs/Fliflets lærebok «Statsforfatningen i Norge», da den endelig forelå i ny utgave. Som kjent var denne boken pensum i statsrett i mange år i Tromsø. Grunnen til at den ble forlatt, var hovedsakelig at fremstillingen ikke ble oppdatert. Dette gjorde det nødvendig å bytte pensum til Smith. Allerede ved pensumbyttet ble det forespeilet at man ville gå tilbake til Andenæs/Fliflet når den nye utgaven forelå. Etter mange utsettelse utkom denne i høst. Når den skulle vedtas som pensum, ble det klart at den hadde svulmet voldsomt opp sidetallsmessig. Etter flere diskusjoner med faglærere, viste det seg vanskelig å komme frem til hvilke kutt som burde gjennomføres, og SU gav en foreløpig tillatelse til å overskride pensum studieåret 2017/2018, mot at saken skulle fremmes på nytt med forslag til reduksjon etter den nye boka hadde blitt «prøvd ut» i undervisningen og lærerne fikk gjort seg noen erfaringer.

Erfaringene fra utprøvingen av boken har ikke vært udeelt positive. Jussi som har forelesningene har sammen med Gunnar Eriksen og Henrik Rode Evensen som har hatt seminarene gitt tilbakemeldinger om at behandlingen av stoffet er usystematisk, dobbeltbehandlende og lite presist. Dersom man likevel skulle gå for en løsning som innebærer kutt i antall sider i Andenæs/Fliflet fremhever de at dette vil være utfordrende. Fordi fremstillingen er både dobbeltbehandlende og usystematisk, må kutt i tilfelle tas i underkapitler på nivå to og tre. Slike kutt vil kunne forsterke de negative sidene ved fremstillingen. På bakgrunn av dette anbefaler de nevnte underviserne primært å bytte pensum til nyeste utgave av Eivind Smiths «Konstitusjonelt demokrati». (Boka kom i ny 4. utgave i 2017.) Pedersen, Eriksen og Evensen fremhever at Smiths bok både er kortfattet og bedre

innholdsmessig enn Andenæs/Fliflet. Smith har et moderne og komparativt syn på statsretten som gjør faget meget relevant. Samtidig er fremstillingen noe mer faglig utfordrende, men ikke mer enn hva som kan forventes av læringsevne hos studentene.

Utover skriftlige tilbakemeldinger jeg har mottatt, har jeg også diskutert pensumspørsmålet med de nevnte lærerne. Jeg har også skimlet begge lærebøkene. Jeg stiller meg etter dette bak innspillene fra Pedersen, Eriksen og Evensen.

Den nye utgaven av Smiths lærebok «Konstitusjonelt demokrati» som kom i 2017 innebærer ikke tematisk noe nytt, men bygger på en oppdatering av tekst og kilder.

Boka utgjør totalt 429 sider. Med fradrag av registre, innholdsfortegnelse, blanke sider, vil 383 sider av boka utgjøre pensum.

Ettersom Smiths siste utgave, på linje med den forrige er svært knapp når det gjelder forfatningshistorien på 1800- og 1900-tallet, foreslås i tillegg kap. 5-8 i Andenæs/Fliflets 11. utgave som pensum.

Dette er i tråd med forslaget jeg har mottatt fra Pedersen, Eriksen og Evensen som fremhever at det uten rettshistorisk kjennskap til perioden ikke er mulig å fullt ut forstå dagens Grunnlov og statsrettsfaget.

Disse kapitlene utgjør til sammen 40 sider.

Totalt vil pensum i statsrettsfaget da utgjøre 423 sider.

I perioden hvor pensumsituasjonen har vært midlertidig og noe uavklart, har vi avventet en grundigere gjennomgang av fagbeskrivelsen i faget. Når pensumsituasjonen nå avklares, har vi funnet det nødvendig med en grundigere gjennomgang. Jeg har sammen med Pedersen, Eriksen og Evensen utarbeidet et nytt forslag som er mer i overensstemmelse med det vedtatte pensum og mere oppdatert ift fagets aktualitet i dag. Forslaget ligger som vedlegg.

Kjersti Dahle

Studiesjef

—

kjersti.dahle@uit.no

77 64 41 92

Maren Charlotte Bø

rådgiver

—

maren.charlotte.bo@uit.no

77 64 41 94

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg

- 1 Forslag til nytt pensum i statsrett - 1. avdeling - ny fagbeskrivelse
- 2 Forslag til nytt pensum i statsrett - 1. avdeling - gjeldende fagbeskrivelse

Saksbehandler: Sunniva Solheim Alvestad

Forslag til ny fagbeskrivelse (den gamle er inntatt med rødt nedenfor):

Statsrett (12 sp.)

1) Faglig innhold

Faget omfatter grunntrekkene i norsk forfatningshistorie fra 1814, herunder hvordan viktige prinsipper kommer til uttrykk i Grunnloven og er utviklet i konstitusjonell sedvanerett. Faget omhandler videre statsmaktens organisering og kompetanse, herunder Stortingets lovgivning, Regjeringens forvaltning og Kongens stilling samt Høyesteretts dømmende myndighet. Forholdet mellom statsorganene, herunder det parlamentariske system, delegasjon av lovgivningsmyndighet og domstolenes prøvningsrett av lover, omhandles også. Det gis videre en oversikt over reglene om borgernes stemmerett, valgsystemet og reglene om statsterritoriet. Reglene om utenriksstyre, traktatslutning og reglene om forfatningsendringer behandles også. Faget omfatter også individets vern etter de statsrettslige reglene om vern av sivile, politiske, økonomiske og sosiale rettigheter. Faget har klare kontaktpunkter til ex. fac. - og folkerettsfaget på samme avdeling.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått første avdeling har studenten:

- god kunnskap om maktfordelingen mellom Storting, regjering og domstolene, herunder om domstolenes kontroll med lovgivning og Stortingets kontroll med den utøvende makt (parlamentarismen)
- god kunnskap maktfordelingens grunnlag og statsmaktenes organisering og kompetanse
- god kunnskap om tilblivelse, endring og tolkning av grunnlovsbestemmelser
- kunnskap om sentrale hendelser i norsk forfatningshistorie
- kunnskap om sammenhengene mellom statsrett og folkerett
- kunnskap om individets grunnlovfestede sivile, politiske, økonomiske og sosiale rettigheter

Ferdigheter

Etter bestått første avdeling kan studentene:

- identifisere og løse statsrettslige problemstillinger av praktisk og teoretisk art
- anvende den juridiske metode for å løse statsrettslige problemstillinger
- identifisere og analysere sammenhenger mellom statsrett og folkerett

Statsrett (12 sp.)

1) Faglig innhold

Faget omfatter grunntrekkene i norsk forfatningshistorie fra 1814, herunder hvordan viktige prinsipper kommer til uttrykk i Grunnloven og er utviklet i konstitusjonell sedvanerett. Faget omhandler videre statsmaktens organisering og kompetanse, herunder Stortingets lovgivning, Regjeringens forvaltning og Kongens stilling samt Høyesteretts og Riksrettens dømmende myndighet. Forholdet mellom statsorganene, herunder det parlamentariske system, delegasjon av lovgivningsmyndighet og domstolenes prøvningsrett av lover og forvaltningsvedtak, omhandles også. Det gis videre en oversikt over reglene om borgernes stemmerett, valgsystemet og reglene om statsterritoriet. Domstolenes uavhengige stilling, reglene om utenriksstyre og traktatavslutning i Grunnloven § 115 og reglene om forfatningsendringer behandles også. Faget innbefatter også individets vern etter de statsrettslige regler, først og fremst reglene om ytringsfrihet, religionsfrihet, vernet om den private eiendomsrett, forbudet mot tilbakevirkende lover og legalitetsprinsippet.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått første avdeling har studenten:

- god kunnskap om lovgivningsprosessen, forvaltningens myndighet og domstolenes rolle, med særlig vekt på Høyesterett
- god kunnskap om forbudet mot tilbakevirkende lover og vernet om den private eiendomsrett
- kunnskap om legalitetsprinsippet og ytringsfriheten
- kunnskap om sentrale hendelser i norsk forfatningshistorie
- kunnskap om maktfordelingens grunnlag, statsmaktens organisering og riksretten
- kunnskap om Stortingets instruksjonsrett og parlamentarismen
- kunnskap om kongens stilling

Ferdigheter

Etter bestått første avdeling kan studentene:

- identifisere og løse statsrettslige problemstillinger av praktisk og teoretisk art
- anvende den juridiske metode for å løse statsrettslige problemstillinger

Kristine Helen Korsnes

Avdelingsleder 1. avdeling

Fagbeskrivelse med pensum

1. avdeling

Vedtatt av fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet den 11.06.03 (JF 49-03) jf. studieplan for mastergrad i rettsvitenskap pkt 7 (Vedtatt 11.06.03 av styret for Det juridiske fakultet med hjemmel i § 4 i forskrift 20.06.03 for studier ved Universitetet i Tromsø). Sist endret av Studieutvalget 28.3.12 (sak SU 21-12), 19.7.12 (sak SU 45-12), 25.06.2014 (sak SU 27-14), 2.11.15, 9.6.16 (sak SU 24-16), 26.06.17 (fullmaktssak SU), 29.11.17 (sak SU 50/17) 21.03.2018 (sak SU 23/18 og 24/18).

Opprettet dato: 04.06.2015

Forfatter: Solheim Alvestad, Sunniva

Lenke til nettside: https://uit.no/go/target/421529/?p_document_id=421529

Første avdeling utgjør første året på masterstudiet i rettsvitenskap. Avdelingen består av ex fac (10 studiepoeng) og innføring i rettsstudiet (40 studiepoeng). I løpet av første semester tar studentene også Eksamen Filosoficum (10 studiepoeng). Ex fac avsluttes med en skriftlig skoleeksamen på slutten av første semester. Innføring i rettsstudiet avsluttes med skriftlig og muntlig skoleeksamen på slutten av vårsemesteret.

Examen facultatum (Ex.Fac.) – 10 studiepoeng

1) Faglig innhold

Faget er et perspektivfag som skal gi en første innføring i juridisk metode samt en innføring i organiseringen av og verdigrunnlaget for det norske rettssystemet. Faget gir videre en innføring i spillet mellom rett og samfunn.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått første avdeling har studenten:

- god kunnskap om de sentrale institusjonene i det norske rettssystemet

- god kunnskap om de grunnleggende prinsipper og det sentrale verdigrunnlaget for rettsstaten
- god kunnskap om hvordan retten fungerer i et samfunn og om samspillet mellom rett og samfunn
- god kunnskap om hvorfor og hva det betyr at retten må ha legitimitet
- god kunnskap om grunnleggende juridisk metode og om prosessen fra rettsgrunnlag til rettsregel. Herunder til hvilke argumenter (rettsgrunnlag) som kan inngå i prosessen og hvilke regler (rettskildeprinsipper) som styrer anvendelsen av disse fram mot standpunkttaking til hva som er gjeldende rett

Ferdigheter

Etter bestått første avdeling kan studenten:

- redegjøre for de sentrale institusjonene i det norske rettssystemet og for rettsstatens grunnleggende prinsipper og verdigrunnlag
- forklare hvordan retten fungerer i samfunnet og diskutere forholdet mellom rett og samfunn
- drøfte problemstillinger knyttet til rettens legitimitet og til rettsutvikling
- redegjøre for grunnleggende juridisk metode og prosessen fra rettsgrunnlag til rettsregel
- identifisere rettslige spørsmål og anvende juridisk metode for å komme frem til en rettsregel og et resultat

3) Pensum

- Synne S. Mæhle, Ragna Aarli, "Fra lov til rett", 2017 - Hele boka med unntak av kap. 1, kap. 12 og kap. 13.
- Jens E. Skoghøy, "Bruk av rettsavgjørelser ved lovtolkning og annen rettsanvendelse", i Nybrott og odling – festskrift til Nils Nygaard – 2002.

Innføring i rettsstudiet – 40 studiepoeng

Faget innføring i rettsstudiet inneholder en kombinasjon av offentligrettslige og privatrettslige fag i tillegg til et innføringskurs i folkerett. Offentlig rett betegner de rettsregler som hovedsakelig regulerer statens virksomhet, forholdet mellom de ulike statlige organer og forholdet mellom statlige organer og private. På 1. avdeling er offentlig rett representert med faget statsrett (12 sp). Privatrett handler om den delen av jussen som i hovedsak regulerer rettsforholdet mellom private. På 1. avdeling er privatretten inndelt i fagene familie- og arverett (10 sp.) og avtalerett (10 sp.). Folkerett omhandler rettsreglene som regulerer forholdet mellom statene og mellom statene og andre internasjonale aktører.

Statsrett (12 sp.)

1) Faglig innhold

Faget omfatter grunntrekkene i norsk forfatningshistorie fra 1814, herunder hvordan viktige prinsipper kommer til uttrykk i Grunnloven og er utviklet i konstitusjonell sedvanerett. Faget omhandler videre statsmaktens organisering og kompetanse, herunder Stortingets lovgivning, Regjeringens forvaltning og Kongens stilling samt Høyesteretts og Riksrettens dømmende myndighet. Forholdet mellom statsorganene, herunder det parlamentariske system, delegasjon av lovgivningsmyndighet og domstolenes prøvningsrett av lover og forvaltningsvedtak, omhandles også. Det gis videre en oversikt over reglene om borgernes stemmerett, valgsystemet og reglene om statsterritoriet. Domstolenes uavhengige stilling, reglene om utenriksstyre og traktatavslutning i Grunnloven § 115 og reglene om forfatningsendringer behandles også. Faget innbefatter også individets vern etter de statsrettslige regler, først og fremst reglene om ytringsfrihet, religionsfrihet, vernet om den private eiendomsrett, forbudet mot tilbakevirkende lover og legalitetsprinsippet.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått første avdeling har studenten:

- god kunnskap om lovgivningsprosessen, forvaltningens myndighet og domstolenes rolle, med særlig vekt på Høyesterett
- god kunnskap om forbudet mot tilbakevirkende lover og vernet om den private eiendomsrett
- kunnskap om legalitetsprinsippet og ytringsfriheten
- kunnskap om sentrale hendelser i norsk forfatningshistorie
- kunnskap om maktfordelingens grunnlag, statsmaktens organisering og riksretten
- kunnskap om Stortingets instruksjonsrett og parlamentarismen
- kunnskap om kongens stilling

Ferdigheter

Etter bestått første avdeling kan studentene:

- identifisere og løse statsrettslige problemstillinger av praktisk og teoretisk art
- anvende den juridiske metode for å løse statsrettslige problemstillinger

3) Pensum:

- Andenæs/Fliflet «Statsforfatningen i Norge», 11. utgave, med unntak av følgende: kap. 1.2; kap. 12; 13; 14; 18; 20; 38; 44; 48; 49; 54; kap. 55.16; 56; 57; 58; 61; 66; 68 og 69.

Familie- og arverett (10 sp.)

1) Faglig innhold

Familie- og arverett handler om rettsreglene som regulerer forholdet mellom personer i familieforhold og reglene om fordeling av formue etter dødsfall. Familierett omfatter ekteskapsrett, samboerrett og barnerett, og utgjør samlet to tredeler av faget.

Ekteskapsretten omfatter de økonomiske rettsvirkninger av ekteskapet, både under samlivet og ved samlivsbrudd eller død, jf ekteskapsloven del II, samt del III om bidragsplikt. Dette omfatter regler om eierforhold, råderett, underholdsplikt og ansvar for gjeld. Videre omfattes reglene om ektefellers formuesforhold, dvs lovens regler om det verdimessige oppgjøret og om rett til å overta tidligere felles bolig ved samlivsbrudd eller død, og om ektefellenes adgang til i ektepakt å forhåndsavtale den verdimessige deling. Ektepakter om verdideling ved død ses i sammenheng med arverettslige regler. De formelle regler om ekteskapets inngåelse og oppløsning i ekteskapsloven del I behandles ikke.

Samboerretten gir en oversikt over ulovfestede regler om eierforhold, råderett og gjeldsforhold mellom samboere, og om lovens regler om rett til tidligere felles bolig ved samlivsbrudd eller død. I mangel av lovregler står samboeravtaler om oppgjøret ved samlivsbrudd og/eller død sentralt. Sistnevnte ses i sammenheng med arverettslige regler, herunder nye regler om samboeres legalarverettigheter.

Barneretten omhandler barns rettsstilling. På første avdeling er det rettsforholdet mellom barn og foreldre som er tema. Faget omfatter reglene om hvem som, i rettslig forstand, regnes som mor, far og medmor til et barn. Videre blir reglene om foreldreansvar behandlet. Her inngår både hvem som innehar foreldreansvaret og hva dette innebærer av rettigheter og forpliktelser. Reglene for fastsettelse av hvor barnet skal ha sitt faste bosted behandles også. Tilsvarende gjelder reglene om samværsrettens innhold og omfang, samt reglene om vergemål og forsørgelse. Barnevernets subsidiære ansvar inngår ikke som en del av faget da dette behandles i den spesielle delen av forvaltningsretten på andre avdeling.

Arveretten omhandler regler om hvordan verdiene etter en avdød fordeles mellom de som etter lovens arvegangsregler eller avdødes testament er utpekt som arvinger, samt om retten til uskifte som for gjenlevende ektefelle eller samboer. Arverettsreglene skal ses i sammenheng med hva samboere eller ektefeller gyldig kan bestemme om skifteoppgjøret når en av dem dør.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått første avdeling har studenten:

- god kunnskap om hvilke særlige regler som gjelder for ektefellers og samboeres eierforhold, råderett og ansvar for gjeld
- god kunnskap om ektefellers underholdsplikt og reglene for verdideling ved samlivsbrudd eller død
- god kunnskap om en ektefelles eller samboers rett til å overta tidligere felles bolig ved samlivsbrudd eller død
- god kunnskap om hva ektefeller og samboere kan forhåndsavtale om oppgjøret ved samlivsbrudd eller død
- god kunnskap om foreldreansvar, reglene om barnets bosted og om samværsrett når foreldrene ikke bor på sammen bosted
- kunnskap om etablering av foreldreskap, vergemål og forsørgelse av barn
- god kunnskap om lovens regler om fordeling av arv, og om hva og hvordan arvelater selv kan gi bestemmelser om utvelgelse av arvinger, fordeling av verdier eller rett til eiendeler
- kunnskap om reglene for ektefellebidrag
- kunnskap om hvilke disposisjoner som anses som testamentariske. (Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner)

- kunnskap om gjenlevende ektefelles eller samboers rett til å overta førstavdødes formue uskiftet, om gjenlevendes rådighet over uskifteboet og om delingen ved skifte av uskifteboet

Ferdigheter

Etter bestått første avdeling kan studenten:

- identifisere og løse de problemstillinger som oppstår når et ekteskap eller samboerskap opphører ved samlivsbrudd eller død
- redegjøre for alternativer for hva ektefeller eller samboere kan forhåndsavtale om oppgjøre ved samlivsbrudd eller død
- identifisere og analysere problemstillinger som oppstår når barnet ikke bor fast sammen med begge foreldre, herunder sammenhengen mellom reglene og betydningen av det overordnede hensyn til barnets beste
- anvende de grunnleggende arverettslige regler om fordeling av arv etter lov eller testament
- redegjøre for alternativer for hva en arvelater i ulike livssituasjoner gyldig kan fastsette om arveoppgjøret etter seg

3) Pensum

- Peter Lødrup og Tone Sverdrup, *Familieretten* (8. utgave 2016), hele boken med unntak av § 1 - 6, § 8 VII-VIII, § 9 V, § 12 V-VI, § 14 III, §17 VIII, § 18 IV-V, § 20 V og §§ 25-26, samt §§ 29, 30, 31, 32 og 33. Petitavsnitt er ikke pensum.
- Lena R. L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i Barneretten* 2. utg. 2015, kapittel 1, 2 og 3 i del I, og hele del II.
- Peter Lødrup, *Arverett*, (6.utgave 2012), Pkt 2.1.1, 2.1.2, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1.1 – 4.1.4, 4.2, 4.4, 5.4.1-5.4.2, 5.5.1-5.5.2, 5.6, 5.7.1, 5.7.2.1, 5.8, 5.9, 6.1, 7.2, 8.1.1-8.1.2, 8.5.1, kap 9 og kap 10. Kompressavsnitt er ikke pensum.

Fra høsten 2018 vil Peter Lødrup, Arverett (6. utgave 2018), byttes ut med:

Peter Lødrup, *Arverett*, (7.utgave 2018), Pkt 2.1.1, 2.1.2, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1.1 – 4.1.4, 4.2, 4.4, 5.4.1-5.4.2, 5.5.1-5.5.2, 5.6, 5.7.1, 5.7.2.1, 5.8, 5.9, 6.1, 7.2, 8.1.1-8.1.2, 8.5.1, kap 9 og kap 10. Kompressavsnitt er ikke pensum.

Avtalerett (10. sp.)

1) Faglig innhold

Avtaleretten deles inn i tre hovedemner, inngåelse av avtaler, tolking av avtaler og reglene om ugyldige avtaler. Reglene om inngåelse av avtaler omfatter fremstilling av hva som menes med et dispositivt utsagn og om hva som skal til for at bindende avtaler er inngått, samt hvordan avtaler kan inngås gjennom fullmakt. I delen som omhandler avtaletolkning behandles først de ulike grunnprinsipper for tolking av dispositive utsagn, og deretter ulike tolkingsregler og tolkningsmomenter. I den delen som omhandler ugyldige avtaler behandles innholdsmangler, habilitetsmangler, tvang, svik og lignende ugyldighetsgrunner. Videre behandles reglene om

tilsidesettelse eller endring av urimelige avtaler og avtaler det vil stride mot redelighet eller god tro å gjøre gjeldende.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått 1. avdeling har studenten:

- god kunnskap om hvordan avtaler inngås
- god kunnskap om tolkning og utfylling av avtaler
- god kunnskap om sentrale ugyldighetsregler
- god kunnskap om lemping av avtaler
- god kunnskap om representasjon, herunder ulike fullmaktstyper
- kunnskap om hovedprinsipper og utviklingstrekk i kontraktsretten

Ferdigheter

Etter bestått 1. avdeling kan studenten:

- identifisere og løse teoretiske og praktiske avtalerettslige problemstillinger
- formulere og formidle kunnskaper om avtalerettslige problemstillinger
- identifisere og formulere verdipremisser som får betydning ved fortolkning av avtalerettslige regler

3) Pensum:

- Johan Giertsen, Avtaler, 3. utgave, 2014.

Folkerett (8 sp.)

1) Faglig innhold

Tradisjonelt regulerer folkeretten forholdet mellom statene. I tillegg omfatter moderne folkerett også rettsforholdene for internasjonale organisasjoner, menneskerettigheter og internasjonal strafferett. Sentrale temaer i faget folkerett på 1. avdeling er begrensningene i statenes rett til å intervenere og bruke makt overfor andre stater, reglene om statenes territorium og representasjon, reglene om folkerettslig rettsbrudd og ansvar og regler som omhandler fredelig tvisteløsning. Faget omfatter videre folkerettens rettskildelære, menneskerettigheter, internasjonal strafferett, reglene om internasjonale organisasjoner (særlig FN) og urfolksrett. En rekke av de temaene som behandles i folkeretten, vil bli utviklet videre senere i studiet.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått første avdeling har studenten:

- god kunnskap om folkerettens særpreg og forholdet mellom norsk rett og folkeretten
- god kunnskap om folkerettens metodelære, særlig om reglene for fortolkning av traktater
- god kunnskap om forbudet mot intervensjon og bruk av makt
- god kunnskap om urfolksrett, herunder De Forente Nasjoners konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 1 og 27 og ILO- konvensjon nr. 169 om stamme- og urfolk
- god kunnskap om reglene vedrørende den rettslige utstrekningen av de ulike havområder og statenes rettigheter i disse, samt kunnskap om den rettslige reguleringen av verdensrommet
- god kunnskap om vilkårene for at det foreligger en stat
- god kunnskap om folkerettens subjekter
- kunnskap om det internasjonale og regionale vernet av menneskerettigheter
- kunnskap om statens erverv av territorium, statsterritoriets utstrekning, staters kompetanse på eget og andre staters territorium, statsborgerskap samt de rettslige regimene for Antarktisk og Svalbard
- kunnskap om statenes representanter, deres kompetanse, privilegier og immunitet
- kunnskap om rettsbrudd og ansvar samt om ordninger og regler for fredelig tvisteløsning, herunder om Den internasjonale domstolen i Haag
- kunnskap om reglene vedrørende internasjonale organisasjoner, særlig FN
- kunnskap om internasjonal strafferett, særlig Den internasjonale straffedomstolen i Haag.

Ferdigheter

Etter bestått 1. avdeling kan studenten:

- identifisere og løse teoretiske og praktiske folkerettslige problemstillinger
- anvende de sentrale folkerettslige rettskildene i tråd med den folkerettslige rettskildelære

3) Pensum:

- Morten Ruud og Geir Ulfstein: Innføring i folkerett, (4. utg. 2011):
 - O Kap. 1
 - O Kap 3-11
 - O Kap 12, pkt. 1 og 2
 - O Kap 13
 - O Kap 15
 - O Kap 18-19
- Mattias Åhrén: "International Human Rights Law Relevant to Natural Resource Extraction in Indigenous Territories — An Overview", Nordic Environmental Law Journal 2014:1 s. 21-37
- Susann F. Skogvang: «Samerett» 2. utg., 2009 s. 153-156 og s. 175
- Lindsay Moir: "Reappraising the Resort to Force", Oregon, 2010, kapittel 2, 30 sider.

Artikkelen til Lindsay Moir trykkes i kompendium som får kjøpt på Akademika

Fra høsten 2018 vil Susann F. Skogvang: "Samerett" 2. utg., 2009, bli byttet ut med:

Susann F. Skogvang: «Samerett» 3. utg., 2017, pkt. 4.6.8 og pkt. 4.8.6.

Generell kompetanse

Etter bestått 1. avdeling kan studenten:

- forstå og redegjøre for rettssystemets grunnleggende oppbygning
- anvende grunnleggende juridisk metode
- løse problemstillinger på rettsområdene som inngår på avdelingen individuelt og i samarbeid med andre
- se sammenhenger mellom fagene på avdelingen, særlig hvordan avtalerettslige problemstillinger oppstår i flere fag
- kommunisere rettslige resonnementer på rettsområdene som inngår på avdelingen, både skriftlig og muntlig, til fagfellesskapet og allmenheten
- identifisere og reflektere over noen yrkesetiske problemstillinger som arbeid med fagene på avdelingen kan lede til, og kjenne til måter disse kan håndteres på

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
34/18

Forslag til endring i pensum i barnerett - 1. avdeling

Innstilling til vedtak:

Fra eksisterende pensum:

Lena R. L. Bendiksen og Trude Haugli, Sentrale emner i Barneretten 2. utg. 2015, kapittel 1, 2 og 3 i del I, og hele del II.

Til nytt pensum:

Lena R. L. Bendiksen og Trude Haugli, Sentrale emner i Barneretten 3. utg. 2018, kapittel 1, 2 og 3 i del I, og hele del II.

Begrunnelse:

Pensumboka har kommet i ny utgave. Den nye utgaven bygger på en oppdatering på grunnlag av flere store lovendringer.

Den nye utgaven innebærer ingen tematiske endringer. Sidetallet har totalt økt med 6 sider. Totalt utgjør pensum da 106 sider. Både i 2. utg. og 3. utg inkluderer dette ca. 7 blanke sider, hvilket tilsier at pensum i realiteten utgjør ca. 99 sider.

Kjersti Dahle
Studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Saksbehandler: Sunniva Solheim Alvestad

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
35/18

Endring i fagbeskrivelsen 2. avdeling - erstatningsrett - retting av feil

Innstilling til vedtak:

I fagbeskrivelsen for 2. avdeling i faget erstatningsrett, rettes ordlyden i tredje kulepunkt under *Læringsutbytte* til: «God kunnskap om ansvarsgrunnlagene skyldansvar, ulovfestet objektivt ansvar, arbeidsgiveransvar og bilansvar.» Rettingen gjelder fra studieåret 2018/19.

Begrunnelse:

I SU-møtet 21. mars 2018 ble det vedtatt endringer i fagbeskrivelsen for 2. avdeling i faget erstatningsrett, i sak SU 22/18 (vedlegg 1). Ved en inkurie var ett ord – «arbeidsgiveransvar» – falt ut av avdelingsleders forslag til endringer, noe som har medført at det er vedtatt en endring i ordlyden i *Læringsutbytte* som ikke var intendert. Det er ingen opplysninger i saksfremlegget som tilsier at arbeidskravene knyttet til arbeidsgiveransvar skulle endres.

Korrekt ordlyd under *Læringsutbytte* – tredje kulepunkt skal være:

«God kunnskap om ansvarsgrunnlagene skyldansvar, ulovfestet objektivt ansvar, arbeidsgiveransvar og bilansvar.»

Ordet «arbeidsgiveransvar» er markert for å vise at det er dette som var falt ut og som skal stå i fagbeskrivelsen.

Endringene i fagbeskrivelsen som ble vedtatt 21. mars, skal gjelde fra studieåret 2018/2019.

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Saksbehandler: førstekonsulent Line Merete Skarvik
Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg

1 Sak SU 22/18 Endring i fagbeskrivelsen 2. avdeling - erstatningsrett

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:

Sak:

Endring i fagbeskrivelsen 2. avdeling masterstudiet i rettsvitenskap –erstatningsrett

Innstilling til vedtak:

1. Faglig innhold

Første setning i fagbeskrivelsen endres til:

Erstatningsretten omhandler stiftelse og beregning av erstatningskrav, for krav oppstått utenfor kontraktsforhold.

2. Forslag til endring av læringsutbytte

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om prinsipper innen erstatningsretten, samt de hensyn reglene bygger på
- god kunnskap om kravet til økonomisk tap eller relevant realskade
god kunnskap om erstatningsrettslig relevant skade, herunder kravet om skade av økonomisk karakter og erstatningsrettslig vern
- god kunnskap om ansvarsgrunnlagene skyldansvar, ulovfestet objektivt risikoansvar, arbeidsgiveransvar og bilansvar
god kunnskap om ansvarsgrunnlagene skyldansvar, ulovfestet objektivt ansvar og bilansvar
- god kunnskap om kravene til faktisk og adekvat årsakssammenheng, herunder ansvarsreglene ved samvirkende årsaksfaktorer og kravene til påregnelighet og nærhet i årsakssammenheng
god kunnskap om kravene til faktisk og rettslig årsakssammenheng, herunder ansvarsreglene ved samvirkende årsaksfaktorer og kravene til påregnelighet og nærhet i årsakssammenheng
- god kunnskap om ansvarsfordeling ved flere ansvarlige skadevoldere, skadelidtes medvirkning og reglene om lemping av ansvar/betalingsplikt
- kunnskap om reglene for utmåling ved tingskade, formueskade og personskade

Begrunnelse:

Avdelingsleder på 2. avdeling, Randi Sigurdsen foreslår, i samråd med faglærer Marte Kolsum, å endre fagbeskrivelsen i faget Erstatningsrett.

Fagbeskrivelsen for faget erstatningsrett inneholder enkelte formuleringer som de mener kan forbedres, fortrinnsvis som følge av pensumendringer. Någjeldende pensum er Viggo Hagstrøm og Are Stenvik; *Erstatningsrett* (2015).

Følgende endringer foreslås:

1) Faglig innhold

Någjeldende ordlyd:

Erstatningsretten handler om vilkårene for at den som er påført et tap eller en skade, kan holde andre økonomisk ansvarlig for tapet. Det tas utgangspunkt i de tre hovedvilkårene for erstatning; ansvarsgrunnlag, skade/tap og adekvat årsakssammenheng. Hovedvekten legges på ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng, og det gis kun en oversikt over utmålingsreglene. Videre omhandles ansvarsreglene når skadelidte har medvirket til skaden, samt reglene om lemping av skadevolders betalingsplikt.

Forslag til endring:

Første setning kan endres til:

Erstatningsretten omhandler stiftelse og beregning av erstatningskrav, for krav oppstått utenfor kontraktsforhold.

Begrunnelse:

Slik ordlyden i fagbeskrivelsen er nå, kan den være egnet til å skape noe uklarhet hos studentene. Det kan virke forvirrende at noen er påført en skade eller et tap, når grunnvilkåret for erstatningsmessig skade er *hvorvidt* det er lidt en skade som er av økonomisk karakter, noe som følger direkte av ordlyden i skadeerstatningsloven § 3-1 og indirekte av § 4-1. Foruten kravet til skade av økonomisk karakter, må interessen som er krenket på skadelidtes hånd være erstatningsrettslig vernet.

Videre er det tilføyd en presisering av at faget omhandler erstatning utenfor kontraktsforhold.

2) Læringsutbytte

Någjeldende ordlyd, med forslag til endringer markert med rødt.

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om prinsipper innen erstatningsretten, samt de hensyn reglene bygger på
- god kunnskap om kravet til økonomisk tap eller relevant realskade
god kunnskap om erstatningsrettslig relevant skade, herunder kravet om skade av økonomisk karakter og erstatningsrettslig vern
- god kunnskap om ansvarsgrunnlagene skyldansvar, ulovfestet objektivt risikoansvar, arbeidsgiveransvar og bilansvar
god kunnskap om ansvarsgrunnlagene skyldansvar, ulovfestet objektivt ansvar og bilansvar

- god kunnskap om kravene til faktisk og adekvat årsakssammenheng, herunder ansvarsreglene ved samvirkende årsaksfaktorer og kravene til påregnelighet og nærhet i årsakssammenhengen
god kunnskap om kravene til faktisk og rettslig årsakssammenheng, herunder ansvarsreglene ved samvirkende årsaksfaktorer og kravene til påregnelighet og nærhet i årsakssammenhengen
- god kunnskap om ansvarsfordeling ved flere ansvarlige skadevoldere, skadelidtes medvirkning og reglene om lemping av ansvar/betalingsplikt
- kunnskap om reglene for utmåling ved tingskade, formueskade og personskade

Begrunnelse for endringene:

Ad. kulepunkt 2:

Endringsforslaget er knyttet til ordet «realskade», et begrep som ble benyttet i tidligere pensumlitteratur, spesielt i Nils Nygaards bok, *Skade og ansvar*, men som knapt er nevnt i gjeldende pensum. I pensumboka til Hagstrøm/Stenvik benyttes betegnelsen «erstatningsrettslig relevant skade», se s. 47 ff. Tilsvarende terminologi er brukt i annen nyere erstatningsrettslig litteratur, se Trine-Lise Wilhelmsen og Birgitte Hagland, *Om erstatningsrett – Med utgangspunkt i tekster av Peter Lødrup*, Oslo 2017, s. 59 ff. og Morten Kjelland, *Erstatningsrett – en lærebok*, Oslo 2016, s. 34 ff.

Ordet «realskade» bør tas ut av fagbeskrivelsen for å unngå uklarheter hos studentene. Forslaget til ny formulering tar utgangspunkt i terminologien i læreboka så vel som i annen nyere erstatningsrettslig litteratur. Endringen innebærer også en språklig presisering av hva som vil være en erstatningsrettslig relevant skade.

Ad. kulepunkt 3:

Ordet «risiko» er foreslått fjernet. Betegnelsen «ulovfestet objektivt risikoansvar» brukes verken i pensumlitteraturen eller i annen nyere erstatningsrettslig litteratur. Av hensyn til en likartet begrepsbruk i fagbeskrivelsen som i pensum og alternativ litteratur studentene eventuelt leser, er det ønskelig med en endring. Noe annet er at ulovfestet objektivt ansvar ofte forklares som et risikoansvar.

Ad. kulepunkt 4:

Her er ordet «adekvat» foreslått endret til «rettslig» årsakssammenheng. I siste del av någjeldende setning nevnes «kravene til påregnelighet og nærhet i årsakssammenhengen», med andre ord adekvans. Lest i sammenheng får kulepunktet dermed preg av gjentakelse. For øvrig bygger læreboka til Hagstrøm og Stenvik på at rettslig årsakssammenheng er mer enn kravet til adekvans, fordi det omhandler «rettsregler som definerer det relevante årsaksspørsmålet», se Hagstrøm/Stenvik s. 352. Rettslig årsakssammenheng vil følgelig omfatte betingelseslæren og læren om adekvans, etter lærebokens system.

Endringsforslaget vil gi større grad av samsvar mellom fagbeskrivelsen og nyere fagterminologi.

Vi viser til ovennevnte og vil anbefale endringene i tråd med forslag fra faglærer og avdelingsleder.

Kjersti Dahle
studiesjef

Line GaareMaren Charlotte Bø
rådgiver

Saksbehandler: Line Gaare-Hansen

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
36/18

Endring av pensum 2. avdeling - forvaltningsrett

Innstilling til vedtak:

Pensum i forvaltningsrett på 2. avdeling endres i tråd med forslaget (vedlegg 1). Endringen trer i kraft fra og med studieåret 2018/19.

Begrunnelse:

Avdelingsleder Randi Sigurdsen har foreslått enkelte endringer av pensum i faget forvaltningsrett på 2. avdeling, se vedlegg 1.

Endringsforslaget består for det første i at Eckhoff/Smiths *Forvaltningsrett* oppdateres til den 11. utgaven, som foreligger primo juni 2018. Ifølge Sigurdsen innebærer ajourføringen av boka at relevante lovendringer og ny rettspraksis er innarbeidet, samt at relevant utvikling i EØS-retten er tatt inn, mens struktur og kapitteloverskrifter i boka er uendret. Endringene i bokas omfang er også marginale, ifølge Sigurdsen.

I tillegg foreslår Sigurdsen at kapittelutdraget fra Dokument 16 (2011–2012) vedrørende legalitetsprinsippet utgår fra pensum. Dette siden fremstillingen av legalitetsprinsippet i 11. utgave av nevnte Eckhoff/Smith er delvis ny, og at temaet er mer omfattende behandlet her sammenlignet med forrige utgave.

Pensumendringen gir ingen endring i sideantallet i faget.

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Saksbehandler: førstekonsulent Line Merete Skarvik
Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg

- 1 Foreslåtte pensumendringer 2. avdeling - forvaltningsrett
- 2 Gjeldende fagbeskrivelse med pensum 2. avdeling

Endringer fagbeskrivelsen 2. avdeling masterstudiet i rettsvitenskap – pensumendringer – Alminnelig forvaltningsrett

Fakultetet har mottatt informasjon om at det vil komme ny utgave av Torstein Eckhoff/Eivind Smith: *Forvaltningsrett*. Den 10. utgaven (2014) er nå pensum på 2. avdeling. I løpet av primo juni 2018 vil ifølge Universitetsforlaget, 11. utgave foreligge. Etter henvendelse til forlaget har jeg mottatt en elektronisk fil av den 11. utgaven. Den nye utgaven er vurdert av professor Johan Aulstad, som har forelesning og seminarundervisning i faget, og av meg.

På grunn av den korte tiden fra jeg fikk tilgang den elektroniske filen og til sak om pensumendring skal behandles av studieutvalget, har jeg ikke hatt mulighet til å lese boken. Enkelte punkter har jeg lest og sammenlignet med gjeldende pensumbok. Utover dette har jeg foretatt en sammenligning av innholdsfortegnelsen i 10. og 11. utgave av *Forvaltningsrett*.

Av forordet til den nye utgaven fremgår det at boken er en ajourføring av tidligere utgave. Ajourføringen består i at relevante lovendringer og ny rettspraksis er innarbeidet. Dessuten er relevant utvikling i EØS-retten inntatt.

Gjennomgangen av innholdsfortegnelsen til den 11. utgaven viser at både strukturen i boken og kapitteloverskriftene er uendret. Det samme gjelder med noen få unntak også for underpunktene. Dette, i tillegg til at det er marginale endringer i bokens omfang, tilsier at det ikke er foretatt endringer som kan komme i konflikt med kravene til læringsutbytte i faget.

Når det gjelder fremstillingen av legalitetsprinsippet (bokens kapittel 23 *Rettslige grunnlag for forvaltningens virksomhet. Legalitetsprinsippet mv.*), ser jeg at det er gjort visse innholdsmessige endringer ved at deler av den tidligere teksten er erstatt med ny tekst. Temaet er også mer omfattende behandlet sammenlignet med forrige utgave. Dette medfører at jeg foreslår at *Dokument 16 (2011-2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven – kapittel 41: Legalitetsprinsippet – generelt*, utgår fra pensum.

Någjeldende pensum i Alminnelig forvaltningsrett:

Torstein Eckhoff/Eivind Smith: *Forvaltningsrett* (10. utgave 2014) unntatt kapittel 4, kapittel 10 og kapittel 33 V-VI.

- Jan Fridthjof Bernt: Det kommunale selvstyret og kommunene og særlovgivningen, i Bernt, Overå og Hove: *Kommunalrett* (4. utgave 2002) kapittel I punkt 1, 2, 4 og 5 og kapittel IX (24 sider) (Kompendium I).
- Bernt/Rasmussen: *Frihagens forvaltningsrett* bind 1 2. utgave (2010) kapittel 1-3 (100 sider).
- Erik Magnus Boe: *Innføring i juss – Juridisk tenkning og rettskildelære*, 3. utgave 2010 kapittel 6 og 13.6 (13 sider) (Kompendium I).

- Dokument 16 (2011-2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven – kapittel 41: Legalitetsprinsippet – generelt (4 ½ side) (Kompendium I)

- Jens Edvin A. Skoghøy: Det offentliges erstatningsansvar – noen grunnleggende problemstillinger i Lov, liv og lære. Festschrift til Inge Lorange Backer (2016) (14 sider) (Kompendium I).

- Markus Lie Hoel: Objektivt erstatningsansvar for uriktig offentlig myndighetsutøvelse? Lov og Rett 2012 (16 sider)

- Frode Innjord: Høyesterett og prøving av forvaltningsvedtak – hovedlinjer og utviklingstrekk i Lov – sannhet – rett Norges Høyesterett 200 år (33 sider) (Kompendium I).

Forslag til pensum i Alminnelig forvaltningsrett gjeldende fra studieåret 2018/2019:

Torstein Eckhoff/Eivind Smith: Forvaltningsrett (11. utgave 2018) unntatt kapittel 4, kapittel 10 og kapittel 33 V-VI.

- Jan Fridthjof Bernt: Det kommunale selvstyret og kommunene og særlovgivningen, i Bernt, Overå og Hove: Kommunalrett (4. utgave 2002) kapittel I punkt 1, 2, 4 og 5 og kapittel IX (24 sider) (Kompendium I).

- Bernt/Rasmussen: Frihagens forvaltningsrett bind 1 2. utgave (2010) kapittel 1-3 (100 sider).

- Erik Magnus Boe: Innføring i juss – Juridisk tenkning og rettskildelære, 3. utgave 2010 kapittel 6 og 13.6 (13 sider) (Kompendium I).

- Jens Edvin A. Skoghøy: Det offentliges erstatningsansvar – noen grunnleggende problemstillinger i Lov, liv og lære. Festschrift til Inge Lorange Backer (2016) (14 sider) (Kompendium I).

- Markus Lie Hoel: Objektivt erstatningsansvar for uriktig offentlig myndighetsutøvelse? Lov og Rett 2012 (16 sider)

- Frode Innjord: Høyesterett og prøving av forvaltningsvedtak – hovedlinjer og utviklingstrekk i Lov – sannhet – rett Norges Høyesterett 200 år (33 sider) (Kompendium I).

Pensumendringen gir ingen endring i sideantallet.

Jeg vil samtidig gjøre oppmerksom på at det vil komme ny utgave av Lena L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*. Jeg har fått opplyst at boken skal foreligge til semesterstart, men ettersom dette er litteratur som inngår i Spesiell forvaltningsrett – velferdsrett, som er et vårfag, må sak om pensumendring behandles til høsten.

I EU-/EØS-rett kommer det en ny bok av samme forfattere som står bak gjeldende pensumbok, Sejersted m.fl., *EØS-rett* (3. utgave). Fra forlaget er det sagt at det ikke vil være en ny utgave av boka, men en «ny» bok. Det er meldt at boka vil foreligge i løpet av sommeren. Det bør da vurderes om den skal erstatte gjeldende pensumbok ettersom den er fra 2011. Undervisningen i EU-/EØS-rett foregår i vårsemestret.

Tromsø, 26. mai 2018

Randi Sigurdson

Avdelingsleder 2. avdeling

Skriv ut Lukk vindu

Fagbeskrivelse med pensum

2. avdeling

Vedtatt av fakultetsstyret 22.01.2004 (JF 38-03 - DL 200200704-66) jf pkt 6 i studieplan for mastergraden i rettsvitenskap. Endret av Studieutvalget i sak SU 25-16, SU 13-17 og SU 25-17.

Opprettet dato: 01.10.2008

Forfatter: Gaare, Line

Lenke til nettside: https://uit.no/go/target/81909/?p_document_id=81909

Andre avdeling utgjør det andre året på masterstudiet i rettsvitenskap. Avdelingen består av fagene alminnelig forvaltningsrett (20 studiepoeng), velferdsrett (9 studiepoeng), miljø- og ressursrett (5 studiepoeng), rettshistorie (8 studiepoeng), erstatningsrett (7 studiepoeng), internasjonal privatrett (3 studiepoeng) og EU-/ EØS- rett (8 studiepoeng). Andre avdeling avsluttes med hjemmeeksamen og skoleeksamen på slutten av vårsemesteret.

Forvaltningsrett – generelt

Faget forvaltningsrett omhandler de rettsregler og prinsipper som gjelder for offentlig forvaltning, samt de verdier forvaltningen skal ivareta, herunder hensynet til rettssikkerhet for individene.

Tema for fagets alminnelige del er de regler og prinsipper som gjelder generelt for hele eller de største delene av den offentlige forvaltning. Den spesielle delen av forvaltningsretten behandler de rettsregler som knytter seg til enkelte saksområder. På andre avdeling har vi valgt ut fagområdene miljørett og velferdsrett.

Alminnelig forvaltningsrett 20 sp

1) Faglig innhold

Hovedtema i den alminnelige forvaltningsretten er hvilke rettslige grunnlag forvaltningen har for sin kompetanse (myndighet) og de grenser som gjelder for denne kompetansen. Spørsmålene om når forvaltningen trenger hjemmel i lov for sine beslutninger og om det aktuelle hjemmelsgrunnlaget gir tilstrekkelig kompetanse, står sentralt. Det må videre tas stilling til hvem som har kompetanse og hvordan den kan tildeles videre (personelle spørsmål). Ofte har

forvaltningen et spillerom med hensyn til om og eventuelt hvordan kompetansen skal brukes. Om det foreligger et slikt spillerom og hvor langt det rekker (området for forvaltningsskjønnet) er sentrale tema i faget. Sentralt står også de prosessuelle spørsmålene, dvs de saksbehandlingsreglene som gjelder for forvaltningens virksomhet og som også regulerer de muligheter har partene til å ivareta sine interesser i saken. Et hovedtema er spørsmålet om når et vedtak kan bli ugyldig på grunn av innholdsmangel eller feil ved måten et vedtak er blitt til på. Spesielle metodespørsmål i forvaltningsretten og etiske problemstillinger som oppstår i tilknytning til forvaltningens virksomhet tas også opp.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om kravet om lovhjemmel (legalitetsprinsippet) og andre rettsgrunnlag for forvaltningens beslutninger og handlinger og hvor langt disse rettsgrunnlag går (grensene for forvaltningens kompetanse)
- avansert kunnskap om området for forvaltningsskjønnet, herunder læren om myndighetsmisbruk og læren om adgangen til å stille vilkår for vedtak,
- avansert kunnskap om regler for å sikre betryggende saksbehandling, spesielt forvaltningslovens krav til habilitet og de sentrale partsrettigheter om varslings, innsyn, kontradiksjon, begrunnelse og klage.
- avansert kunnskap om virkningen av feil ved et vedtaks innhold eller måten det er blitt til på, når et vedtak blir kjent ugyldig og når det offentlige blir erstatningsansvarlig
- god kunnskap om spesielle metodespørsmål i offentlig rett
- god kunnskap om forvaltningens veiledningsplikt og taushetsplikt
- god kunnskap om offentliglovas regler om allmenhetens innsynsrett i forvaltningens saksdokumenter og de mest sentrale unntakene.
- god kunnskap om adgangen til å tildele kompetanse videre (delegasjon) og gi bindende instruksjoner,
- kunnskap om internasjonal retts betydning i forvaltningsretten
- kunnskap om forvaltningsetiske utfordringer

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere og løse forvaltningsrettslige problemstillinger av teoretisk og praktisk art
- anvende den juridiske metode, herunder metodiske problemstillinger som er spesielle for forvaltningsretten som for eksempel tolkning av det aktuelle hjemmelsgrunnlag og formulering av ulovfestede rettsregler om skrankene for forvaltningsskjønnet
- identifisere og analysere etiske dilemma en forvaltningsjurist kan møte

3) Pensum

- *Torstein Eckhoff/Eivind Smith: Forvaltningsrett* (10. utgave 2014) unntatt kapittel 4, kapittel 10 og kapittel 33 V-VI.

- *Jan Fridthjof Bernt*: Det kommunale selvstyret og kommunene og særlovgivningen, i Bernt, Overå og Hove: Kommunalrett (4. utgave 2002) kapittel I punkt 1, 2, 4 og 5 og kapittel IX (24 sider) (Kompendium I).
- *Bernt/Rasmussen*: Frihagens forvaltningsrett bind 1 2. utgave (2010) kapittel 1-3 (100 sider).
- *Erik Magnus Boe*: Innføring i juss – Juridisk tenkning og rettskildelære, 3. utgave 2010 kapittel 6 og 13.6 (13 sider) (Kompendium I).
- Dokument 16 (2011-2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven – kapittel 41: Legalitetsprinsippet – generelt (4 ½ side) (Kompendium I)
- *Jens Edvin A. Skoghøy*: Det offentlige erstatningsansvar – noen grunnleggende problemstillinger i Lov, liv og lære. Festskrift til Inge Lorange Backer (2016) (14 sider) (Kompendium I).
- *Markus Lie Hoel*: Objektivt erstatningsansvar for uriktig offentlig myndighetsutøvelse? Lov og Rett 2012 (16 sider)
- *Frøde Innjord*: Høyesterett og prøving av forvaltningsvedtak – hovedlinjer og utviklingstrekk i Lov – sannhet – rett Norges Høyesterett 200 år (33 sider) (Kompendium I).

Spesiell forvaltningsrett - Velferdsrett 9 sp

1) Faglig innhold

Faget velferdsrett omhandler individenes rett til å få dekket grunnleggende behov i form av stønad til livsopphold og helse-, omsorgs- og barneverntjenester.

Faget tar videre opp vernet om den personlige integritet, respekten for privatliv og familieliv, samt hvilken adgang samfunnet har til å påtvinge personer tjenester de ikke ønsker. Hovedvekten her legges på reglene i lov om psykisk helsevern og barnevernloven hvor forholdet mellom frivillige hjelpetiltak og tvangsinngrep og rammene for tvangsinngrep belyses.

I dette faget blir studentene videre kjent med velferdsrettslige verdier som reglene bygger på og som det skal tas hensyn til i saksbehandlingen: forebygging, hjelp til selvhjelp, brukermedvirkning, frivillighet framfor tvang, hjemmebasert omsorg og barnets beste. I tillegg konkretiseres og utdypes sentrale spørsmål fra den alminnelige forvaltningsretten, herunder krav til legalitet og rettssikkerhet, rammene for skjønnsutøvelsen og adgangen til å stille vilkår. Faget tar også opp menneskerettigheter av særskilt relevans på velferdsrettens område.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om innholdet i et utvalg av rettigheter i velferdsretten:
 - retten til helse- og omsorgstjenester etter pasient- og brukerrettighetsloven
 - retten til stønad til livsopphold og bolig for vanskeligstilte
 - retten til stønad til enslig mor eller far og uføretrygd etter folketrygdloven
- god kunnskap om barns rett til familieliv og forsvarlig omsorg og om barnevernlovens regler om hjelpetiltak, omsorgsovertakelse og adopsjon
- god kunnskap om reglene om frivillig og tvungent psykiske helsevern, med vekt på reglene om innleggelse og behandling
- god kunnskap om velferdsrettslige verdier og om relevante bestemmelser i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), FNs konvensjon om barnets rettigheter (BK) og Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK)

- god kunnskap om rettighetstenkningen i velferdsretten og om hva som kjennetegner et rettskrav, og stat, kommune og enkeltpersoners plikter i denne sammenheng
- god kunnskap om de alminnelige og spesielle krav til saksbehandlingen og hvordan kravene skjerpes ved inngripende vedtak og overfor parter i en sårbar livssituasjon

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- forklare sammenhengen mellom ulike deler av regelverket
- identifisere og analysere velferdsrettslige problemstillinger på en metodisk forsvarlig måte, herunder foreta avveininger av de forskjellige verdier og hensyn som rettsanvendelsen på dette området ofte forutsetter
- identifisere og drøfte aktuelle etiske dilemma innen velferdsretten, som for eksempel avveining mellom respekt for autonomi, integritet og privatliv på den ene siden og samfunnets ansvar og omsorgsforpliktelser overfor innbyggerne på den andre siden.
- kunne redegjøre for konsekvenser ved forskjellig rettslige valg

3) Pensum

- *Lena L. Bendiksen og Trude Haugli: Sentrale emner i barneretten* (2. utgave 2015) kapittel 4 og kapitlene 13-24.
- *Asbjørn Kjønstad, Aslak Syse og Morten Kjelland: Velferdsrett I* (6. utgave 2017): Kapittel 2, kapittel 4, punkt 5.2-5.4, punkt 6.5, punkt 9.5-9.8, punkt 9.10-9.12, punkt 10.3-10.6 og punkt 10.9-10.10.)
- *Aslak Syse og Ingunn Ik Dahl: "Regelverk for stønader til mor eller far med aleneomsorg for barn fra 1. januar 2016"* (Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) nr. 4 2016 s. 333-359)

Spesiell forvaltningsrett - Miljø- og ressursrett, 5 sp

1) Faglig innhold

Faget miljø- og ressursrett omfatter rettslige problemstillinger knyttet til ivaretagelsen av miljøet og rettslige utfordringer som langsiktig forvaltning av naturmiljøet og ressurser reiser i nasjonal og internasjonal rett. Sentralt i faget er hvordan miljøhensyn ivaretas gjennom offentlig forvaltning, herunder de rettslige rammene for avveining av individuelle rettigheter og interesser knyttet til eierrådighet og andre rettigheter på den ene siden og miljøhensyn og miljøverdier på den andre siden.

Sentralt i faget er de miljørettslige prinsippene herunder prinsippet om bærekraftig utvikling, integrasjonsprinsippet, føre-var prinsippet og miljøets grunnlovsværn i Grunnloven § 112. Regler og prinsipper i miljøretten er utviklet gjennom et samspill mellom internasjonal og nasjonal rett. Faget omfatter derfor hovedtrekk i internasjonal miljørett, herunder også EØS-rett.

Faget inneholder en detaljert behandling av to viktige felt innenfor miljøretten: bevaring og forvaltning av naturmangfold og kontroll med utslipp av forurensning. Faget gir også en innføring i arealplanlegging etter plan og bygningsloven. For hvert emne drøftes de virkemidlene som benyttes, og forvaltningsrettslige problemstillinger som saksbehandlingsregler, hjemmelsspørsmål, hvilke rammer som gjelder for myndighetenes skjønnsutøvelse og vilkårlæra. Slik illustrerer faget også spørsmål som tas opp i faget alminnelig forvaltningsrett og bidrar til å utvide perspektivet innenfor forvaltningsretten ved å legge vekt på allmenne interesser og miljøhensyn.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om særlige rettslige problemstillinger knyttet til forvaltningen av miljøet og langsiktig forvaltning av ressurser
- god kunnskap om innholdet og rettslig betydning av de miljørettslige prinsippene bærekraftig utvikling, integrasjonsprinsippet og føre var-prinsippet
- god kunnskap om miljøets grunnlovsværn
- god kunnskap om prosessuelle miljørettigheter og krav til saksbehandling i miljø saker
- god kunnskap om rettslige virkemidler og rammer for forvaltning og vern av naturmangfoldet etter naturmangfoldloven og for kontroll med utslipp og forurensning etter forurensningsloven
- god kunnskap om rettslige virkemidler og rammer for arealbruk gjennom plan- og bygningsloven og byggesaksbehandling
- kunnskap om hovedlinjer i internasjonal miljørett, herunder miljøretten i EØS, og dens betydning for nasjonal rett

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere og analysere rettslige problemer knyttet til forvaltningen av miljøet og til langsiktig forvaltning av ressurser
- anvende den juridiske metode, herunder metodiske problemstillinger som er spesielle for miljøretten som for eksempel formålsorientert tolkning, betydningen av internasjonal rett og Grunnloven § 112
- identifisere og analysere relevante etiske problemstillinger i miljøforvaltningen

3) Pensum

- *Hans Christian Bugge*: Lærebok i miljøforvaltningsrett (4. utgave 2015) med unntak av punkt 3.5-3.6, 4.1-4.2, 8.5-8.9 og hele kapittel 10.

Rettshistorie 8 sp

Retts historie – generelt

Faget retts historie omhandler den historiske bakgrunnen for dagens rettslige ordninger og rettslige tenkemåter. Faget har et vidt internasjonalt geografisk perspektiv. Faget bygger på at rett også bør forstås gjennom den fortid som har formet og stadig former det nåtidige og fremtidige. Retts historie er et perspektivfag som dels gir bidrag til å forstå gjeldende rett, dels bidrag til å forstå retten som del av samfunnet.

1) Faglig innhold

Hovedtemaet i faget retts historie er å gi en internasjonal orientert innføring i rettens historie. Tidsmessige begynner faget i høymiddelalderen ca 1200, men det legger hovedvekt på tiden etter 1750. Faget fører rettens historie helt frem til samtiden og slik betrakter retts historiefaget nåtidens rett med historiske perspektiver. Geografisk behandler retts historiefaget retten internasjonalt. Norsk retts historie blir presentert som del av den internasjonale historien, ikke for seg. Med internasjonal retts historie menes i hovedsak europeisk og annen vestlig retts historie, men ved å omtale kolonialismens retts historie og andre utenomeuropeiske ordninger er også andre områder omtalt (Asia, Latin-Amerika, Afrika). Tematisk har faget fokus på to sentrale kategorier i retten: Suverenitet og kontrakt. Med suverenitet siktes det i videste forstand til statsstyrets rettslige karakter. Med kontrakt siktes det til de mange kontraktstyper som har formet fortidens rettsliv, fra ekteskap til kapital- og aksjeselskaper.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- kunnskap om hovedtemaene i retts historiefaget, om fagets stilling i rettsvitenskapen og om metodespørsmål i retts historiefaget
- god kunnskap om de nye territorialstatenes lovgivning fra høymiddelalderen av, derunder om norsk retts historie med vekt på Magnus Lagabøters Landslov
- god kunnskap om de rettslige trekk ved den moderne vestlige staten i tidlig nytid, derunder hovedpunktene i det dansk-norske eneveldets rett
- god kunnskap om naturretten og dens betydning for statsteorier og kontraktsrett
- god kunnskap om historien bak og begrunnelsen for de nye menneskerettigheter rundt 1800
- god kunnskap om den moderne forfatningsbevegelsen fra 1800 i vestlige land
- god kunnskap om norsk forfatningshistorie fra 1814
- god kunnskap om konstitusjonelle og totalitære statsformer på 1900-tallet
- god kunnskap om endringene i europeisk privatrett fra rundt 1800 med særlig vekt på privatrettskodifikasjoner fra rundt 1800 til i dag
- god kunnskap om endringer i kontraktsrett, handelsrett og konkurranserett fra rundt 1800
- god kunnskap om nye trekk i selskaps- og arbeidsrett fra rundt 1800, både internasjonalt og i Norge
- god kunnskap om folkerettens utvikling fra rundt 1800 til 1945
- god kunnskap om den moderne folkeretten etter 1945 med særlig vekt på menneskerettighetene og den europeiske unionens retts historie

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere et rettshistorisk tema og forstå sammenhengen mellom rettshistorie og gjeldende rett
- forstå norsk rett historisk som del av rettslige internasjonaliseringsprosesser
- identifisere betydningen av rettshistoriske forhold for det å komparere norsk og utenlandsk rett
- anvende rettshistorisk kunnskap med sikte på å forstå norsk retts skiftende forhold til ulike typer av internasjonal rett
- forstå den historiske betydningen av rettslige ordninger og tenkemåter i samfunnet
- gjennom rettshistorisk kunnskap identifisere etiske dilemmaer ved rettslige valg

3) Pensum

- Dag Michalsen, *Rett. En internasjonal historie* (1 utgave, 1. opplag 2011 eller 2. opplag 2013)

Kapitlene 1 og 4-7.

Erstatningsrett 7 sp

1) Faglig innhold

Erstatningsretten handler om vilkårene for at den som er påført et tap eller en skade, kan holde andre økonomisk ansvarlig for tapet. Det tas utgangspunkt i de tre hovedvilkårene for erstatning; ansvarsgrunnlag, skade/tap og adekvat årsakssammenheng. Hovedvekten legges på ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng, og det gis kun en oversikt over utmålingsreglene. Videre omhandles ansvarsreglene når skadelidte har medvirket til skaden, samt reglene om lemping av skadevolders betalingsplikt.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om prinsipper innen erstatningsretten, samt de hensyn reglene bygger på
- god kunnskap om kravet til økonomisk tap eller relevant realskade
- god kunnskap om ansvarsgrunnlagene skyldansvar, ulovfestet objektivt risikoansvar, arbeidsgiveransvar og bilansvar
- god kunnskap om kravene til faktisk og adekvat årsakssammenheng, herunder ansvarsreglene ved samvirkende årsaksfaktorer og kravene til påregnelighet og nærhet i årsakssammenhengen
- god kunnskap om ansvarsfordeling ved flere ansvarlige skadevoldere, skadelidtes medvirkning og reglene om lemping av ansvar/betalingsplikt
- kunnskap om reglene for utmåling ved tingskade, formueskade og personskade

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere og løse erstatningsrettslige problemstillinger av teoretisk og praktisk art
- anvende den juridiske metode, herunder metodiske problemstillinger som er spesielle for erstatningsretten, som å formulere og tolke ulovfestede rettsregler

3) Pensum

- Viggo Hagstrøm og Are Stenvik: Erstatningsrett (2015).

Følgende kapitler og punkter er pensum: Punkt 1.1 og 1.2, hele kapittel 3, punktene 4.1 – 4.4 og 4.6 – 4.8, hele kapittel 5, punktene 6.1 – 6.2, 6.4, 7.1 og 8.1 – 8.5.1, hele kapittel 9, punktene 10.1 – 10.3, 11.1 – 11.8, 12.1 og 12.6 - 12.8. *Petitavsnitt er ikke pensum.*

Internasjonal privatrett 3 sp

1) Faglig innhold

Når et rettsforhold har tilknytning til mer enn ett land, må det avgjøres hvilket lands rett som skal legges til grunn for rettsforholdet eller tvister oppstått i relasjon til dette. Faget internasjonal privatrett omhandler de prinsipper og regler som avgjør dette rettsvalget.

Fagets alminnelige del omfatter regler og prinsipper for hvor en eventuell sak kan reises (jurisdiksjon), hvilken stats materielle rett saksforholdet er underlagt (rettsvalg), samt anerkjennelse og fullbyrdelse av utenlandske rettsavgjørelser.

Den spesielle delen av faget omhandler reglene som knytter seg til bestemte rettsområder. På andre avdeling omfatter dette en innføring i hovedreglene om jurisdiksjon og rettsvalg i internasjonale erstatningssaker. På tredjeavdeling følges dette opp med tilsvarende regler på kontraktsrettens område.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om reglene som er bestemmende for norske domstolars internasjonale kompetanse (jurisdiksjon) og kunnskap om prosessuelle problemer som knytter seg til domstolenes anvendelse av rettsvalgsregler og utenlandsk rett
- god kunnskap om hvordan man løser konflikter om hvilket lands rettssystematikk som skal følges (kvalifikasjonskonfliktene)

- kunnskap til problemene som knytter seg til tilbakevisning og viderehenvisning (renvoi)
- kunnskap om internasjonalt preseptoriske regler
- god kunnskap om ordre public reservasjonen
- kunnskap om regler om anerkjennelse og fullbyrdelse av utenlandske avgjørelser
- god kunnskap om hovedreglene om jurisdiksjon og rettsvalg i internasjonale erstatningssaker

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- analysere saksforhold som har tilknytning til mer enn ett rettssystem med sikte på å identifisere og løse de internasjonale-privatrettslige problemstillingene.

3) Pensum

- Guidetta Cordero-Moss: Internasjonal privatrett på formuerettens område (2013): Kapittel 1, kapittel 2 minus punktene 2.1.2, 2.4.2 og 2.6.2, kapittel 3 minus punktene 3.1.2.4, 3.1.2.5, 3.1.3, 3.1.4.1 - 3.1.4.5, 3.1.5 og 3.2.5, kapittel 7 minus punktene 7.2.10 – 7.2.13. (totalt 134 sider)

EU-/EØS-rett 8 sp

1) Faglig innhold

EUs rettssystem springer ut av folkeretten, men regnes i dag som et eget rettssystem. Faget EU-/EØS-rett gir en allmenn innføring i EUs sentrale virkemidler, institusjoner og rettssystem og en grundig innføring i EØS-retten.

Hovedvekten i faget er lagt på reglene om EUs indre marked. Norge er knyttet til dette markedet gjennom EØS-avtalen. Faget gir en innføring i EØS-avtalen og dens gjennomføring i det norske rettssystem. Dette knytter faget til statsretten. Faget omfatter videre en oversikt over de særskilte EFTA-organer og de felles EØS-organer samt hvordan hensynet til homogenitet (likhet mellom EU-siden og EFTA-siden) og dynamikk (hensynet til ny EU-rett og nye rettsavgjørelser fra EU-domstolen) er ivaretatt i EØS-avtalen.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om særtrekkene ved EUs rettssystem med vekt på direkte virkning, forrang og medlemsstatenes erstatningsansvar
- god kunnskap om reglene om fritt varebytte
- kunnskap om hovedreglene for det indre marked (de fire friheter, konkurransereglene)

- kunnskap om forholdet mellom statsrett, EU/EØS-rett og folkerett
- god kunnskap om hvordan EØS knytter Norge til EUs indre marked og rettslige forskjeller mellom EØS- og EU-samarbeidet
- god kunnskap om EFTA-domstolen og betydningen dens avgjørelser har for norsk rett
- kunnskap om EUs utvikling, institusjoner og om rettsreglenes særlige betydning i samarbeidet

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere og løse EØS-rettslige problemstillingen av teoretisk og praktisk art
- anvende den juridiske metode, herunder metodiske problemstillinger som er spesielle for EU- og EØS-retten som for eksempel vekten på formålsfortolkning og betydningen av rettspraksis

3) Pensum

- *Sejersted m.fl.*: EØS-rett (3. utg. 2011), kap. 1 til og med 17 (til sammen ca 300 sider).

Generell kompetanse

Etter bestått 2. avdeling kan studenten:

- identifisere sammenhengen mellom den alminnelige og spesielle forvaltningsretten, og kunne anvende kunnskapen og ferdighetene også på andre forvaltningsrettslige områder
- forstå internasjonale aspekter ved retten og kunne anvende nasjonale og internasjonale rettskilder til å løse problemstillinger på rettsområdene som inngår på avdelingen
- anvende kunnskap og ferdigheter på rettsområder som inngår på avdelingen individuelt og i samarbeid med andre
- kommunisere rettslige resonnementer skriftlig og muntlig til fagfellesskapet og allmenheten
- identifisere og reflektere over yrkesetiske problemstillinger som fagene på avdelingen kan lede til og håndtere disse på en forsvarlig måte

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
37/18

Endring av fagbeskrivelse med pensum 2. avdeling - Spesiell forvaltningsrett – Velferdsrett

Innstilling til vedtak:

Punkt 6.2.1 og 6.2.2 i Asbjørn Kjønstad, Aslak Syse og Morten Kjelland: *Velferdsrett I* (6. utgave 2017) vedtas tatt inn som del av pensum i faget Spesiell forvaltningsrett – velferdsrett på 2. avdeling. Pensumendringen trer i kraft fra og med studieåret 2018/19.

Begrunnelse:

Våren 2017 ble det gjennomført endring av pensum i velferdsrett fordi det kom ny utgave av pensumboka Velferdsrett I. Endringen ble vedtatt på SU's møte i juni 2017, sak SU 25/17. For gjeldende pensum i faget, se vedlegg 1.

I den nye utgaven av pensumboka var det gjort visse endringer i strukturen sammenlignet med forrige utgave, og ved en inkurie falt punktene 6.2.1 (Det medisinske vilkåret) og 6.2.2 (Årsakskrav) ut av saksframlegget til SU. Disse to punktene er derfor ikke pensum etter gjeldende fagbeskrivelse, men er av betydning for punkt 6.5 (Uføretrygd). Faglærer Hege Brækhus mener det er nødvendig at disse to punktene blir gjort til en del av pensum. Uføretrygd er ett av de to temaene i trygderett som omfattes av fagbeskrivelsen.

Avdelingsleder Randi Sigurdsen ber derfor SU om å ta inn punktene 6.2.1 og 6.2.2 i Asbjørn Kjønstad, Aslak Syse og Morten Kjelland: *Velferdsrett I* (6. utgave 2017) som en del av pensum i faget Velferdsrett, slik at endringen får virkning fra neste studieår. Til sammen utgjør tillegget i pensum sju sider.

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Saksbehandler: førstekonsulent Line Merete Skarvik

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg

1 Gjeldende fagbeskrivelse med pensum 2. avdeling

Skriv ut Lukk vindu

Fagbeskrivelse med pensum

2. avdeling

Vedtatt av fakultetsstyret 22.01.2004 (JF 38-03 - DL 200200704-66) jf pkt 6 i studieplan for mastergraden i rettsvitenskap. Endret av Studieutvalget i sak SU 25-16, SU 13-17 og SU 25-17.

Opprettet dato: 01.10.2008

Forfatter: Gaare, Line

Lenke til nettside: https://uit.no/go/target/81909/?p_document_id=81909

Andre avdeling utgjør det andre året på masterstudiet i rettsvitenskap. Avdelingen består av fagene alminnelig forvaltningsrett (20 studiepoeng), velferdsrett (9 studiepoeng), miljø- og ressursrett (5 studiepoeng), rettshistorie (8 studiepoeng), erstatningsrett (7 studiepoeng), internasjonal privatrett (3 studiepoeng) og EU-/ EØS- rett (8 studiepoeng). Andre avdeling avsluttes med hjemmeeksamen og skoleeksamen på slutten av vårsemesteret.

Forvaltningsrett – generelt

Faget forvaltningsrett omhandler de rettsregler og prinsipper som gjelder for offentlig forvaltning, samt de verdier forvaltningen skal ivareta, herunder hensynet til rettssikkerhet for individene.

Tema for fagets alminnelige del er de regler og prinsipper som gjelder generelt for hele eller de største delene av den offentlige forvaltning. Den spesielle delen av forvaltningsretten behandler de rettsregler som knytter seg til enkelte saksområder. På andre avdeling har vi valgt ut fagområdene miljørett og velferdsrett.

Alminnelig forvaltningsrett 20 sp

1) Faglig innhold

Hovedtema i den alminnelige forvaltningsretten er hvilke rettslige grunnlag forvaltningen har for sin kompetanse (myndighet) og de grenser som gjelder for denne kompetansen. Spørsmålene om når forvaltningen trenger hjemmel i lov for sine beslutninger og om det aktuelle hjemmelsgrunnlaget gir tilstrekkelig kompetanse, står sentralt. Det må videre tas stilling til hvem som har kompetanse og hvordan den kan tildeles videre (personelle spørsmål). Ofte har

forvaltningen et spillerom med hensyn til om og eventuelt hvordan kompetansen skal brukes. Om det foreligger et slikt spillerom og hvor langt det rekker (området for forvaltningsskjønnet) er sentrale tema i faget. Sentralt står også de prosessuelle spørsmålene, dvs de saksbehandlingsreglene som gjelder for forvaltningens virksomhet og som også regulerer de muligheter har partene til å ivareta sine interesser i saken. Et hovedtema er spørsmålet om når et vedtak kan bli ugyldig på grunn av innholdsmangel eller feil ved måten et vedtak er blitt til på. Spesielle metodespørsmål i forvaltningsretten og etiske problemstillinger som oppstår i tilknytning til forvaltningens virksomhet tas også opp.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om kravet om lovhjemmel (legalitetsprinsippet) og andre rettsgrunnlag for forvaltningens beslutninger og handlinger og hvor langt disse rettsgrunnlag går (grensene for forvaltningens kompetanse)
- avansert kunnskap om området for forvaltningsskjønnet, herunder læren om myndighetsmisbruk og læren om adgangen til å stille vilkår for vedtak,
- avansert kunnskap om regler for å sikre betryggende saksbehandling, spesielt forvaltningslovens krav til habilitet og de sentrale partsrettigheter om varsling, innsyn, kontradiksjon, begrunnelse og klage.
- avansert kunnskap om virkningen av feil ved et vedtaks innhold eller måten det er blitt til på, når et vedtak blir kjent ugyldig og når det offentlige blir erstatningsansvarlig
- god kunnskap om spesielle metodespørsmål i offentlig rett
- god kunnskap om forvaltningens veiledningsplikt og taushetsplikt
- god kunnskap om offentliglovas regler om allmenhetens innsynsrett i forvaltningens saksdokumenter og de mest sentrale unntakene.
- god kunnskap om adgangen til å tildele kompetanse videre (delegasjon) og gi bindende instruksjer,
- kunnskap om internasjonal retts betydning i forvaltningsretten
- kunnskap om forvaltningsetiske utfordringer

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere og løse forvaltningsrettslige problemstillinger av teoretisk og praktisk art
- anvende den juridiske metode, herunder metodiske problemstillinger som er spesielle for forvaltningsretten som for eksempel tolkning av det aktuelle hjemmelsgrunnlag og formulering av ulovfestede rettsregler om skrankene for forvaltningsskjønnet
- identifisere og analysere etiske dilemma en forvaltningsjurist kan møte

3) Pensum

- *Torstein Eckhoff/Eivind Smith: Forvaltningsrett* (10. utgave 2014) unntatt kapittel 4, kapittel 10 og kapittel 33 V-VI.

- *Jan Fridthjof Bernt*: Det kommunale selvstyret og kommunene og særlovgivningen, i Bernt, Overå og Hove: Kommunalrett (4. utgave 2002) kapittel I punkt 1, 2, 4 og 5 og kapittel IX (24 sider) (Kompendium I).
- *Bernt/Rasmussen*: Frihagens forvaltningsrett bind 1 2. utgave (2010) kapittel 1-3 (100 sider).
- *Erik Magnus Boe*: Innføring i juss – Juridisk tenkning og rettskildelære, 3. utgave 2010 kapittel 6 og 13.6 (13 sider) (Kompendium I).
- Dokument 16 (2011-2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven – kapittel 41: Legalitetsprinsippet – generelt (4 ½ side) (Kompendium I)
- *Jens Edvin A. Skoghøy*: Det offentlige erstatningsansvar – noen grunnleggende problemstillinger i Lov, liv og lære. Festskrift til Inge Lorange Backer (2016) (14 sider) (Kompendium I).
- *Markus Lie Hoel*: Objektivt erstatningsansvar for uriktig offentlig myndighetsutøvelse? Lov og Rett 2012 (16 sider)
- *Frøde Innjord*: Høyesterett og prøving av forvaltningsvedtak – hovedlinjer og utviklingstrekk i Lov – sannhet – rett Norges Høyesterett 200 år (33 sider) (Kompendium I).

Spesiell forvaltningsrett - Velferdsrett 9 sp

1) Faglig innhold

Faget velferdsrett omhandler individenes rett til å få dekket grunnleggende behov i form av stønad til livsopphold og helse-, omsorgs- og barneverntjenester.

Faget tar videre opp vernet om den personlige integritet, respekten for privatliv og familieliv, samt hvilken adgang samfunnet har til å påtvinge personer tjenester de ikke ønsker. Hovedvekten her legges på reglene i lov om psykisk helsevern og barnevernloven hvor forholdet mellom frivillige hjelpetiltak og tvangsinngrep og rammene for tvangsinngrep belyses.

I dette faget blir studentene videre kjent med velferdsrettslige verdier som reglene bygger på og som det skal tas hensyn til i saksbehandlingen: forebygging, hjelp til selvhjelp, brukermedvirkning, frivillighet framfor tvang, hjemmebasert omsorg og barnets beste. I tillegg konkretiseres og utdypes sentrale spørsmål fra den alminnelige forvaltningsretten, herunder krav til legalitet og rettssikkerhet, rammene for skjønnsutøvelsen og adgangen til å stille vilkår. Faget tar også opp menneskerettigheter av særskilt relevans på velferdsrettens område.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om innholdet i et utvalg av rettigheter i velferdsretten:
 - retten til helse- og omsorgstjenester etter pasient- og brukerrettighetsloven
 - retten til stønad til livsopphold og bolig for vanskeligstilte
 - retten til stønad til enslig mor eller far og uføretrygd etter folketrygdloven
- god kunnskap om barns rett til familieliv og forsvarlig omsorg og om barnevernlovens regler om hjelpetiltak, omsorgsovertakelse og adopsjon
- god kunnskap om reglene om frivillig og tvungent psykiske helsevern, med vekt på reglene om innleggelse og behandling
- god kunnskap om velferdsrettslige verdier og om relevante bestemmelser i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), FNs konvensjon om barnets rettigheter (BK) og Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK)

- god kunnskap om rettighetstenkningen i velferdsretten og om hva som kjennetegner et rettskrav, og stat, kommune og enkeltpersoners plikter i denne sammenheng
- god kunnskap om de alminnelige og spesielle krav til saksbehandlingen og hvordan kravene skjerpes ved inngripende vedtak og overfor parter i en sårbar livssituasjon

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- forklare sammenhengen mellom ulike deler av regelverket
- identifisere og analysere velferdsrettslige problemstillinger på en metodisk forsvarlig måte, herunder foreta avveininger av de forskjellige verdier og hensyn som rettsanvendelsen på dette området ofte forutsetter
- identifisere og drøfte aktuelle etiske dilemma innen velferdsretten, som for eksempel avveining mellom respekt for autonomi, integritet og privatliv på den ene siden og samfunnets ansvar og omsorgsforpliktelser overfor innbyggerne på den andre siden.
- kunne redegjøre for konsekvenser ved forskjellig rettslige valg

3) Pensum

- *Lena L. Bendiksen og Trude Haugli: Sentrale emner i barneretten* (2. utgave 2015) kapittel 4 og kapitlene 13-24.
- *Asbjørn Kjønstad, Aslak Syse og Morten Kjelland: Velferdsrett I* (6. utgave 2017): Kapittel 2, kapittel 4, punkt 5.2-5.4, punkt 6.5, punkt 9.5-9.8, punkt 9.10-9.12, punkt 10.3-10.6 og punkt 10.9-10.10.)
- *Aslak Syse og Ingunn Ik Dahl: "Regelverk for stønader til mor eller far med aleneomsorg for barn fra 1. januar 2016"* (Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) nr. 4 2016 s. 333-359)

Spesiell forvaltningsrett - Miljø- og ressursrett, 5 sp

1) Faglig innhold

Faget miljø- og ressursrett omfatter rettslige problemstillinger knyttet til ivaretagelsen av miljøet og rettslige utfordringer som langsiktig forvaltning av naturmiljøet og ressurser reiser i nasjonal og internasjonal rett. Sentralt i faget er hvordan miljøhensyn ivaretas gjennom offentlig forvaltning, herunder de rettslige rammene for avveining av individuelle rettigheter og interesser knyttet til eierrådighet og andre rettigheter på den ene siden og miljøhensyn og miljøverdier på den andre siden.

Sentralt i faget er de miljørettslige prinsippene herunder prinsippet om bærekraftig utvikling, integrasjonsprinsippet, føre-var prinsippet og miljøets grunnlovsværn i Grunnloven § 112. Regler og prinsipper i miljøretten er utviklet gjennom et samspill mellom internasjonal og nasjonal rett. Faget omfatter derfor hovedtrekk i internasjonal miljørett, herunder også EØS-rett.

Faget inneholder en detaljert behandling av to viktige felt innenfor miljøretten: bevaring og forvaltning av naturmangfold og kontroll med utslipp av forurensning. Faget gir også en innføring i arealplanlegging etter plan og bygningsloven. For hvert emne drøftes de virkemidlene som benyttes, og forvaltningsrettslige problemstillinger som saksbehandlingsregler, hjemmelsspørsmål, hvilke rammer som gjelder for myndighetenes skjønnsutøvelse og vilkårlæra. Slik illustrerer faget også spørsmål som tas opp i faget alminnelig forvaltningsrett og bidrar til å utvide perspektivet innenfor forvaltningsretten ved å legge vekt på allmenne interesser og miljøhensyn.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om særlige rettslige problemstillinger knyttet til forvaltningen av miljøet og langsiktig forvaltning av ressurser
- god kunnskap om innholdet og rettslig betydning av de miljørettslige prinsippene bærekraftig utvikling, integrasjonsprinsippet og føre var-prinsippet
- god kunnskap om miljøets grunnlovsværn
- god kunnskap om prosessuelle miljørettigheter og krav til saksbehandling i miljø saker
- god kunnskap om rettslige virkemidler og rammer for forvaltning og vern av naturmangfoldet etter naturmangfoldloven og for kontroll med utslipp og forurensning etter forurensningsloven
- god kunnskap om rettslige virkemidler og rammer for arealbruk gjennom plan- og bygningsloven og byggesaksbehandling
- kunnskap om hovedlinjer i internasjonal miljørett, herunder miljøretten i EØS, og dens betydning for nasjonal rett

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere og analysere rettslige problemer knyttet til forvaltningen av miljøet og til langsiktig forvaltning av ressurser
- anvende den juridiske metode, herunder metodiske problemstillinger som er spesielle for miljøretten som for eksempel formålsorientert tolkning, betydningen av internasjonal rett og Grunnloven § 112
- identifisere og analysere relevante etiske problemstillinger i miljøforvaltningen

3) Pensum

- *Hans Christian Bugge*: Lærebok i miljøforvaltningsrett (4. utgave 2015) med unntak av punkt 3.5-3.6, 4.1-4.2, 8.5-8.9 og hele kapittel 10.

Rettshistorie 8 sp

Retts historie – generelt

Faget retts historie omhandler den historiske bakgrunnen for dagens rettslige ordninger og rettslige tenkemåter. Faget har et vidt internasjonalt geografisk perspektiv. Faget bygger på at rett også bør forstås gjennom den fortid som har formet og stadig former det nåtidige og fremtidige. Retts historie er et perspektivfag som dels gir bidrag til å forstå gjeldende rett, dels bidrag til å forstå retten som del av samfunnet.

1) Faglig innhold

Hovedtemaet i faget retts historie er å gi en internasjonal orientert innføring i rettens historie. Tidsmessige begynner faget i høymiddelalderen ca 1200, men det legger hovedvekt på tiden etter 1750. Faget fører rettens historie helt frem til samtiden og slik betrakter retts historiefaget nåtidens rett med historiske perspektiver. Geografisk behandler retts historiefaget retten internasjonalt. Norsk retts historie blir presentert som del av den internasjonale historien, ikke for seg. Med internasjonal retts historie menes i hovedsak europeisk og annen vestlig retts historie, men ved å omtale kolonialismens retts historie og andre utenomeuropeiske ordninger er også andre områder omtalt (Asia, Latin-Amerika, Afrika). Tematisk har faget fokus på to sentrale kategorier i retten: Suverenitet og kontrakt. Med suverenitet siktes det i videste forstand til statsstyrets rettslige karakter. Med kontrakt siktes det til de mange kontraktstyper som har formet fortidens rettsliv, fra ekteskap til kapital- og aksjeselskaper.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- kunnskap om hovedtemaene i retts historiefaget, om fagets stilling i rettsvitenskapen og om metodespørsmål i retts historiefaget
- god kunnskap om de nye territorialstatenes lovgivning fra høymiddelalderen av, derunder om norsk retts historie med vekt på Magnus Lagabøters Landslov
- god kunnskap om de rettslige trekk ved den moderne vestlige staten i tidlig nytid, derunder hovedpunktene i det dansk-norske eneveldets rett
- god kunnskap om naturretten og dens betydning for statsteorier og kontraktsrett
- god kunnskap om historien bak og begrunnelsen for de nye menneskerettigheter rundt 1800
- god kunnskap om den moderne forfatningsbevegelsen fra 1800 i vestlige land
- god kunnskap om norsk forfatningshistorie fra 1814
- god kunnskap om konstitusjonelle og totalitære statsformer på 1900-tallet
- god kunnskap om endringene i europeisk privatrett fra rundt 1800 med særlig vekt på privatrettskodifikasjoner fra rundt 1800 til i dag
- god kunnskap om endringer i kontraktsrett, handelsrett og konkurranserett fra rundt 1800
- god kunnskap om nye trekk i selskaps- og arbeidsrett fra rundt 1800, både internasjonalt og i Norge
- god kunnskap om folkerettens utvikling fra rundt 1800 til 1945
- god kunnskap om den moderne folkeretten etter 1945 med særlig vekt på menneskerettighetene og den europeiske unionens retts historie

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere et rettshistorisk tema og forstå sammenhengen mellom rettshistorie og gjeldende rett
- forstå norsk rett historisk som del av rettslige internasjonaliseringsprosesser
- identifisere betydningen av rettshistoriske forhold for det å komparere norsk og utenlandsk rett
- anvende rettshistorisk kunnskap med sikte på å forstå norsk retts skiftende forhold til ulike typer av internasjonal rett
- forstå den historiske betydningen av rettslige ordninger og tenkemåter i samfunnet
- gjennom rettshistorisk kunnskap identifisere etiske dilemmaer ved rettslige valg

3) Pensum

- Dag Michalsen, *Rett. En internasjonal historie* (1 utgave, 1. opplag 2011 eller 2. opplag 2013)

Kapitlene 1 og 4-7.

Erstatningsrett 7 sp

1) Faglig innhold

Erstatningsretten handler om vilkårene for at den som er påført et tap eller en skade, kan holde andre økonomisk ansvarlig for tapet. Det tas utgangspunkt i de tre hovedvilkårene for erstatning; ansvarsgrunnlag, skade/tap og adekvat årsakssammenheng. Hovedvekten legges på ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng, og det gis kun en oversikt over utmålingsreglene. Videre omhandles ansvarsreglene når skadelidte har medvirket til skaden, samt reglene om lemping av skadevolders betalingsplikt.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om prinsipper innen erstatningsretten, samt de hensyn reglene bygger på
- god kunnskap om kravet til økonomisk tap eller relevant realskade
- god kunnskap om ansvarsgrunnlagene skyldansvar, ulovfestet objektivt risikoansvar, arbeidsgiveransvar og bilansvar
- god kunnskap om kravene til faktisk og adekvat årsakssammenheng, herunder ansvarsreglene ved samvirkende årsaksfaktorer og kravene til påregnelighet og nærhet i årsakssammenheng
- god kunnskap om ansvarsfordeling ved flere ansvarlige skadevoldere, skadelidtes medvirkning og reglene om lemping av ansvar/betalingsplikt
- kunnskap om reglene for utmåling ved tingskade, formueskade og personskade

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere og løse erstatningsrettslige problemstillinger av teoretisk og praktisk art
- anvende den juridiske metode, herunder metodiske problemstillinger som er spesielle for erstatningsretten, som å formulere og tolke ulovfestede rettsregler

3) Pensum

- Viggo Hagstrøm og Are Stenvik: Erstatningsrett (2015).

Følgende kapitler og punkter er pensum: Punkt 1.1 og 1.2, hele kapittel 3, punktene 4.1 – 4.4 og 4.6 – 4.8, hele kapittel 5, punktene 6.1 – 6.2, 6.4, 7.1 og 8.1 – 8.5.1, hele kapittel 9, punktene 10.1 – 10.3, 11.1 – 11.8, 12.1 og 12.6 - 12.8. *Petitavsnitt er ikke pensum.*

Internasjonal privatrett 3 sp

1) Faglig innhold

Når et rettsforhold har tilknytning til mer enn ett land, må det avgjøres hvilket lands rett som skal legges til grunn for rettsforholdet eller tvister oppstått i relasjon til dette. Faget internasjonal privatrett omhandler de prinsipper og regler som avgjør dette rettsvalget.

Fagets alminnelige del omfatter regler og prinsipper for hvor en eventuell sak kan reises (jurisdiksjon), hvilken stats materielle rett saksforholdet er underlagt (rettsvalg), samt anerkjennelse og fullbyrdelse av utenlandske rettsavgjørelser.

Den spesielle delen av faget omhandler reglene som knytter seg til bestemte rettsområder. På andre avdeling omfatter dette en innføring i hovedreglene om jurisdiksjon og rettsvalg i internasjonale erstatningssaker. På tredjeavdeling følges dette opp med tilsvarende regler på kontraktsrettens område.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om reglene som er bestemmende for norske domstolars internasjonale kompetanse (jurisdiksjon) og kunnskap om prosessuelle problemer som knytter seg til domstolenes anvendelse av rettsvalgsregler og utenlandsk rett
- god kunnskap om hvordan man løser konflikter om hvilket lands rettssystematikk som skal følges (kvalifikasjonskonfliktene)

- kunnskap til problemene som knytter seg til tilbakevisning og viderehenvisning (renvoi)
- kunnskap om internasjonalt preseptoriske regler
- god kunnskap om ordre public reservasjonen
- kunnskap om regler om anerkjennelse og fullbyrdelse av utenlandske avgjørelser
- god kunnskap om hovedreglene om jurisdiksjon og rettsvalg i internasjonale erstatningssaker

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- analysere saksforhold som har tilknytning til mer enn ett rettssystem med sikte på å identifisere og løse de internasjonalt-privatretslige problemstillingene.

3) Pensum

- Guidetta Cordero-Moss: Internasjonal privatrett på formuerettens område (2013): Kapittel 1, kapittel 2 minus punktene 2.1.2, 2.4.2 og 2.6.2, kapittel 3 minus punktene 3.1.2.4, 3.1.2.5, 3.1.3, 3.1.4.1 - 3.1.4.5, 3.1.5 og 3.2.5, kapittel 7 minus punktene 7.2.10 – 7.2.13. (totalt 134 sider)

EU-/EØS-rett 8 sp

1) Faglig innhold

EUs rettssystem springer ut av folkeretten, men regnes i dag som et eget rettssystem. Faget EU-/EØS-rett gir en allmenn innføring i EUs sentrale virkemidler, institusjoner og rettssystem og en grundig innføring i EØS-retten.

Hovedvekten i faget er lagt på reglene om EUs indre marked. Norge er knyttet til dette markedet gjennom EØS-avtalen. Faget gir en innføring i EØS-avtalen og dens gjennomføring i det norske rettssystem. Dette knytter faget til statsretten. Faget omfatter videre en oversikt over de særskilte EFTA-organer og de felles EØS-organer samt hvordan hensynet til homogenitet (likhet mellom EU-siden og EFTA-siden) og dynamikk (hensynet til ny EU-rett og nye rettsavgjørelser fra EU-domstolen) er ivaretatt i EØS-avtalen.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått andre avdeling har studenten:

- god kunnskap om særtrekkene ved EUs rettssystem med vekt på direkte virkning, forrang og medlemsstatenes erstatningsansvar
- god kunnskap om reglene om fritt varebytte
- kunnskap om hovedreglene for det indre marked (de fire friheter, konkurransereglene)

- kunnskap om forholdet mellom statsrett, EU/EØS-rett og folkerett
- god kunnskap om hvordan EØS knytter Norge til EUs indre marked og rettslige forskjeller mellom EØS- og EU-samarbeidet
- god kunnskap om EFTA-domstolen og betydningen dens avgjørelser har for norsk rett
- kunnskap om EUs utvikling, institusjoner og om rettsreglenes særlige betydning i samarbeidet

Ferdigheter

Etter bestått andre avdeling kan studenten:

- identifisere og løse EØS-rettslige problemstillingen av teoretisk og praktisk art
- anvende den juridiske metode, herunder metodiske problemstillinger som er spesielle for EU- og EØS-retten som for eksempel vekten på formålsfortolkning og betydningen av rettspraksis

3) Pensum

- *Sejersted m.fl.*: EØS-rett (3. utg. 2011), kap. 1 til og med 17 (til sammen ca 300 sider).

Generell kompetanse

Etter bestått 2. avdeling kan studenten:

- identifisere sammenhengen mellom den alminnelige og spesielle forvaltningsretten, og kunne anvende kunnskapen og ferdighetene også på andre forvaltningsrettslige områder
- forstå internasjonale aspekter ved retten og kunne anvende nasjonale og internasjonale rettskilder til å løse problemstillinger på rettsområdene som inngår på avdelingen
- anvende kunnskap og ferdigheter på rettsområder som inngår på avdelingen individuelt og i samarbeid med andre
- kommunisere rettslige resonnementer skriftlig og muntlig til fagfellesskapet og allmenheten
- identifisere og reflektere over yrkesetiske problemstillinger som fagene på avdelingen kan lede til og håndtere disse på en forsvarlig måte

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
38/18

Endring av pensum og fagbeskrivelse i juridisk metode og etikk - 3. avdeling

Innstilling til vedtak:

Pensum og fagbeskrivelse for faget juridisk metode og etikk på 3. avdeling endres i tråd med det vedlagte forslaget (vedlegg 1). Endringene trer i kraft fra og med studieåret 2018/19.

Begrunnelse:

Avdelingsleder for 3. avdeling Markus Hoel Lie har foreslått endringer av pensum, samt en mindre endring av fagbeskrivelsen, for faget juridisk metode og etikk (15 stp.). Endringsforslagene fremgår av vedlegg 1. Det som er foreslått tatt ut, er overstreket og markert med rødt. Det som er foreslått tatt inn, er understreket og markert med blått.

Markus Hoel Lie skriver følgende om bakgrunnen for de foreslåtte endringene:

«Skoghøy har kommet med en ny bok i metodelære, Rett og rettsanvendelse, som dekker fagplanen og som trolig blir et nytt standardverk på området. Boken må utvilsomt bli nytt pensum i faget.

Ettersom boken er hundre sider kortere enn Nygaards (310 sider vs. 410 sider), vil pensum bli mindre omfattende. Ettersom Skoghøy har en knapp skrivestil og det forutsettes at studentene leser primærkildene i faget i et betydelig omfang, det vil si dommer fra Høyesterett, EMD mv., er jeg i samråd med professor Gunnar Eriksen kommet til at vi ikke anbefaler ytterligere pensum. Sogns artikkel fortsetter som pensum.»

Som følge av de foreslåtte endringene av pensum, er også et av læringsmålene i fagbeskrivelsen foreslått endret.

Pensumnormen for 1.-4. avdeling er 35 sider per studiepoeng. Gjeldende pensum i faget er på 432 sider, mens det foreslåtte pensum er på 332 sider. Vedrørende reduksjonen i antall pensumsider viser administrasjonen til avdelingsleders redegjørelse, sitert ovenfor.

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø

Saksbehandler: førstekonsulent Line Merete Skarvik

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg

- 1 Foreslåtte endringer av pensum og fagbeskrivelse i juridisk metode og etikk - 3. avdeling

Foreslåtte endringer av pensum og fagbeskrivelse 3. avdeling:

Juridisk metode og etikk (15 studiepoeng)

1) Faglig innhold

Faget juridisk metode omhandler de rettskildeprinsipper som anvendes ved løsningen av rettsspørsmål etter norsk rett, og bygger videre på metodelæren fra første avdeling. Det tas utgangspunkt i dommerens situasjon og oppmerksomheten rettes mot rettsgrunnlaget for løsning av konflikter. Rettsgrunnlaget kan være formell lov, ulovfestet rett eller avtale, og det redegjøres for hvordan prosessen med å oppstille en rettsregel i det enkelte tilfelle kan forklares. Faget behandler også betydningen av verdistandpunkt i juridisk argumentasjon, samt etikk i juridisk rådgivning.

2) Læringsutbytte

Kunnskap

Etter bestått tredje avdeling har studenten:

- avansert kunnskap om hva en rettsregel er og hvilke forskjellige typer rettsregler som finnes
- avansert kunnskap om rettskildeprinsipper
- avansert kunnskap om grunnlaget for rettskildefaktorene og rettskildeprinsippene,
- avansert kunnskap om bruken av rettskildefaktorer i visse argumentasjons- og vurderingsmønstre,
- ~~avansert kunnskap om lovfestet, ulovfestet og kontraktsfestet rett som primært rettsgrunnlag~~
- -avansert kunnskap om lovfestede, ulovfestede og kontraktsfestede regler som rettslig grunnlag for ulike rettigheter og krav
- avansert kunnskap om ulike former for skjønn

Ferdigheter

Etter bestått tredje avdeling kan studenten:

- anvende juridisk metode ved løsning av rettsspørsmål
- fremstille og drøfte sentrale problemstillinger i faget
- analysere egen og andres rettskildebruk
- delta i den faglige diskusjon om juridisk metode og de verdipremisser som danner basis for faget

3) Pensum

- ~~Nils Nygaard: Rettsgrunnlag og standpunkt (2. utgave 2004)~~
- - Jens Edvin A. Skoghøy: Rett og rettsanvendelse, Universitetsforlaget (2018), (310 s).
- Petter Chr. Sogn: Etikk i advokatfabrikk. Endring i advokatbransjen; nye etiske grensedragninger. (22 s) I Jus og Etikk, Universitetsforlaget (2005).

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
39/18

Endring av pensum i JUR-3611 Diskrimineringsrett

Innstilling til vedtak:

Pensum i spesialfaget JUR-3611 Diskrimineringsrett endres i tråd med det vedlagte forslaget (vedlegg 1). Endringen gjelder fra og med høstsemesteret 2018.

Begrunnelse:

Fagansvarlig for JUR-3611, Hege Brækhus, har i samarbeid med underviser Helga Aune foreslått endringer av pensum i faget. Endringsforslagene fremgår av vedlegg 1. Det som er foreslått tatt ut av pensum, er overstreket og markert med rødt. Det som er foreslått tatt inn i pensum, er understreket og markert med blått.

Brækhus skriver følgende om bakgrunnen for de foreslåtte pensumendringene: «Bakgrunnen er at den læreboka vi har brukt, er grundig utdatert etter to omganger med lovendringer av de mest sentrale lovene. Det er ikke skrevet noen ny generell lærebok i faget ennå. Den siste lovendringen trådte i kraft fra nyttår [2018]. Vi har derfor sett oss nødt til å foreslå lovforarbeider som basisgjennomgang av faget. For å sikre fordypning, har vi tatt inn i alt åtte nye artikler.»

Dersom endringen blir vedtatt, vil det totale sideantallet være på 712 sider. Dette er innenfor sidetallsnormen for spesialfag på 5. avdeling (675–825 sider).

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Saksbehandler: Line Merete Skarvik, førstekonsulent
Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg

1 Forslag til pensumendring i JUR-3611 Diskrimineringsrett

Forslag til nytt pensum i Diskrimineringsrett Jur-3611

Offentlige dokumenter:

[Prop 80 L \(2016 – 2017\):](#)

[Punktene 1 og 12 \(16 sider\)](#)

[Prop 81 L \(2016 – 2017\):](#)

[Kapittel 8, punkt 9.1, kapitlene 11 til og med kapittel 24 og kapitlene 27 og 28. \(222 sider\)](#)

Bøker:

Anne Hellum og Kirsten Ketscher (red.), ~~Diskriminerings- og likestillingsrett~~, Universitetsforlaget 2008, bortsett fra kapittel 3 og 10. (357 sider)

[Mette Hartlev, Stine Jørgensen, Helga Aune, Anne Hellum \(red.\) Ketsch me if you can – sociale rettigheter og likestilling, Karnow Group, 2017:](#)

[Anne Hellum: Rettslig spydspiss: Diskriminerings- og likestillingsrettens kvinne- og kjønnsperspektiv, Helga Aune og Else Leona McClimans Strukturelt diskrimineringsvern og håndhevingsapparatet, Mette Hartlev Stigmatisering på grund af overvægt – retlig eftertanke, Tone Linn Wærstad: Hvordan sikre kvinners diskrimineringsvern gjennom forbudet mot strukturell diskriminering i kvinnekongresskonvensjonen, Hege Brækhus Retten til privatlivets fred ved motstridende interesser i familien. \(64 sider\)](#)

Anne Hellum og Julia Köhler-Olsen (red.) Like rettigheter - ulike liv, kap. 2, 9 og 10. (102 sider)

Susan Moller Okin, Justice, Gender and the Family, Basic Books 1989. (186 sider)

Artikler på nett:

Helga Aune, Fedrekvoten, normer og stereotyper og kjønnsroller, Festskrift til Asbjørn Kjønnstad, Gyldendal Juridisk 2013. (14 sider) Tilgjengelig på nett; Lovdata

Hege Brækhus, Ekteskap, kjærlighet og likestilling. Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål Nr. 2 2006. (16 sider) Tilgjengelig på nett; Lovdata

Hege Brækhus, Likelønn - markedslønn, Festskrift til Henning Jakhell, Cappelen Akademiske Forlag 2009. (20 sider) Tilgjengelig på nett; Lovdata

[Jussi Erik Pedersen «Alle er like for loven»- Likhetsnormen i grunnloven § 98, første ledd, i Jussens Venner no. 52, \(17 sider\), Tilgjengelig på nett:](#)

https://www.idunn.no/jv/2017/03/alle_er_like_for_loven_likhetsnormen_igrunnloven_98

[Arnfinn H. Midtbøen: Etnisk diskriminering i arbeidsmarkedet, i Tidsskrift for samfunnsforskning Vol 55, Nr. 1, \(28 sider\) Tilgjengelig på nett : https://www.idunn.no/tfs/2015/01/etnisk_diskriminering_iarbeidsmarkedet](#)

[Sandra Fredman: Emerging from the Shadows: Substantive Equality and Article 14 of the European Convention on Human Rights, Human Rights Law Review, 2016, 16, 273–301, Tilgjengelig på nett doi:](#)

<https://doi.org/10.1093/hrlr/ngw001>

[\(I alt 122 sider\)](#)

Samlet pensum: **695-712 s.**

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
40/18

Endring av pensum i JUR-3622 International Environmental Law and Climate Change in the Arctic

Innstilling til vedtak:

Pensum i spesialfaget JUR-3622 International Environmental Law and Climate Change in the Arctic endres i tråd med det vedlagte forslaget (vedlegg 1). Endringen gjelder fra og med høstsemesteret 2018.

Begrunnelse:

Fagansvarlig for JUR-3622, Vito de Lucia, har foreslått noen mindre endringer av pensum i faget. Endringsforslagene fremgår av vedlegg 1. Det som er foreslått tatt ut av pensum, er overstreket og markert med rødt. Det som er foreslått tatt inn i pensum, er understreket og markert med blått.

Boka *Principles of International Environmental Law* (Sands, Peel, Fabra & Mackenzie (red.)) har i år utkommet i 4. utgave. De foreslåtte endringene innebærer at pensum ajourføres fra 3. utgave (2012) til 4. utgave (2018) av denne boka. I tillegg foreslås deler av kapittel 11 («Oceans, Seas and Marine Living Resources») fra 4. utgave av ovennevnte bok tatt inn i pensum, mens en artikkel av Rothwell & Stephens foreslås strøket fra pensum.

Dersom pensumendringen blir vedtatt, vil det totale sideantallet være på 789 sider. Dette er innenfor sidetallsnormen for spesialfag på 5. avdeling (675–825 sider).

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Saksbehandler: førstekonsulent Line Merete Skarvik
Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedlegg
1 Forslag til pensumendring JUR-3622

Recommended reading/syllabus

Recommended reading/syllabus

Students are required to buy, or otherwise have access to:

- Philippe Sands, Jacqueline Peel, Adriana Fabra and Ruth Mackenzie (eds). *Principles of International Environmental Law* (3rd~~ed~~^{4th} ed.) Cambridge: Cambridge University Press, ~~2012~~²⁰¹⁸.
- Ole Kristian Fauchald and Bård Sverre Tuseth, *Global and Regional Treaties 2016* (Institutt for offentlig rett v/Calax AS, 2016).
- The compendium available at the UiT bookstore.

Curriculum:

Part I: Introduction to International Environmental Law and Climate Change in the Arctic

- Philippe Sands, Jacqueline Peel, Adriana Fabra and Ruth MacKenzie (eds.), *Principles of International Environmental Law* (3rd~~ed~~^{4th} ed.) (Cambridge University Press, ~~2012~~²⁰¹⁸), Chapter 2: pp. ~~22-49~~ (~~28~~²¹⁻⁵¹ (30 pages)

- Catherine Redgwell, "International Environmental Law," in Malcolm D. Evans (ed.), *International Law* (Oxford University Press, 2014), pp. 688-726 (38 pages)

Part II: International Environmental Law

- Philippe Sands, Jacqueline Peel, Adriana Fabra and Ruth MacKenzie (eds.), *Principles of International Environmental Law* (3rd~~ed~~^{4th} ed.) (Cambridge University Press, ~~2012~~²⁰¹⁸), Chapter 6: pp. ~~187-237~~ (~~51~~¹⁹⁷⁻²⁴⁹ (52 pages)

- Ingvild Jakobsen, "Marine Protected Areas as a Tool to Ensure Environmental Protection of the Marine Arctic: Legal Aspects," in E. Tedsen et al., (eds.) *Arctic Marine Governance* (Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2014), pp. 215-233 (19 pages)

- Robin Warner, "Environmental Assessments in the Marine Areas of the Polar Regions," in Erik J. Molenaar, Alex G. Oude Elferink and Donald R. Rothwell (eds.), *The Law of the Sea and the Polar Regions: Interactions between Global and Regional Regimes* (Martinus Nijhoff Publishers, 2013), pp. 139-162 (24 pages)

- Vito De Lucia, "Competing Narratives and Complex Genealogies: The Ecosystem Approach in International Environmental Law," *Journal of Environmental Law* 27 (2015): pp. 91-117 (27 pages)

- D. Bodansky, "The Legal Character of the Paris Agreement", *RECIEL*, 2016, 25:2, 142-150 (9 pages)
- S. Maljean-Dubois, "The Paris Agreement: A New Step in the Gradual Evolution of Differential Treatment in the Climate Regime?", *RECIEL*, 2016, 25:2, 151-160 (10 pages)
- M. Doelle, "The Climate Change Regime and the Arctic Region", in T. Koivurova, E.C.H. Keskitalo and N. Bankes, *Climate Governance in the Arctic* (Springer, 2009), pp. 27-50 (24 pages)
- Philippe Sands, Jacqueline Peel, Adriana Fabra and Ruth MacKenzie (eds.), *Principles of International Environmental Law* (3rd4th ed.) (Cambridge University Press, 20122018), Chapter 78: pp. 238-299 (62295-335 (40 pages)
- Philippe Sands, Jacqueline Peel, Adriana Fabra and Ruth MacKenzie (eds.), *Principles of International Environmental Law* (3rd4th ed.) (Cambridge University Press, 20122018), Chapter 10: pp. 449-478 (30384-427 (43 pages)
- R. Rayfuse, "Protecting Marine Biodiversity in Polar Areas Beyond National Jurisdiction", *Review of European, Comparative & International Environmental Law* 17, no. 1 (2008): pp. 3-13 (11 pages)
- A. Boyle, "Relationship between International Environmental Law and Other Branches of International Law" in *Oxford Handbook of International Environmental Law*, Bodansky, D. et al (eds.), (Oxford University Press, 2007), pp. 125-146 (21 pages)

Part III: Law of the Sea

- Malcolm D. Evans, "The Law of the Sea," in (ed.) *International Law* (Oxford University Press, 2010), pp. 651-686 (36 pages)
- ~~- Donald R. Rothwell and Tim Stephens, "Marine Environmental Protection," in *The International Law of the Sea*, pp. 338-382 (45 pages)~~
- Philippe Sands, Jacqueline Peel, Adriana Fabra and Ruth MacKenzie (eds.), *Principles of International Environmental Law* (4th ed.) (Cambridge University Press, 2018), Chapter 11: pp. 455-505 (50 pages)
- D. McRae, "The Negotiation of Article 234", in F. Griffiths (ed.), *Politics of the Northwest Passage* (McGill-Queen's University Press, 1987), pp. 98-114 (27 pages)
- Rosemary Rayfuse, "Climate Change and the Law of the Sea," in Rosemary Rayfuse and Shirley V. Scott (eds.), *International law in the Era of Climate Change* (Edward Edgar Publishing Limited, 2012), pp. 147-174 (28 pages)

- [Philippe Sands, Jacqueline Peel, Adriana Fabra and Ruth MacKenzie \(eds.\), *Principles of International Environmental Law* \(4th ed.\) \(Cambridge University Press, 2018\), Chapter 11: pp. 506-548 \(42 pages\)](#)

- E.J. Molenaar, "International Regulation of Central Arctic Ocean Fisheries", in M.H. Nordquist, J.N. Moore and R. Long (eds) *Challenges of the Changing Arctic. Continental Shelf, Navigation, and Fisheries* (Brill Nijhoff, 2016), pp. 429-463 (35 pages)

- Nigel Banks, "The Conservation and Utilization of Marine Mammals in the Arctic Region," in Erik J. Molenaar, Alex G. Oude Elferink and Donald R. Rothwell (eds.), *The Law of the Sea and the Polar Regions: Interactions between Global and Regional Regimes* (Martinus Nijhoff Publishers, 2013), pp. 293-321 (29 pages)

Part IV: Arctic Governance

- G. Xue and Y. Long, "The Changing Arctic and an Adaptive Approach to the Protection of Arctic Marine Ecosystems", in M.H. Nordquist, J.N. Moore and R. Long (eds) *Challenges of the Changing Arctic. Continental Shelf, Navigation, and Fisheries* (Brill Nijhoff 2016), pp. 326-362 (37 pages)

- T. Pedersen and T. Henriksen, "Svalbard's Maritime Zones: The End of Legal Uncertainty?", *International Journal of Marine and Coastal Law* 24 (2009): pp. 141-161 (22 pages)

- O.S. Stokke, "Protecting the Arctic Environment: The Interplay of Global and Regional Regimes", *Yearbook of Polar Law* 1 (2009): pp. 349-371; 22 pages

- R.L. Barsh, "Indigenous Peoples," in *Oxford Handbook of International Environmental Law*, Bodansky, D. et al (eds.), (Oxford University Press, 2007), pp. 830-853 (27 pages)

- T. Koivurova, "Alternatives for an Arctic Treaty - Evaluation and a New Proposal", *Review of European Community and International Environmental Law* 17 (2008): pp. 14-26 (13 pages)

- V. De Lucia, "The Arctic Environment and the BBNJ Negotiations. Special Rules for Special Circumstances?", *Marine Policy*, 86, 2017, 232-240 (9 pages)

Part V: Dispute Settlement & Moot Court

- John Merrills, "The Means of Dispute Settlement," in Malcolm D. Evans (ed.), *International Law* (Oxford University Press, 2014), pp. 563-584 (22 pages)

- Natalie Klein, "Settlement of international environmental law disputes," in Malgosia Fitzmaurice, David M. Ong and Panos Merkouris (eds.), *Research Handbook on International Environmental Law* (Edward Edgar Publishing Limited, 2010), pp. 379-400 (22 pages)

- R. Beckman, "UNCLOS Dispute Settlement Regime and Arctic Legal Issues", in M.H. Nordquist, J.N. Moore and R. Long (eds) *Challenges of the Changing Arctic. Continental Shelf, Navigation, and Fisheries*, (Brill Nijhoff, 2016), pp. 573-592 (20 pages)

Total: ~~749~~789 pages

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
06.06.2018

Sak:
41/18

Endring av pensum i JUR-3618 Havressursrett

Innstilling til vedtak:

Pensum i faget JUR-3618 Havressursrett endres i tråd med det vedlagte forslaget (vedlegg 1). Endringen gjelder fra og med høstsemesteret 2018.

Begrunnelse:

Fagansvarlige for JUR-3618 Havressursrett, Svein Kristian Arntzen og Irene Vanja Dahl, har foreslått endringer av pensum i faget. Endringsforslagene fremgår av vedlegg 1. Det som er foreslått tatt ut av pensum, er overstreket og markert med rødt. Det som er foreslått tatt inn i pensum, er understreket og markert med blått.

Arntzen og Dahl har skrevet en kortfattet begrunnelse for de foreslåtte pensumendringene, se vedlegg 2.

Dersom endringen blir vedtatt vil det totale sidetallet i faget være 803 sider, noe som er innenfor sidetallsnormen for fag på 5. avdeling (45-55 sider per studiepoeng).

Kjersti Dahle
studiesjef

Maren Charlotte Bø
rådgiver

Saksbehandler: førstekonsulent Line Merete Skarvik
Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur

Vedtatt på fullmakt av prodekan Magne Frostad 30. april 2018.

Vedlegg

- 1 Forslag pensumendring JUR-3618
- 2 Redegjørelse for pensumendring JUR-3618

Forslag til pensumendring i JUR-3618 Havressursrett

Lovforarbeider

- Ot. prp. nr. 20 (2007-2008). Om lov om forvaltning av viltlevande marine ressursar (havressurslova) (167 sider).
- Ot.prp.nr.52 (2008-2009) Forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Kapittel 8 Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk (s. 70-109).
- NOU 2005: 10 Lov om forvaltning av viltlevende marine ressurser. Kapittel 6 Statens eiendomsrett og forvalteransvar (s. 97-120). Kapittel 7 Ressursuttak og kvotesystemet (s. 121-149). Kapittel 8 Utøvelsesregler for et rasjonelt ressursuttak (s.151-172).
- NOU 2004:28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (Naturmangfoldloven). Kapittel 8 Verdigrunnlaget for bevaring av naturens mangfold (s. 139-148).
- Prop. 70L (2011-2012) pkt. 1-3, 6-12 og 14 (130 sider).
- Prop. 59L (2012-2013) Endringer i deltakerloven, fiskeforbudsloven mv. (56 sider)
- Prop. 88L (2014-2015) Endringer i deltakerloven (tildeling av spesiell tillatelse og adgang til å delta i fiske) (30 sider).

Artikler

- Tore Henriksen, "The Greening of Norwegian Fisheries Legislation", i: *Arctic Review on Law and Politics*, vol. 1, 1/2010 s. 131-157 (ISSN 1891-6252).
- Vidar Landmark, "Fiskerikonsesjoner og rettigheter", *Arctic Review on Law and Politics* 2011 nr 2, s 184 - 198.
- Irene V Dahl, *Norsk fiskerijurisdiksjon overfor utenlandske fiskefartøy*, kap 6-10, s. 101-226 (125 sider). Munin: <http://hdl.handle.net/10037/3636>
- [Irene Vanja Dahl, «Svalbardtraktaten i fiskevernsonen ved Svalbard – noen utviklingstrekk», i: *Lov og Rett* 2018](#)
- [Ingvild Ulrikke Jakobsen og Tore Henriksen, "Prinsippene om føre var og økosystemtilnærming - hvilken betydning har lovfestingen for marin ressursforvaltning", i: *Pro Natura - Festskrift til Hans Christian Bugge*, Backer m.fl. \(red.\) s. 227-248.](#)
- [Ernst Nordtveit, «Konsesjonsordninger og kvotesystem som regulering av tilgang til opne ressursar – privatisering eller regulering?» i: *Pro Natura - Festskrift til Hans Christian Bugge, Backer m.fl. \(red.\) s. 346-368*](#)
- Svein Kristian Arntzen, "Just let sleeping dogs lie? - Om forskjellsbehandlingen i kystfartøygruppen og Grunnloven § 98", *Lov og Rett* 2015, s. 133-153.
- [Svein Kristian Arntzen, "Volstad-saken - et fyr langs leden?", *Kritisk Juss* 2016, s. 98-117.](#)
- [Svein Kristian Arntzen, «Tidsuavgrensede fisketillatelser i kystfiskeflåten?», i: *Kritisk Juss* nr 2 2017, s. 61-83](#)
- [Svein Kristian Arntzen, «Å sikre sysselsetjing og busetjing i kystsamfunna», i: *Rettsvitenskap under nordlys og midnattssol. Festskrift ved Det juridiske fakultets 30-årsjubileum, Haugli m.fl. \(red.\), s. 11-25*](#)

Bok

- ~~Susann Funderud Skogvang, *Retten til fiske i fjorder og kystnære farvann*, kap. 9, s. 155-274.~~

Pensumsider totalt: ~~847~~ [807](#)

Det juridiske fakultet,

Studieutvalget

Tromsø, den 21. mars 2018

HAVRESSURSRETT 3618 – FORSLAG OM ENDRING AV PENSUM FRA HØSTEN 2018

Vår målsetting er å kunne erstatte forarbeidene i eksisterende pensum med artikler og/eller en lærebok. Sistnevnte har ikke latt seg gjennomføre.

Per i dag kan følgende artikler tas inn i pensum:

«Svalbardtraktaten i fiskevernsonen ved Svalbard – noen utviklingstrekk», Lov og Rett 2018 (20 sider).

Artikkelen er antatt til publisering i Lov og Rett i 2018. Den er skrevet av Irene Vanja Dahl, og behandler spørsmål i kjernen av faget.

«Tidsuavgrensede fisketillatelser i kysfiskeflåten?», Kritisk Juss nr.2 2017, side 61-83.

«Å sikre sysselsetjing og busetjing i kystsamfunna», Fakultetets jubileumsbok 2018, s. 11-25.

Begge artikler er skrevet av Svein Kristian Arntzen, og behandler spørsmål i kjernen av faget.

«Konsesjonsordningar og kvotesystem som regulering av tilgang til opne ressursar – privatisering eller regulering?»

Artikkelen er skrevet av Ernst Nordtveit. Den gir et meget godt bakteppe for forståelsen av vårt rettighetsbaserte fiskeriforvaltningssystem.

Følgende foreslås tatt ut av pensum:

Susann F. Skogvang, *Retten til fiske i fjorder og kystnære farvann, kapittel 9 (s. 155-274).*

Dette kapittel ble tatt inn i pensum ved forrige gjennomgang av pensum, og har ikke vist seg å være vellykket. Studentene har allerede i utgangspunktet god oversikt over tingsretten, og signaliserer at de primært ønsker innsikt i kystfiskeutvalgets arbeid og resultatet av dette. For ordens skyld tilføyes at planen på sikt å gjøre plass til den offentligrettslige reguleringen av akvakultur. Denne delen av sjømatnæringen er en naturlig del av havressursretten, men også her det skrevet lite.

Med vennlig hilsen

Svein Kristian Arntzen

Irene Vanja Dahl

Vedlegg: De nevnte artikler